

REPUBLIKA SLOVENIJA
**MINISTRSTVO ZA DELO, DRUŽINO,
SOCIALNE ZADEVE IN ENAKE MOŽNOSTI**

Štukljeva cesta 44, 1000 Ljubljana

T: 01 369 77 00

F: 01 369 78 32

E: gp.mddsz@gov.si

www.mddsz.gov.si

GREVIO

PRVO POROČILO REPUBLIKE SLOVENIJE O URESNIČEVANJU KONVENCIJE SVETA EVROPE O PREPREČEVANJU NASILJA NAD ŽENSKAMI IN NASILJA V DRUŽINI TER O BOJU PROTI NJIMA (ISTANBULSKA KONVENCIJA)

ZA OBDOBJE 2017–2018

Ljubljana, oktober 2019

Kazalo

1	UVOD	4
2	CELOSTNA POLITIKA IN ZBIRANJE PODATKOV	6
2.1	Zakonodajni in politični okvir, strategije in akcijski načrti	6
2.2	Finančni viri	11
2.3	Sodelovanje z nevladnimi organizacijami in s civilno družbo	12
2.4	Usklajevalno telo	14
2.5	Zbiranje podatkov in raziskave	15
2.5.1	Statistični urad RS	15
2.5.2	Policija	16
2.5.3	Pravosodje	16
2.5.4	Centri za socialno delo	17
2.5.5	Nevladne organizacije	17
2.5.6	Zdravstvo	17
2.5.7	Raziskave	18
3	PREPREČEVANJE	20
3.1	Ozaveščanje	20
3.1.1	Projekti in kampanje	20
3.1.2	Dogodki	23
3.2	Izobraževanje in usposabljanje	24
3.2.1	Policija	24
3.2.2	Pravosodje	25
3.2.3	Šolstvo	26
3.2.4	Sociala	27
3.3	Programi za osebe, ki povzročajo nasilje	28
3.3.1	Trening socialnih veščin za moške, ki povzročajo nasilje nad ženskami	28
3.3.2	Drugi programi	31
3.4	Programi za prevzgojo spolnih prestopnikov	31
3.5	Zasebni sektor in mediji	31
3.5.1	Zasebni sektor	31
3.5.2	Mediji	32
3.6	Spolno nadlegovanje na delovnem mestu	34
4	ZAŠČITA IN PODPORA	35
4.1	Dostop do informacij	35
4.2	Splošne podporne storitve	36
4.2.1	Centri za socialno delo	36
4.2.2	Nevladne organizacije	38

4.3	Posebne strokovne podporne storitve	38
4.3.1	Zatočišča	39
4.3.2	Svetovalnice in telefonske številke za pomoč	40
4.3.3	Podpora žrtvam spolnega nasilja	41
4.3.4	Zaščita in podpora za otroke, priče	42
4.3.5	Poročanje	43
5	MATERIALNO PRAVO	45
5.1	Civilne tožbe in pravna sredstva	45
5.2	Odškodnina	46
5.3	Skrbništvo, pravica do stikov in varnost	48
5.4	Civilne posledice prisilnih porok	50
5.5	Kriminalizacija oblik nasilja nad ženskami	51
5.5.1	Psihično nasilje	51
5.5.2	Zalezovanje	52
5.5.3	Fizično nasilje	52
5.5.4	Spolno nasilje, vključno s posilstvom	52
5.5.5	Prisilna poroka	54
5.5.6	Pohabljanje ženskih spolovil	54
5.5.7	Prisilna prekinitev nosečnosti in prisilna sterilizacija	55
5.6	Spolno nadlegovanje	55
5.7	Pomoč ali napeljevanje in poskus	56
5.8	Nesprejemljivo opravičevanje zločinov	56
5.9	Obravnava kaznivih dejanj	56
5.10	Pristojnost	56
5.11	Sankcije in ukrepi	57
5.12	Obteževalne okoliščine	58
5.13	Kazni, ki jih izreče druga pogodbenica	58
5.14	Prepoved obveznih alternativnih postopkov reševanja sporov ali izrekanja kazni	58
5.15	Upravni in sodni podatki	59
6	PREISKOVANJE, PREGON, PROCESNO PRAVO IN ZAŠČITNI UKREPI	61
6.1	Splošne obveznosti	61
6.2	Takojšen odziv, preprečevanje in zaščita	61
6.3	Ocena in obvladovanje tveganja	62
6.4	Nujni omejitveni ukrepi in ukrepi prepovedi približevanja ali za zagotovitev varnosti	63
6.5	Postopki ex parte in ex officio	64
6.6	Zaščitni ukrepi	64
6.7	Pravna pomoč	65

7	MIGRACIJE IN AZIL	67
7.1	Prebivališče	67
7.2	Prošnje za azil zaradi spola.....	67
8	DODATEK.....	1
8.1	Preglednica1: Osnovna izobrazba (izobraževanje ali usposabljanje) za leti 2017 in 2018	1
8.2	Preglednica 2: Usposabljanje na delovnem mestu	3
8.3	Seznam pravnih besedil	6

1 UVOD

Konvencija Sveta Evrope o preprečevanju nasilja nad ženskami in nasilja v družini ter o boju proti njima (v nadaljevanju: Istanbulska konvencija) je prvi in hkrati najobsežnejši mednarodni pravni instrument, ki celovito določa obveznosti pogodbenic za preprečevanje nasilja nad ženskami, vključno z nasiljem v družini. V podpis je bila dana 11. maja 2011 v Istanbulu v Turčiji. Republika Slovenija je konvencijo podpisala 8. septembra 2011, ratificirala pa 5. februarja 2015. Sprejem konvencije je pomemben mejnik v zgodovini boja za človekove pravice žensk in novih evropskih standardov na tem področju. Do septembra 2019 je konvencijo ratificiralo 34 držav.

Osnovni cilj konvencije je ustvariti Evropo brez nasilja nad ženskami in nasilja v družini. Konvencija je tako izhodišče za različne ukrepe, ki nasilje nad ženskami pravno in dejansko umeščajo v širši okvir boja proti diskriminaciji žensk in doseganja enakosti spolov. Države pogodbenice obvezuje k celostnemu pristopu obravnave nasilja nad ženskami in deklamacij, vključno z nasiljem v družini, ki vključuje preprečevanje nasilja, zaščito in podporo žrtev, pregon storilcev ter celovito in koordinirano ukrepanje.

Istanbulska konvencija zapolnjuje veliko vrzel na področju varovanja človekovih pravic žensk. Odpravo nasilja nad ženskami postavlja v širši kontekst doseganja resnične enakosti med ženskami in moškimi ter s tem nasilje nad ženskami prepozna kot obliko diskriminacije. Vzpostavlja povezavo med doseganjem enakosti spolov in odpravo nasilja nad ženskami. Na podlagi tega načela priznava strukturno naravo nasilja nad ženskami in dejstvo, da je odraz zgodovinsko neenakih razmerij moči med ženskami in moškimi.¹

Istanbulska konvencija opredeljuje nasilje nad ženskami kot »vsa nasilna dejanja zaradi spola, ki povzročijo ali bi lahko povzročila fizične, spolne, psihične ali ekonomske posledice ali trpljenje žensk, vključno z grožnjami s takimi dejanji« (točka a 3. člena). V konvenciji je izraz spol opredeljen kot »družbeno oblikovane vloge, vedenje, dejavnosti in lastnosti, ki v posamezni družbi veljajo kot primerni za ženske in moške« (točka c 3. člena). Istanbulska konvencija je tako prvi zavezujoči instrument mednarodnega prava, ki vsebuje opredelitev pojma spol. Istanbulska konvencija presega vse predhodne dokumente o človekovih pravicah, saj v opredelitvi nasilja nad ženskami med posledice nasilnih dejanj vključuje ekonomske posledice ali trpljenje. Istanbulska konvencija obravnava nasilje nad ženskami v javnem in zasebnem življenju; nasilje v družini je izrecno opredeljeno kot oblika nasilja nad ženskami.

S sprejemom tega pomembnega mednarodnega dokumenta s področja varstva človekovih pravic žensk in boja proti diskriminaciji se je Republika Slovenija pridružila skupini najnaprednejših držav, ki so konvencijo že ratificirale. S tem je pokazala svojo trdno zavezo, da naredi velik korak naprej pri preprečevanju nasilja nad ženskami in nasilja v družini.

Republika Slovenija si pri poročanju o uresničevanju določil Istanbulske konvencije prizadeva dosledno spoštovati obveznosti, opredeljene v 68. členu konvencije, saj poročanje nadzornemu mehanizmu dojemata kot priložnost, da s pregledom notranje zakonodaje, politike in prakse oceni napredek, dosežen pri udeležanju idealov in standardov konvencije, ter prepozna težave in ovire, ki preprečujejo polno uživanje vseh državljskih, političnih, ekonomskih, socialnih, kulturnih in drugih pravic žensk v Republiki Sloveniji.

Prvo poročilo Republike Slovenije o uresničevanju konvencije je pripravljeno na podlagi vprašalnika neodvisnih strokovnjakov za ukrepanje proti nasilju nad ženskami in nasilju v družini (v nadaljevanju: GREVIO). Poročilo je uskladi in pripravil Sektor za enake možnosti na Ministrstvu za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (v nadaljevanju: MDDSZ). Pri pripravi poročila so sodelovali člani in članice medresorske delovne skupine za spremljanje

¹ Svet Evrope, 2011. Konvencija Sveta Evrope o preprečevanju nasilja nad ženskami in nasilja v družini ter o boju proti njima, Razlagalni memorandum. Istanbul: Zbirka pogodb Sveta Evrope št. 210, Svet Evrope.

izvajanja Istanbulske konvencije (v nadaljevanju MDS), ki je bila ustanovljena 7. aprila 2016. Vsa pristojna ministrstva so bila pozvana k presoji predloga poročila, k predložitvi mnenja in morebitnih predlogov za dopolnitve in spremembe pa so bile povabljene tudi nevladne organizacije (v nadaljevanju: NVO), dejavne na področjih, ki jih ureja konvencija.

Končno poročilo je obravnavala Vlada Republike Slovenije (v nadaljevanju: Vlada RS), z njim pa se bo seznanil tudi Državni zbor RS.

2 CELOSTNA POLITIKA IN ZBIRANJE PODATKOV

2.1 Zakonodajni in politični okvir, strategije in akcijski načrti

Nasilje nad ženskami in nasilje v družini spadata med najpogostejšo kršitev človekovih pravic in obliko diskriminacije žensk, zato je izjemno pomemben ustrezen pristop države k ureditvi te problematike. Slovenija je v zadnjem desetletju na tem področju naredila velik napredek, kar je prikazano tudi v tem poročilu.

Pravnih in političnih okvirov, ki obravnavajo nasilje nad ženskami in nasilje v družini, ter izvajanja politik (tj. preprečevanje, zaščita in pregon) ne more zagotoviti le ena institucija, potrebno je učinkovito sodelovanje vseh ustreznih agencij, institucij in organizacij. Zato to poročilo poudarja celovito in celostno obravnavo nasilja nad ženskami in nasilja v družini.

V zvezi z zakonskimi ukrepi proti nasilju nad ženskami in nasilju v družini je bilo v Republiki Sloveniji pomembno leto 2008, ko je bil sprejet Zakon o preprečevanju nasilja v družini² (v nadaljevanju: ZPND), sistemski in civilni zakon, ki pokriva to področje. Zakon opredeljuje nasilje v družini in družinske člane in članice ter določa posebno zaščito otrok, tudi če so priče nasilja. ZPND ureja tudi sodelovanje med različnimi agencijami, ne samo med vladnimi ustanovami, ampak tudi z NVO. ZPND poleg tega določa, da je treba zagotoviti proračunska sredstva za dokončanje posebnih nalog, tudi usposabljanja in izobraževanja stroke o nasilju, »zlasti nasilju nad otroki«; »pripravo, medresorsko usklajevanje in izvajanje programov preprečevanja nasilja«; izvajanje »znanstvenoraziskovalne dejavnosti na področju preprečevanja nasilja« itd. ZPND vključuje določbe v zvezi s preprečevanjem nasilja in za zaščito žrtev.

Slovenija je sprejela več strateških dokumentov, ki opredeljujejo programe za preprečevanje nasilja in ukrepe za zaščito žrtev. Po sprejetju ZPND v letu 2008 je bila leta 2009 sprejeta prva Resolucija o nacionalnem programu preprečevanja nasilja v družini za obdobje 2009–2014³. V resoluciji so bili določeni cilji, strategije, dejavnosti in organi, pristojni za preprečevanje nasilja v družini in njegovo zmanjševanje. Temeljni cilji tega dokumenta so bili povezati ukrepe različnih sektorjev ter na ravni prepoznavanja in preprečevanja zagotoviti učinkovite dejavnosti za zmanjšanje nasilja v družini.

Cilji resolucije so bili:

1. zmanjšati nasilje v družini in širši družbi nasploh;
2. povečati občutljivost na problematiko nasilja v družini;
3. zagotoviti usklajeno delovanje pristojnih organov in organizacij;
4. spodbuditi raznovrstnost, enakomerno dostopnost, razvoj in kakovostno izvajanje programov za pomoč žrtvam;
5. spodbuditi raznovrstnost, enakomerno dostopnost, razvoj in kakovostno izvajanje programov dela s povzročitelji nasilja;
6. zagotoviti sistematično ozaveščanje otrok, mladine in odraslih o njihovih temeljnih človekovih pravicah in dolžnostih ter vzgoja za življenje v družbi brez nasilja, za sožitje med generacijami in spoštovanje vseh ljudi;
7. okrepiti ozaveščenost tistih, ki so izpostavljeni nasilju v družini, o možnih oblikah pomoči in zagotoviti njihovo dostopnost po vsej državi;
8. zagotoviti redne vire financiranja programov pomoči.

² (Uradni list RS, št. 16/08, 68/16 in 54/17 – ZSV-H)

³ (Uradni list RS, št. 41/09)

Resolucija se je osredotočila predvsem na odkrivanje in preprečevanje nasilja v družini. Obravnavala je tudi zaščito in pregon, vendar je bil njen glavni poudarek na preprečevanju. Celotno besedilo poudarja ukrepe za bolj celosten pristop (tj. boljše sodelovanje med različnimi agencijami, tudi NVO, usklajeno zbiranje in obdelava primerljivih podatkov o nasilju v družini; vzpostavitev usklajenih protokolov za sodelovanje med različnimi agencijami itd.). Konkretna naloge in dejavnosti za doseganje ciljev in izvajanje posameznih ukrepov pa so bile opredeljene v akcijskih načrtih, ki so bili izdelani vsaki dve leti ter so natančno določali časovne roke in izvedbene načine ukrepov in dejavnosti.

Po sprejetju ZPND leta 2008 je bilo sprejetih tudi pet izvedbenih aktov v zvezi z ukrepi različnih organov in služb v primeru nasilja v družini. Leta 2009 sta bila sprejeta Pravilnik o obravnavi nasilja v družini za vzgojno-izobraževalne zavode⁴ in Pravilnik o sodelovanju organov ter o delovanju centrov za socialno delo, multidisciplinarnih timov in regijskih služb pri obravnavi nasilja v družini⁵. Leto pozneje je Ministrstvo za notranje zadeve (v nadaljevanju: MNZ) sprejelo Pravilnik o sodelovanju policije z drugimi organi in organizacijami pri odkrivanju in preprečevanju nasilja v družini⁶, v katerem so natančno določeni pravila in postopki obveščanja ter sodelovanja policije z drugimi ustreznimi akterji pri obravnavi primerov nasilja v družini ter pravila za usklajeno delovanje centrov za socialno delo (v nadaljevanju: CSD). Pravilnik ureja usposabljanje zaposlenih v policiji za področje nasilja v družini. Leta 2011 je bil na Ministrstvu za zdravje (v nadaljevanju: MZ) sprejet Pravilnik o pravilih in postopkih pri obravnavanju nasilja v družini pri izvajanju zdravstvene dejavnosti⁷. V pravilniku so urejeni pravila in postopki, načini ter organi obveščanja za usklajeno delovanje zaposlenih v zdravstvu pri izvajanju zdravstvene dejavnosti v zvezi z obravnavo žrtev, predvsem v zvezi s prepoznavanjem nasilja v družini, z določanjem pravil in postopkov pri obravnavi žrtev nasilja ter z izobraževanjem zaposlenih v zdravstvu. Leta 2004 je bil sprejet in leta 2014 spremenjen tudi Pravilnik o prepovedi približevanja določeni osebi, kraju ali območju⁸, ki določa postopek izvedbe ukrepa prepovedi približevanja določeni osebi, kraju ali območju.

Leta 2016 je bil spremenjen in dopolnjen ZPND, uvedel je podrobnejšo opredelitev nasilja v družini, razširil opredelitev družinskih članov in članic, izboljšal postopke usklajevanja in sporazumevanja med vsemi pristojnimi institucijami in organi ter določil postopke za obravnavo nasilja v družini. Spremenjeni in dopolnjeni ZPDN:

- opredeljuje oblike nasilja v družini – fizično, spolno, psihološko, ekonomsko nasilje, zanemarjanje in zalezovanje,
- določa ukrepe za zaščito žrtev nasilja v družini, pri čemer je družinski okvir opredeljen zelo široko,
- vključuje vrsto medosebnih odnosov, ponovno opredeljuje status družinskega člana oziroma članice in vključuje tudi nekdanje partnerje/-ke, otroke partnerjev/-erk in partnerje/-ke v zunajzakonski skupnosti,
- določa vlogo različnih državnih organov in NVO pri obravnavi nasilja v družini, njihove naloge in sodelovanje,
- določa sprejetje resolucije o nacionalnem programu preprečevanja nasilja v družini in nasilja nad ženskami za šest let,
- podrobneje so opredeljene tudi možnosti ukrepanja pristojnih organov, tj. slovenske policije in sodišč,
- med organi in organizacijami, ki morajo poročati o nasilju, so izvajalci storitev v socialnem varstvu, zdravstvenem varstvu, izobraževanju in usposabljanju, dodeljene so jim vloge in odgovornosti pri obravnavi nasilja v družini,

⁴ (Uradni list RS, št. [104/09](#))

⁵ (Uradni list RS, št. 31/09 in 42/17)

⁶ (Uradni list RS, št. [25/10](#))

⁷ (Uradni list RS, št. 38/11)

⁸ (Uradni list RS, št. [49/14](#))

- pomemben doprinos novele je tudi eksplicitna prepoved telesnega kaznovanja otrok,
- prav tako pa je v vseh postopkih, ki se vodijo zaradi nasilja, prepovedana uporaba alternativnih oblik reševanja sporov.

Vsi ti in številni drugi normativni ukrepi so prispevali k izboljšanju sistemske ureditve preprečevanja in boja proti nasilju v družini. Glavno vodilo teh sprememb je bila večja zaščita žrtev ter izboljšanje sistemske ureditve področja preprečevanja in boja proti nasilju v družini.

Kot že omenjeno je v pripravi druga Resolucija o nacionalnem programu preprečevanja nasilja v družini in nasilja nad ženskami za obdobje 2020–2025, katere namen bo prepoznati ključna področja, pri katerih so zaznane pomanjkljivosti oziroma slabše delovanje na področju preprečevanja nasilja nad ženskami in nasilja v družini ter opredeliti cilje in ukrepe za njihovo izboljšanje. Vključeni bodo tudi ukrepi za izvajanje določb Istanbulske konvencije. Opredeljeni ukrepi za doseganje ciljev resolucije so del politike preprečevanja in obravnave nasilja v družini in nad ženskami in se bodo večinoma izvajali v okviru načrtovanih politik resornega ministrstva. V določenem obsegu bodo ti ukrepi zadevali tudi druga področja, ki so v pristojnosti posameznih ministrstev, služb Vlade Republike Slovenije, lokalnih skupnosti in drugih deležnikov. Ministrstva bodo ukrepe iz te resolucije vključila v svoje programe in dejavnosti, hkrati pa bodo poskušala v svoje politike integrirati temeljne cilje.

Ključne spremembe, ki jih želimo doseči z realizacijo ciljev in pripadajočih ukrepov po preteku trajanja resolucije, so: (1) visoko kakovostni, raznoliki in široko dostopni programi pomoči in zaščite žrtev nasilja v družini in žensk, žrtev nasilja, (2) izboljšana zaščita, obravnava in položaj žrtev tovrstnega nasilja, (3) visoko strokovno usposobljeni strokovni delavci in delavke ter stroka, ki se pri svojem delu srečujejo s problematiko nasilja v družini in nad ženskami, (4) večja ozaveščenost družbe o omenjeni problematiki in dosežena višja stopnja ničelne tolerance do tovrstnega nasilja, (5) izboljšani predpisi na področju preprečevanja nasilja v družini in nad ženskami, (6) zagotovljeni kakovostni podatki o nasilju v družini in nasilju nad ženskami ter (7) izboljšana organizacija področja preprečevanja nasilja v družini in nad ženskami. Vsi ti cilji so skladni s temeljnimi evropskimi smernicami na področju preprečevanja in obravnave nasilja v družini in nad ženskami.

Opredeljeni bodo tudi kazalniki za spremljanje izvajanja resolucije ter izvajalce posameznih ukrepov. Spremljanje izvajanja resolucije bo dolžnost vseh resorjev, ki so nosilci posameznih ukrepov. Enkrat letno bodo resorji posredovali poročilo o uresničevanju ciljev resolucije in izvedbe ukrepov resornemu ministrstvu. Natančna časovnica za izvajanje ukrepov bo opredeljena v dvoletnih akcijskih načrtih, ki jih bo po sprejetju resolucije pripravila medresorska delovna skupina, ustanovljena leta 2018 za pripravo resolucije, v kateri sodelujejo tudi NVO, ki delujejo na področju preprečevanja nasilja nad ženskami in nasilja v družini.

Finančna sredstva za vse ukrepe, navedene v resoluciji, se bodo zagotavljala iz enega navedenega vira ali več teh: državni proračun, proračuni lokalnih skupnosti in sredstva Evropske unije. Dinamika uvedbe ukrepov bo odvisna od proračunskih zmožnosti in bo natančno opredeljena v akcijskih načrtih, zato v tej fazi še ne moremo natančno opredeliti finančnih sredstev za izvajanje ukrepov in dejavnosti. Resorji bodo za vse ukrepe, ki bi morda zahtevali dodatna sredstva, ta zagotovili v okviru svojih finančnih načrtov s prerazporeditvami oziroma s povečanjem učinkovitosti pri izvajanju ukrepov.

Drugi strateški dokumenti so:

- Resoluciji o nacionalnem programu socialnega varstva za obdobje 2006–2010⁹ in resolucija za obdobje 2013–2020¹⁰, ki sta opredelili programe za preprečevanje nasilja v družini, podporo žrtvam nasilja in delo s povzročitelji nasilja.
- Resolucija o nacionalnem programu za enake možnosti žensk in moških za obdobje 2005–2013¹¹, ki je vključevala vprašanje nasilja nad ženskami, trgovine z ženskami in spolnega izkoriščanja (za namene prostitucije in pornografije) ter spolnega nasilja.
- Resolucija o nacionalnem programu za enake možnosti žensk in moških, 2015–2020¹². V želji izogniti se nepotrebnemu podvajanju z resolucijo o nasilju v družini 2009–2014 je bil na področju nasilja nad ženskami opredeljen le splošni cilj preprečevanja (tj. zmanjšanje nasilja nad ženskami, tudi ukrepi za boljšo ozaveščenost in informiranost).
- Leta 2012 je bila sprejeta Resolucija o nacionalnem programu preprečevanja in zatiranja kriminalitete za obdobje 2012–2016¹³. Resolucija je vsebovala tudi elemente boja proti nasilju v družini in nasilja nad ženskami. Junija 2019 je bila sprejeta nova Resolucija o nacionalnem programu preprečevanja in zatiranja kriminalitete za obdobje 2019–2023¹⁴, ki vsebuje vsebine za preprečevanje in preiskovanje nasilja nad ženskami.
- Nacionalni program ukrepov za Rome 2017–2021¹⁵ vključuje tudi ciljno usmerjene ukrepe in priporočila na področju socialnega varstva s poudarkom na zgodnjih in prisilnih porokah oziroma begov mladoletnih oseb v škodljiva okolja ter postopkov obravnave primerov zunajzakonskih skupnosti z mladoletnimi osebami.
- Resolucija o nacionalnem programu duševnega zdravja 2018–2028¹⁶ opredeljuje ukrepe za preprečevanje in obravnavo naslednjih oblik nasilja: medvrstniškega, nasilja v družini, nasilja nad starejšimi itd. Resolucija poudarja pomen ohranjanja in krepitve dobrega duševnega zdravja ter preprečevanje duševnih bolezni. V ospredju obravnave je celostno, interdisciplinarno in medsektorsko sodelovanje, v središču storitev različnih služb sta posameznik in njegove potrebe.
- V pripravi je tudi nov Program za otroke 2019–2024, ki bo celostno in obširno obravnaval problematiko položaja otrok. Gre za samostojen programski dokument, ki bo natančno določal cilje in ukrepe za izboljšanje položaja otrok, tudi na področju preprečevanja nasilja v družini, pomoči žrtvam kaznivih dejanj, spolnih zlorab itd.

Poleg tega Mestna občina Ljubljana (MOL) na podlagi Strategije razvoja socialnega varstva MOL¹⁷ ter akcijskega načrta Enakost spolov v MOL podpira programe in aktivnosti za pomoč žrtvam nasilja ter za načrtno in sistemsko urejeno delo s storilci nasilja, hkrati pa daje veliko poudarka tudi ozaveščevalnim aktivnostim.

Leta 2017 je bila oblikovana ad hoc delovna skupina za pripravo protokola v postopkih obravnave primerov zunajzakonskih skupnosti z mladoletnimi osebami – obravnava primerov begov mladoletnih oseb v škodljiva okolja (prezgodnje poroke) in prisilnih porok v romski skupnosti. Skupina se je do zdaj seznanila s stanjem na področju obravnave primerov zunajzakonskih skupnosti z mladoletnimi osebami oziroma bega mladoletnih oseb v škodljiva okolja ter s potrebami in izhodišči za pripravo protokola/priročnika ukrepanja v teh postopkih. Na sestankih delovne skupine so bile leta 2018 med drugim dogovorjene tudi aktivnosti za ozaveščanje zaposlenih v pravosodju. Center za izobraževanje v pravosodju (v nadaljevanju: CIP) je v svoje izobraževalne dogodke – sodniške šole vključil predavanja za pravosodje na temo izzivov pri delu z romsko skupnostjo in njene posebnosti.

⁹ (Uradni list RS, št. 39/06)

¹⁰ (Uradni list RS, št. 39/13)

¹¹ (Uradni list RS, št. 100/05)

¹² (Uradni list RS, št. 84/15)

¹³ (Uradni list RS, št. 83/12)

¹⁴ (Uradni list RS, št. 43/19)

¹⁵ https://www.gov.si/assets/vladne-sluzbe/UN/Dokumenti-Romi/65d892da3a/NPUR_2017_2021.pdf

¹⁶ (Uradni list RS, št. 24/18)

¹⁷ <https://www.ljubljana.si/assets/Uploads/strategija-sv-v-mol-2013-2020.pdf>

Na Skupnosti centrov za socialno delo (v nadaljevanju: SCSD) so izdali Usmeritve in priporočila za delo strokovnih delavcev CSD v primeru begov mladoletnikov v škodljiva okolja, ki so prepoznane kot koristen pripomoček pri izvajanju nalog strokovnih služb z namenom zaščite mladoletnikov in pred bivanjem v zanje škodljivih okoljih. Usmeritve in priporočila se uporabljajo v vseh primerih, ko CSD ali interventna služba prejme informacijo, da je mladoletna oseba v okolju, kjer so starši onemogočeni pri izvajanju roditeljske pravice. Informacijo o tem lahko CSD oziroma interventna služba prejme od njenih staršev, policije ali drugih oseb. V primeru visoke ocene ogroženosti se CSD poveže tudi s policijo.

Na podlagi Akcijskega načrta za boj proti trgovini z ljudmi za obdobje 2017–2018¹⁸, ki je podlaga za izvajanje temeljnih dejavnosti preprečevanja in boja proti trgovini z ljudmi v Sloveniji, so bile izvedene številne aktivnosti za preventivno ozaveščanje potencialnih žrtev trgovine z ljudmi v romskih skupnostih, zlasti z vidika prisilnih in tako imenovanih prezgodnjih porok. Poleg tega je bila leta 2018 v javni razpis Urada Vlade RS za komuniciranje za sofinanciranje informativno-komunikacijskih in izobraževalnih projektov nevladnih in humanitarnih organizacij dodana tudi vsebina ozaveščanja o nevarnostih prisilnih in dogovorjenih porok, tako da je tretjina aktivnosti projekta preventivnega ozaveščanja otrok v osnovnih in srednjih šolah potekala v tudi okoljih, kjer živi romska skupnost. Sprejet je bil tudi nov akcijski načrt za obdobje 2019–2020¹⁹, ki predvideva nadaljevanje aktivnosti za preventivno ozaveščanje potencialnih žrtev trgovine z ljudmi v romskih skupnostih o prisilnih in t. i. prezgodnjih porokah. Akcijski načrt pa vključuje tudi druge ukrepe na področju preventive, odkrivanja, preiskovanja in pregona kaznivega dejanja trgovine z ljudmi ter identifikacije, zaščite in pomoči žrtvam. V načrt je vključen tudi pregled mednarodnega sodelovanja in podporne dejavnosti. V Sloveniji pomoč žrtvam trgovine z ljudmi zagotavljajo Društvo Ključ – center za boj proti trgovini z ljudmi (v nadaljevanju: Društvo Ključ), Slovenska filantropija in Slovenska Karitas. Oskrbo žrtev trgovine z ljudmi zagotavljajo programi krizne in varne namestitve ter program reintegracije žrtev trgovine z ljudmi.

Novembra 2019 je Vlada RS sprejela drugi Akcijski načrt Republike Slovenije za izvajanje resolucij Varnostnega sveta Združenih narodov o ženskah, miru in varnosti za obdobje 2018–2020²⁰. Čeprav je akcijski načrt bolj usmerjen v zunanje politične aktivnosti, je njegov namen tudi krepiti zmogljivosti na nacionalni ravni. Akcijski načrt opredeljuje aktivnosti na petih prednostnih področjih, med katerimi se na nasilje nad ženskami neposredno nanašata dve področji ((1) zaščita žensk in deklic pred konfliktom, med njim in po njem ter odprava spolnega nasilja in nasilja zaradi spola, povezanega s konflikti, in (2) odgovornost za preprečevanje ter pregon storilcev spolnega nasilja in nasilja zaradi spola, povezanega s konflikti) ter posredno področje o izobraževanju in usposabljanju o Agendi o ženskah, miru in varnosti. Področja vključujejo tudi nekaj aktivnosti, povezanih z obravnavo prosilcev za azil oz. mednarodno zaščito in upoštevanjem vidika spola pri tem.

Akcijski načrt predvideva sodelovanje vseh relevantnih akterjev pri njegovem izvajanju. To vključuje pristojna ministrstva (predvsem Ministrstvo za zunanje zadeve (v nadaljevanju: MZZ), Ministrstvo za obrambo (v nadaljevanju: MORS), MNZ, MZ, Ministrstvo za pravosodje (v nadaljevanju: MP), MDDSZ in Urad Republike Slovenije za oskrbo in integracijo migrantov (v nadaljevanju: UOIM)) ter druge akterje, kot so NVO. Izvajanje se spremlja na podlagi ukrepov in kazalnikov, ki so njegov sestavni del. Za učinkovitejše spremljanje izvajanja se pripravljajo letna poročila o izvajanju, prav tako potekajo redna srečanja deležnikov na različnih ravneh (srečanja na delovni ravni vključujejo tudi sodelovanje civilne družbe).

¹⁸ <http://imss.dz-rs.si/imis/191728fd447f8a772391.pdf>

¹⁹ <https://imss.dz-rs.si/imis/a6a041f404a1c247f789.pdf>

²⁰ <https://www.gov.si/assets/ministrstva/MZZ/Dokumenti/multilateral/clovekove-pravice/20d7b20f9c/NAN-1325-in-1820.pdf>

Menimo, da vse pozitivne zakonodajne spremembe, ki so se zgodile v zadnjih letih na tem področju, že prispevajo k večji zaščiti žrtev (nasilja v družini ter otrok in žensk, žrtev nasilja) ter izboljšani obravnavi in njenem položaju. Kljub temu pa ostaja še veliko prostora za izboljšave.

2.2 Finančni viri

MDDSZ podpira NVO s sofinanciranjem programov s področja socialnega varstva (kamor so vključeni tudi socialnovarstveni programi na področju preprečevanja nasilja nad ženskami in nasilja v družini) že od leta 1993. Poseben poudarek in večja stabilnost financiranja dopolnilnih programov socialnega varstva sta bila določena s sprejetjem nacionalnega programa socialnega varstva. Večino teh programov izvajajo NVO, delno pa se kot izvajalci prijavljajo tudi javni zavodi, ki teh programov ne izvajajo kot del javne službe.

Leta 2017 in 2018 je MDDSZ sofinanciralo 38 programov, namenjenih preprečevanju nasilja (gre za socialnovarstvene programe na področju preprečevanje nasilja in obravnavo žrtev nasilja), od tega je bilo leta 2017 27, leta 2018 pa 28 javnih socialnovarstvenih programov (vključenih v pet-oziroma sedemletno sofinanciranje na MDDSZ) ter 11 v letu 2017 in 10 v letu 2018 razvojnih socialnovarstvenih programov (vključenih v enoletno sofinanciranje na MDDSZ). Med vsemi programi za preprečevanje nasilja je bilo v obeh letih 22 programov, ki uporabnikom in uporabnicam ponujajo ležišča (nastanitveni programi). V tem sklopu programov so programi materinskih domov (8 programov), 13 programov varnih hiš, zatočišč in kriznih centrov ter en svetovalni program, ki uporabnikom in uporabnicam ponuja nastanitev (nasilje nad invalidnimi osebami, ki ga izvaja Društva gibalno oviranih invalidov Slovenije Vizija). Poleg tega je MDDSZ sofinanciralo še 14 svetovalnic, en program, ki je usmerjen v preventivo pred nasiljem nad starejšimi, ter en program telefonskega svetovanja.

Programi za preprečevanje nasilja so leta 2017 pridobili 5.138.144,4 EUR. Največ sredstev so pridobile varne hiše, zatočišča in krizni centri, in sicer so različni sofinancerji tem programom namenili 2.333.263,8 EUR. MDDSZ je programom za preprečevanje nasilja leta 2017 namenilo skupaj 3.324.699,3 EUR, kar je skoraj 375.000 EUR več kot leto prej. Sredstva MDDSZ predstavljajo slabi dve tretjini (64,7%) vseh pridobljenih sredstev v letu 2017. Dobrih 20 % sredstev so prispevale občine, delež preostalih sofinancerjev pa je bil bistveno manjši.

Nekaj več denarja so programi za preprečevanje nasilja pridobili leta 2018, in sicer 5.219.551,0 EUR. Največ sredstev so pridobile varne hiše, zatočišča in krizni centri, in sicer so različni sofinancerji tem programom namenili 2.355.079,2 EUR. Če primerjamo višino pridobljenih sredstev po različnih financerjih, ugotavljamo, da so programi za preprečevanje nasilja največ sredstev pridobili od MDDSZ, in sicer 3.334.898,4 EUR. Sredstva MDDSZ predstavljajo slabi dve tretjini (65,5 %) vseh pridobljenih sredstev v letu 2018. Dobrih 17 % sredstev so prispevale občine, delež preostalih sofinancerjev pa je bil tudi tokrat bistveno manjši.

MDDSZ poleg tega vsako leto sofinancira projekte NVO, katerih namen je odkrivanje, odpravljanje oziroma preprečevanje neenakosti spolov, spodbujanje enakosti spolov oziroma ustvarjanje enakih možnosti žensk in moških na političnem, ekonomskem, socialnem, zdravstvenem, vzgojno-izobraževalnem in na drugih področjih družbenega življenja, kot je preprečevanje nasilja nad ženskami.

MZ redno sofinancira projekte NVO na področju preprečevanja nasilja za različne populacije v različnih okoljih (šolsko, lokalno itd.), npr. za preventivo nasilja in zlorabe otrok, ki so namenjeni otrokom in zaposlenim v vrtcih in šolah. Z deklicami in dečki na pozitiven in njihovi starosti

primeren način spregovori o situacijah nasilja, zlorabe ter jih okrepi, da bi se znali nanje ustrezno odzvati in se zaščititi.

Mestna občina Ljubljana (MOL) prek javnih razpisov sofinancira veliko programov, ki so namenjeni ženskam in otrokom, žrtvam nasilja ter povzročiteljem nasilja. V letih 2017 in 2018 je MOL sofinancirala sedem programov nastanitve – krizni center, pet varnih hiš in posebno varno hišo za aktivne uporabnice nedovoljenih drog, ki so žrtve nasilja. Poleg namestitve so v MOL ženskam, ki doživljajo nasilje, na voljo tudi programi za osebno, telefonsko in spletno svetovanje ter skupine za samopomoč in podporne skupine. V tem obdobju sta bila sofinancirana tudi dva programa nenasilne komunikacije za osebe, ki povzročajo nasilje. Poleg zgoraj omenjenih programov pa Urad Republike Slovenije za mladino (v nadaljevanju: URSM) sofinancira kar nekaj programov, ki informirajo mlade o nasilju in jih učijo osnov nenasilne komunikacije. Leta 2017 je URSM sofinanciral dva, leta 2018 pa tri programe, ki se v celoti osredotočajo na preventivne dejavnosti na področju medvrstniškega nasilja in pridobivanja kompetenc nenasilne komunikacije. Poleg sofinanciranja programov pa MOL vsako leto sofinancira tudi stroške programa javnih del. V letu 2017 in 2018 je na področju preprečevanja nasilja MOL pokrival del stroškov za plače štirih zaposlenih v pogodbeni vrednosti 9.887,28 EUR v letu 2017 oziroma 13.878,24 EUR v letu 2018. NVO pa imajo tudi možnost, da izvajajo programe v prostorih Mestne občine Ljubljana (MOL). V letu 2017 in 2018 so tri NVO na tem področju imele v uporabi več brezplačnih prostorov za svoje delovanje in ena NVO prostore z zmanjšano najemnino.

2.3 Sodelovanje z nevladnimi organizacijami in s civilno družbo

9. člen Istanbulske konvencije od pogodbenic zahteva vzpostavitev učinkovitega sodelovanja z NVO in organizacijami civilne družbe ter njihovo vključitev v izvajanje storitev ter v oblikovanje in ocenjevanje politik in ukrepov. Obstoje in delovanje NVO sta pomemben pogoj za vsestransko uveljavljanje načela pluralnosti in demokracije v družbi. Zato posamezniki in posameznice s povezovanjem v NVO in druge oblike organiziranja civilne družbe vplivajo na celovit in trajnostno naravnan družben razvoj, na porast družbene blaginje, kakovost življenja in socialno varnost.

Vlada RS se zaveda pomena strokovnega in učinkovitega delovanja NVO, zato poskuša na različne načine krepiti temeljne in druge pogoje za njihov hitrejši in učinkovitejši razvoj. Ker NVO opravljajo na posameznih področjih delovanja zelo pomembno, družbeno koristno delo, vlada podpira prenos javnih funkcij in pooblastil tudi na nevladni sektor, in sicer v primerih, ko so lahko NVO uspešnejše in učinkovitejše.

Tako kot v številnih državah tudi v Sloveniji že poteka prenos izvajanja različnih storitev na zasebni sektor in del teh storitev lahko opravljajo NVO, ki pogosto dajejo pobudo za zagotavljanje določenih storitev, ki jih vlada na podlagi ugotovljenega javnega interesa pogosto tudi sofinancira. Prav področje socialnega varstva (kamor so vključeni tudi socialnovarstveni programi na področju preprečevanja nasilja nad ženskami in nasilja v družini) je področje, kjer se takšna uspešnost in učinkovitost kažeta še v posebni obliki, saj se lahko oblikujejo zelo kakovostni in uporabnikom in uporabnicam prijazni programi.

Začetki delovanja NVO na področju nasilja nad ženskami v Sloveniji, kot pomembnega dela civilne družbe, segajo v leto 1989, ko je bilo ustanovljeno Društvo SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja (v nadaljevanju: Društvo SOS telefon), ki je kot prva NVO ponudila psihosocialno pomoč ženskam in otrokom, ki so bili žrtve nasilja, v času, ko področje preprečevanja nasilja nad ženskami v Sloveniji še ni bilo sistemsko urejeno. Vloga NVO je bila in je še vedno ključna v boju proti nasilju nad ženskami in nasilju v družini. Zaradi dela, ki so ga

NVO opravile od konca 80. in začetka 90. let, je družba začela zaznavati nasilje v družini, ob tem pa si NVO niso prizadevale le za prepoznavanje nasilja v družini, ampak tudi za odločnejši odgovor nanj in kaznovanje povzročiteljev nasilja.

Danes na področju nasilja delujejo številne NVO, ki vsaka na svojem področju in s svojim načinom dela dejavno prispeva k preprečevanju nasilja nad ženskami in nasilja v družini. V slovenskem pravnem okviru je vloga NVO večinoma povezana z ozaveščanjem in zagotavljanjem storitev. ZPND določa, da *»nevladne organizacije nudijo zaščito in psihosocialno pomoč žrtvam, organizirajo programe za povzročitelje nasilja in sodelujejo z oblastmi«*.

Najpomembnejše naloge NVO pri zagotavljanju specializirane pomoči ženskam žrtvam nasilja so:

- telefonsko, osebno ali elektronsko svetovanje,
- zagotavljanje nameštitev v varnih hišah, kriznih centrih in materinskih domovih,
- zagotavljanje pomoči glede postopkov na institucijah,
- pravna pomoč,
- treningi socialnih veščin za povzročitelje,
- ozaveščanje javnosti o ničelni toleranci do nasilja v družbi v okviru številnih preventivnih dejavnosti.

Vzpostavljeno pa je tudi medsebojno sodelovanje NVO, ki delujejo na področju nasilja nad ženskami in nasilja v družini s policijo in CSD. Po 17. členu ZPND NVO s področja obravnave in zaščite proti nasilju sodelujejo z organi in organizacijami z različnih področij, kot so: policija, državno tožilstvo, sodišče, CSD, zdravstvene organizacije, vzgojno-izobraževalni zavodi. Z organi in organizacijami sodelujejo pri obravnavanju posameznih primerov žrtv in povzročiteljev nasilja ter se v okviru programov, ki jih izvajajo, vključujejo tudi v neposredno izvedbo ukrepov za zaščito žrtve. Prav tako 60. člen novele Zakona o nalogah in pooblastilih policije²¹ (v nadaljevanju: ZNPPol) iz leta 2017 na novo uzakonja vlogo NVO glede posredovanja podatkov, s katerimi policija utemeljuje izrek ukrepa prepovedi približevanja.

15. člen Zakona o varstvu pred diskriminacijo²² (v nadaljevanju: ZvarD) določa, da morajo Vlada RS in drugi državni organi pri oblikovanju rešitev in predlogov za doseganje namena tega zakona sodelovati s socialnimi partnerji in NVO, ki delujejo na področju enakega obravnavanja, varstva človekovih pravic in temeljnih svoboščin, varstva pred diskriminacijo ranljivih skupin ali pravne ali socialne pomoči diskriminiranim osebam. Prav tako 3. člen Zakona o enakih možnostih žensk in moških²³ (v nadaljevanju: ZEMŽM) določa, da Vlada RS in pristojna ministrstva pri oblikovanju rešitev in predlogov za doseganje namena tega zakona sodelujejo s socialnimi partnerji in NVO, ki delujejo na področju enakih možnosti.

V resoluciji o nacionalnem programu preprečevanja nasilja v družini 2009–2014 je bila vloga NVO in akademskih ustanov povezana z vidiki prepoznavanja in preprečevanja nasilja v družini ter podpora žrtvam. V okviru učinkovitega medinstitucionalnega sodelovanja je bilo spoznano, da je treba *»vzpostaviti sistematično, načrtno in kontinuirano medinstitucionalno sodelovanje ter sodelovanje institucij z nevladnimi organizacijami«*. NVO na področju preprečevanja nasilja so imele tudi ključno vlogo pri ratifikaciji Istanbulske konvencije v Sloveniji, saj so s svojimi aktivnostmi vršile pritisk na državo, da je konvencijo ratificirala, zato je njihovo sodelovanje v usklajevalnem telesu ključno z vidika zagotavljanja, da bo država upoštevala njena določila. Predstavnice NVO so tako članice medresorske delovne skupine za spremljanje izvajanja Istanbulske konvencije (v nadaljevanju: MDS), ki deluje kot usklajevalno telo, odgovorno za

²¹ (Uradni list RS, št. 15/13, 23/15 – popr., 10/17, 46/19 – odl. US in 47/19)

²² (Uradni list RS, št. 33/16 in 21/18 – ZNORg)

²³ (Uradni list RS, št. 59/02, 61/07 – ZUNEO-A in 33/16 – ZvarD)

usklajevanje, izvajanje, spremljanje in vrednotenje politik in ukrepov za preprečevanje vseh oblik nasilja in boj proti njim.

2.4 Usklajevalno telo

10. člen Istanbulske konvencije nalaga pogodbenicam, da ustanovijo usklajevalno telo, odgovorno za usklajevanje, izvajanje, spremljanje ter vrednotenje politik in ukrepov za preprečevanje vseh oblik nasilja in boj proti njim, ki jih zajema področje uporabe konvencije. To lahko storijo bodisi z ustanovitvijo novih uradnih teles bodisi s pooblastitvijo obstoječih teles za izvajanje omenjenih nalog.

V ta namen je bila 7. aprila 2016 s sklepom Vlade RS ustanovljena vladna MDS, ki je odgovorna za usklajevanje, izvajanje, spremljanje ter vrednotenje politik in ukrepov za preprečevanje vseh oblik nasilja in boj proti njim, ki jih zajema področje Istanbulske konvencije. Skupino sestavlja vodja skupine ter 19 članov in članic ter 17 namestnikov in namestnic. Koordinacijo MDS je prevzelo MDDSZ, njeno vodenje pa vodja Sektorja za enake možnosti na omenjenem ministrstvu.

V skupini sodelujejo strokovnjaki in strokovnjakinje ter predstavniki in predstavnice relevantnih ministrstev (MDDSZ, MNZ in Policija, MP in CIP, MZ in Nacionalni inštitut za javno zdravje (v nadaljevanju: NIJZ), Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport (v nadaljevanju: MIZŠ), Ministrstvo za javno upravo (v nadaljevanju: MJU), Ministrstvo za kulturo (v nadaljevanju: MK) in Ministrstvo za zunanje zadeve (v nadaljevanju: MZZ)) in vladnih služb (UOIM, Statistični urad Republike Slovenije (v nadaljevanju: SURS) in Urad Vlade Republike Slovenije za narodnosti (v nadaljevanju: UN)). Poleg ministrstev in vladnih služb so svoje predstavnike imenovali SCSD, NVO Društvo SOS telefon in Zavod Center za informiranje, sodelovanje in razvoj nevladnih organizacij (CNVOS). Na sestanke MDS so lahko glede na dnevni red vabljeni tudi predstavniki drugih organov in služb Vlade Republike Slovenije, organizacij civilne družbe in interesnih skupin.

MDS za svoje delo ni dobila dodatnih finančnih sredstev in kadra, člani in članice pa delo v MDS opravljajo v okviru svojih obstoječih delovnih nalog.

MDS opravlja naslednje naloge:

- spremlja izvajanje določb Istanbulske konvencije,
- zagotavlja, da so različni ukrepi, sprejeti na podlagi Istanbulske konvencije, ustrezno usklajeni, v skladu s pristojnostmi in odgovornostmi državnih organov iz Ustave Republike Slovenije²⁴ (v nadaljevanju: Ustava RS) in zakonov ter da v teh okvirih zasledujejo cilj ustreznega delovanja vseh delov državne uprave in drugih povezanih institucij na področju Istanbulske konvencije,
- skrbi za usklajeno zbiranje ustreznih splošnih ali statističnih podatkov in informacij ter analizo in razširjenje ugotovitev,
- spremlja način in učinkovitost izvajanja politik in ukrepov za preprečevanje vseh oblik nasilja, ki so zajete v Istanbulski konvenciji, ter boj proti njim na nacionalni in lokalni ravni,
- skrbi za znanstveno vrednotenje neke politike ali ukrepa, da se ugotovi, ali ta politika oziroma ukrep ustreza potrebam žrtev nasilja in izpolnjuje svoj namen, ter da se razkrijejo nenamerne posledice,
- pripravlja poročilo o zakonodajnih in drugih ukrepih za izvajanje določb Istanbulske konvencije, ki ga predloži strokovni skupini za ukrepanje proti nasilju nad ženskami in nasilju v družini (GREVIO).

²⁴ (Uradni list RS, št. 33/91-I, 42/97 – UZS68, 66/00 – UZ80, 24/03 – UZ3a, 47, 68, 69/04 – UZ14, 69/04 – UZ43, 69/04 – UZ50, 68/06 – UZ121,140,143, 47/13 – UZ148, 47/13 – UZ90,97,99 in 75/16 – UZ70a)

Čas delovanja MDS je vezan na trajanje dolgoročnega političnega in operativnega procesa za izpolnjevanje določb Istanbulske konvencije.

Maja 2017 je bila v sodelovanju s Svetom Evrope v okviru projekta krepitve institucionalnega okolja in praks v zvezi s preprečevanjem nasilja nad ženskami in nasilja v družini organizirana delavnica za člane in članice MDS. Delavnica se je osredotočila na predstavitev standardov in določil Istanbulske konvencije, vključno z mehanizmi nadzora njenega izvajanja.

MDS je na zadnjem sestanku obravnavala tudi potek dogajanja v zvezi s pobudo strokovne javnosti o ustreznosti ureditve dejanja posilstva in spolnega nasilja v kazenski zakonodaji. Poudarjeno je bilo, da so NVO na ministrico za pravosodje naslovile poziv k spremembi definicije kaznivenga dejanja posilstva, tako da bo ta skladna z mednarodnimi standardi človekovih pravic in bo temeljila na odsotnosti privolitve, ter pobudo za sodelovanje pri nadaljnjih dejavnostih. MP je sklicalo poseben sestanek s strokovno javnostjo na to temo, po sestanku pa je pravosodna ministrica obljubila tehten razmislek o potrebnih spremembah kazenskega zakonika.

Ena od pomembnih nalog MDS je bila koordinacija in priprava tega poročila.

2.5 Zbiranje podatkov in raziskave

V Sloveniji podatke o nasilju nad ženskami in nasilju v družini zbirajo različne institucije (policija, sodišča, CSD in NVO), ki si jih med seboj tudi izmenjujejo.

2.5.1 Statistični urad RS

SURS je glavni izvajalec in povezovalac dela na področju državne statistike in zbira podatke o ovadenih, obtoženih in obsojenih polnoletnih in mladoletnih storilcih kaznivih dejanj. SURS podatke o obsojenih povzročiteljih kaznivih dejanj pridobi iz administrativne evidence oziroma t. i. IK vpisnika, ki ga vodijo na Vrhovnem sodišču Republike Slovenije (v nadaljevanju: VS). Podatke o obsojenih osebah je mogoče prikazati po različnih demografskih spremenljivkah povzročitelja (spol, starost, izobrazba, status aktivnosti, državljanstvo, občina stalnega bivališča ipd.), ne pa glede na spol žrtve ali glede na razmerje žrtev-povzročitelj, ker jih v administrativnem viru ni.

Podatke, ki jih SURS pridobiva od Vrhovega državnega tožilstva Republike Slovenije (VDT) in VS, na letni ravni tudi objavi. Podatki, ki jih SURS zbira in obdeluje, ne zajemajo spola žrtve in razmerja med žrtvijo in storilcem, kar pomeni, da je pojavnost nasilja v družini in nasilja nad ženskami (po podatkih SURS) podcenjena. Uvedba teh dveh spremenljivk (spol žrtve, razmerje storilec-žrtev) v evidence VDT in VS bi bistveno pripomogla k dvigu kakovosti prikazovanja podatkov pojavnosti nasilja v družini in nasilja nad ženskami.

Polnoletni obsojenci po kaznivih dejanjih, Slovenija, 2017–2018	2017	2018
4.XV.122 lahka telesna poškodba	311	268
4.XV.123 huda telesna poškodba	63	78
4.XV.124 posebno huda telesna poškodba	5	3
4.XIX.170 posilstvo	12	7
4.XIX.171 spolno nasilje	12	12
4.XIX.172 spolna zloraba slabotne osebe	7	3
4.XIX.173 spolni napad na osebo, mlajšo od petnajst let	35	37
4.XIX.174 kršitev spolne nedotakljivosti z zlorabo položaja	3	2

4.XIX.176 prikazovanje, izdelava, posest in posredovanje pornografskega gradiva	31	50
4.XXI.191 nasilje v družini	289	325
4.XXI.192 zanemarjanje mladoletne osebe in surovo ravnanje	64	63

2.5.2 Policija

Na Generalni policijski upravi je Urad za informatiko in telekomunikacije pristojen za upravljanje z informacijskim in telekomunikacijskim sistemom policije ter za nadzor sodelovanja z zunanjimi strokovnimi in znanstvenimi ustanovami, organizacijami in združenji v zvezi z razvojem informacijskega in telekomunikacijskega sistema policije.

Na podlagi 123. člena ZNPPol policija upravlja in vzdržuje evidence, v katerih zaradi opravljanja policijskih nalog zaposleni v policiji zbirajo in obdelujejo osebne in druge podatke. Tako se med drugim vodijo: evidenca kaznivih dejanj, evidenca prekrškov, evidenca izdanih odredb za prepoved približevanja. V evidencah smejo biti na podlagi 124. člena ZNPPol naslednji osebni podatki oseb: osebno ime, rojstni podatki (dan, mesec, leto, kraj), EMŠO (za tujega državljan oziroma državljanke pa številka osebnega dokumenta), spol, naslov stalnega oziroma začasnega prebivališča, identifikacijska oznaka osebe, ki je v policijskih evidencah, državljanstvo. Tako je mogoče dobiti podatke po vrsti kaznivega dejanja ali prekrška, po spolu, po odnosu (med žrtvijo in storilcem), po kraju in po času storitve.

Podatki o izrečenih ukrepih prepovedi približevanja se vodijo ločeno po spolu in starosti povzročiteljev in žrtev. Podatki o prekrških po Zakonu o javnem redu in miru²⁵ (v nadaljevanju: ZJRM-1) z elementi nasilja v družini se vodijo po spolu in starosti povzročitelja, podatke o žrtvah pa je policija začela voditi 1. 1. 2018. Gre za zadnjo spremembo ZNPPol, v katerem se je med drugim posodobila tudi evidenca prekrškov. V evidenco sta namreč dodana dva nova parametra: 1) osebni podatki žrtev in 2) odnos med povzročiteljem in žrtvijo. Omenjena evidenca je centralizirana, torej se vsi podatki hranijo na eni točki.

Splošni podatki se objavljajo tudi v letnem poročilu o delu policije (<https://www.policija.si/o-slovenski-policiji/statistika>). Podatke na zaprosilo policija najpogosteje posreduje drugim državnim organom, institucijam, medijem, NVO in institucijam v tujini.

2.5.3 Pravosodje

Na VS v okviru Evidenčnega oddelka deluje Center za informatiko, ki je odgovoren za razvoj in vzdrževanje baz zbiranja podatkov ter za usposabljanje in izobraževanje vseh, ki jo uporabljajo. Na podlagi 227. člena Zakona o kazenskem postopku²⁶ (v nadaljevanju: ZKP) je ob prvem zaslišanju povzročitelja treba vprašati za ime in priimek ter morebitni vzdevek, tudi prejšnje osebno ime, če je bilo spremenjeno, kje je rojen, kje stanuje, dan, mesec in leto rojstva, za enotno matično številko (EMŠO), državljanstvo, poklic, funkcije na državni ali samoupravni lokalni ravni, kakšne so njegove družinske razmere, ali je pismen, katere šole ima oziroma ali je podčastnik, častnik ali vojaški uslužbenec, ali je vpisan v vojaško evidenco in pri katerem organu za obrambo, ali je bil odlikovan, kakšni so njegov osebni dohodek in njegove premoženjske razmere, ali je bil že obsojen, pa obsodba še ni bila izbrisana, kdaj in zakaj ter ali je in kdaj izrečeno kazen preстал, ali poteka zoper njega postopek za kakšno drugo kaznivo dejanje, če je mladoleten, pa tudi, kdo je njegov zakoniti zastopnik.

²⁵ (Uradni list RS, št. 70/06)

²⁶ (Uradni list RS, št. 32/12 – uradno prečiščeno besedilo, 47/13, 87/14, 8/16 – odl. US, 64/16 – odl. US, 65/16 – odl. US, 66/17 – ORZKP153,154 in 22/19)

Pravosodje torej zbira podatke o primeru: EMŠO, ime, priimek, datum rojstva in spol povzročitelja, kazniva dejanja in kdaj so bila storjena, podatki o ukrepih (prepoved približevanja ipd.), podatki o udeleženi, tudi žrtvah, odvetniku/-ci, zagovorniku/-ci ter podatki o drugih podrobnostih, ki se vežejo na primer. Prav tako pravosodje zbira podatke o pregonu povzročiteljev, in sicer o številu obravnavanih primerov, o številu primerov na sodišču, o številu obtožb, o številu sodb, o vrsti kršitve ter o povprečnem času trajanja kazenskega postopka, podatke o zapornih kaznih in pogojnih kaznih.

2.5.4 Centri za socialno delo

Na podlagi 111. člena Zakona o socialnem varstvu²⁷ (v nadaljevanju: ZSV) zbirke podatkov CSD vsebujejo naslednje podatke o žrtvah in povzročiteljih: ime in priimek, rojstne podatke, spol, EMŠO, podatke o državljanstvu, podatke o dovoljenju za prebivanje tujca, podatke o prebivališču, podatke, ki se nanašajo na družinska razmerja (število družinskih članov in članic, tip družine, razmerje do vlagatelja), podatke o gospodinjstvu, podatke, ki se nanašajo na vrsto življenjske skupnosti (zakonska zveza ali zunajzakonska skupnost), podatke o statusu (podatke o šolanju, o zaposlitvi, o upokojitvi, drugo), podatke o izobrazbi, podatke o zdravstvenem stanju in invalidnosti, podatke o plačah in drugih dohodkih in prejemkih, podatke o premoženju, podatke o socialnih stiskah in težavah posameznikov, družin in skupin prebivalstva, podatke o oprostitvi pri plačilu storitev, davčno številko, številko tekočega oziroma drugega računa, podatke, ki se nanašajo na stanovanjske in bivalne pogoje. Posamezne zbirke podatkov lahko vsebujejo tudi podatke, ki niso osebni, kot je na primer podatek število vodenih obravnav, nudenje prve socialne pomoči in drugih storitev, ki jih ponujajo, ter podatek o reviktimizaciji oziroma o ponovitvi nasilnega dejanja v prejšnjih razmerjih ali trenutnem razmerju. Na MDDSZ je vzpostavljen sektor za informatiko, ki je odgovoren za načrtovanje, ustanavljanje, vzdrževanje in razvoj baz zbiranja podatkov. Zbirke podatkov o nasilju vsebujejo naslednje podatke: število primerov, analiza po starosti in vrsti nasilja, razmerje povzročitelja do žrtve po spolu, število ukrepov, multidisciplinarni timi, analiza napotitev in začeto nasilje v danem primeru.

Poleg zbiranja podatkov na podlagi zakona, ki ureja socialno varnost, so na CSD dolžni zbirati podatke tudi na podlagi 30. člena ZPND. Odgovorni so za obdelovanje osebnih podatkov in vodenje zbirke podatkov oseb, ki so jih obravnavali kot žrtve in kot povzročitelje nasilja po tem zakonu, z namenom zagotavljanja potreb pomoči žrtvi, obravnavanja povzročitelja nasilja, izdelave načrta pomoči žrtvi, njegovega izvajanja in spremljanja, za znanstvenoraziskovalne in za statistične namene.

2.5.5 Nevladne organizacije

NVO, ki delujejo na področju nasilja nad ženskami in nasilja v družini, zbirajo kvantitativne podatke, kot so število klicev na anonimne telefone, število osebnih svetovanj, zasedenost varnih hiš in kriznih centrov, vendar pa so to podatki, ki jih uporabniki in uporabnice sami zaupajo, še posebej v primerih anonimne oblike pomoči.

2.5.6 Zdravstvo

Statistični podatki o obravnavah nasilja v družini in nasilja nad ženskami trenutno niso dostopni v okviru zbirk podatkov s področja zdravstvenega varstva.

²⁷ (Uradni list RS, št. 3/07 – uradno prečiščeno besedilo, 23/07 – popr., 41/07 – popr., 61/10 – ZSVarPre, 62/10 – ZUPJS, 57/12, 39/16, 52/16 – ZPPreb-1, 15/17 – DZ, 29/17, 54/17, 21/18 – ZNOrg, 31/18 – ZOA-A in 28/19)

2.5.7 Raziskave

Akadske ustanove imajo osrednjo vlogo pri pridobivanju in zagotavljanju podatkov o nasilju nad ženskami in nasilju v družini. Resolucija o nacionalnem programu preprečevanja nasilja v družini 2009–2014 je vključevala poseben cilj, namenjen raziskavam in analizam – Razvoj raziskovalnih programov na temo nasilja v družini s poudarkom na ovrednotenju različnih področij in pristopov. Tudi v predlogu nove resolucije se zaznava, da Sloveniji primanjkuje (nacionalnih) reprezentativnih raziskav o pojavnosti nasilja nad ženskami, saj je od zadnje nacionalne raziskave minilo že devet let.

Prvo nacionalno raziskavo o nasilju v zasebni sferi in partnerskih odnosih so leta 2010 opravile raziskovalke na Fakulteti za socialno delo (v nadaljevanju: FSD). Raziskava, v kateri je sodelovalo 750 žensk, starih od 18 do 80 let, je pokazala, da je vsaka druga ženska (56,6 %) od dopolnjenega 15. leta starosti doživela eno od oblik nasilja. Najpogostejše so doživljale psihično nasilje (49,3 %), sledijo fizično (23 %), ekonomsko (14,1 %), omejevanje gibanja (13,9 %) in spolno nasilje (6,5 %). Raziskava je pokazala, da se »nasilje lahko začne kadarkoli v življenju, od zgodnjega otroštva do pozne starosti, pri nekaterih pa lahko traja vse življenje«. Žrtve o nasilju še vedno redko spregovorijo, razlogi za to pa so precej tradicionalni, in sicer ker je to še vedno tabu tema, ker upajo, da bo storilec prenehal z nasilnimi dejanji, da se bo spremenil in da nasilja ne bo ponovil, druge molčijo, ker se storilca bojijo zaradi njegovega vpliva v družbi in jih je strah, da jim bo vzel otroke.

Prvo reprezentativno vseevropsko raziskavo o pojavnosti nasilja nad ženskami je leta 2014 izvedla Agencija Evropske unije za temeljne pravice (FRA). Podatki za Slovenijo so pokazali, da je bilo 12 % vprašanih žensk žrtev fizičnega nasilja, 4 % žrtev spolnega nasilja, vsaka tretja anketiranka pa je bila žrtev psihičnega nasilja s strani svojega partnerja od 15. leta starosti. Nadalje so podatki za žrtve spolnega nadlegovanja in zalezovanja pokazali, da je bila skoraj vsaka druga anketirana Slovenka žrtev katerekoli od oblik spolnega nadlegovanja od svojega 15. leta, 14 % pa žrtev ene od oblik zalezovanja. V času informacijske dobe ne smemo pozabiti na oblike nasilja, ki se lahko pojavijo v različnih oblikah in z različnimi sredstvi, kot je na primer prek interneta, zato na tem mestu posebej omenimo tudi podatke za zalezovanje in nadlegovanje po spletu. 7 % vprašanih Slovenk je odgovorilo, da so se od 15. leta srečale z neprimernim približevanjem na družbenih straneh, dobivale elektronsko pošto ali SMS-sporočila s spolno vsebino, 3 % pa, da so bile žrtve zalezovanja po spletu.

SURS je bil vključen v pilotni projekt testiranja vprašalnika o osebni varnosti v zasebnem okolju (angl. Gender Based Violence). Projekt je sofinancirala Evropska komisija in je potekal od oktobra 2017 do januarja 2019. Pilotni projekt je bil namenjen testiranju metodologije zbiranja in obdelave podatkov. Vprašalnik je vseboval naslednje oblike nasilja: spolno nadlegovanje v delovnem okolju, grožnje, fizično, spolno, psihološko, ekonomsko nasilje, nasilje v otroštvu. Raziskovanje je vključevalo naslednje povzročitelje nasilja: nepartner/-ka, trenutni partner/-ka in nekdanji partner/-ka. Gre za anketo, ki se je izvajala na območju celotne države. Glavne ugotovitve (podatki) niso bile objavljene, saj pilotno raziskovanje ni bilo namenjeno objavi prevalenc nasilja, temveč testiranju metodologije. Po zaključku in analizi pilotnega projekta bo Eurostat v sodelovanju s strokovnimi smernicami oblikoval enotno metodologijo in enoten vprašalnik za izvedbo glavnega raziskovanja, ki bo predvidoma izvedeno v letih 2020–2021 na reprezentativnem vzorcu.

Če želimo oblikovati ustrezno in učinkovito politiko na področju preprečevanja nasilja, je v prihodnosti temu področju z raziskovalnega vidika nujno treba posvetiti več pozornosti in

zagotoviti izvajanje nacionalnih (reprezentativnih) raziskav vsakih nekaj let. V ta namen se bo SURS priključil tudi glavnemu raziskovanju Eurostat, ki bo izvedeno v letih 2020–2021.

Leta 2018 je Fakulteta za družbene vede (v nadaljevanju: FDV) v okviru projekta Odklikni v 79 osnovnih in srednjih šolah izvedla raziskavo o razširjenosti in prepoznavanju spletnega nadlegovanja med več kot 5000 mladimi v Sloveniji, starimi med 12 in 18 let. Raziskava je pokazala, da so najpogostejši spletni nadlegovalci tako deklet kot fantov fantje, da fante najpogosteje spletno nadlegujejo osebe z njihove šole, dekleta pa tisti zunaj šolskega prostora, da fantje spletno nadlegovanje pogosteje dojemajo kot smešno, kot zabavo in se nanj ne odzovejo, da dekleta zaradi spletnega nadlegovanja pogosteje zaznavajo resne posledice, kot so nemoč, depresija, stres, strah.

Policija in Fakulteta za varnostne vede (FVV) sodelujeta v mednarodnem projektu IMPRODOVA (Improving Frontline Responses to High Impact Domestic Violence – Izboljšanje odzivanja prvih posredovalcev na težje oblike nasilja v družini). Gre za projekt, financiran v okviru programa Evropske unije Obzorja 2020. V okviru projekta raziskovalci in raziskovalke med drugim proučujejo tudi nekatere vidike sodelovanja med policijo in drugimi intervencijskimi službami (na primer zdravniki/-cam, zdravstveno nego, CSD). Pri tem bodo poskušali odgovoriti na naslednja vprašanja: Zakaj se nasilje v družini pri delu policije v praksi pogosto obravnava kot problem, ki je nizko na lestvici prednostnih nalog?; Zakaj žrtve tako redko prijavijo tovrstna kazniva dejanja?; Kateri so tisti človeški dejavniki, ki opredeljujejo učinkovito odzivanje policije in so primeri najboljših praks policijskega dela v mrežah, ki jih policija tvori skupaj z drugimi intervencijskimi službami (angl. first responders), kot so zdravstveni delavci, šole in službe, ki se ukvarjajo z mladimi?

3 PREPREČEVANJE

3.1 Ozaveščanje

3.1.1 Projekti in kampanje

V Sloveniji potekajo številni projekti in akcije ozaveščanja, v katerih sodelujejo različni akterji, kot so policija, NVO, CSD, ministrstva in drugi. Dejavnosti se bodisi izvajajo skozi vse leto ali pa so osredotočene na določene dogodke (npr. mednarodni dnevi boja proti nasilju nad ženskami in dekleti). Namen teh dejavnosti je dvigniti zavest o nesprejemljivosti nasilja, opogumiti žrtve, da nasilje prijavijo, podajati informacije o pravicah, ki jih imajo žrtve, ter o postopkih na policiji in sodiščih.

Leta 2013 je MDDSZ skupaj z MNZ – Policijo uspešno kandidiralo na razpisu Evropske komisije za EU sredstva iz programa PROGRESS s področja enakosti spolov. Tako je v obdobju 2014–2015 potekal projekt Vesna – živeti življenje brez nasilja, ki se je osredotočal na ozaveščevalne dejavnosti ter usposabljanja za različne ciljne skupine, ki se pri svojem delu srečujejo z nasiljem nad ženskami. Projekt VESNA je bil zasnovan kot ciljno usmerjena dveletna nacionalna kampanja, ki je v širšem smislu opozarjala na problematiko nasilja nad ženskami, v ožjem pa se je osredotočala na ozaveščanje tako žensk z izkušnjo nasilja (in potencialnih žrtev) kakor tudi širše javnosti. Dejavnosti projekta so bile:

- prepoznavna široka medijska kampanja in kratka televizijska produkcija,
- fotorazstava Nasilje na njeni koži (ang. Violence on her skin), ki je bila na ogled v večjih slovenskih mestih (trgovskih centrih in različnih galerijah) ter v Strasbourgu in Izraelu,
- strokovna usposabljanja za policijo, CSD, pravosodje ter zdravstveno osebje,
- ozaveščevalna gradiva (brošure, letaki, plakati) s koristnimi informacijami za širšo strokovno in laično javnost ter posamezne ciljne skupine,
- trije strokovni posveti, v katere so bili vključene NVO, ki izvajajo programe ozaveščanja in pomoči žrtvam nasilja, ter NVO, ki izvajajo pomoč družinam v specifičnih življenjskih situacijah.

Ob mednarodnih dneh boja proti nasilju nad ženskami leta 2016 se je MDDSZ s partnerji pridružilo kampanji Združenih narodov Obarvajmo svet oranžno, katere namen je bilo ozaveščanje javnosti ter krepitev politične volje in sredstev za preprečevanje in odpravo vseh oblik nasilja nad ženskami in dekleti. Na predvečer Mednarodnega dneva boja proti nasilju nad ženskami so se z oranžno barvo svetlobno obarvali Ljubljanski grad, ena od največjih znamenitosti in simbol mesta Ljubljane, na mednarodni dan pa tudi osrednja kulturna ustanova v Sloveniji Cankarjev dom. Z oranžno barvo sta na kampanjo opozarjala tudi MDDSZ in Državni zbor RS.

SCSD je v obdobju 2016–2018 pristopila k sodelovanju v projektu First – Vzpostavitev mreže prvih točk pomoči za žrtve nasilja v družini in žrtve nasilja zaradi spola kot prvega mednarodnega projekta, ki podpira in ozavešča o ustreznih oblikah prve pomoči posameznikom z izkušnjo nasilja. Glavni cilj projekta je bila vzpostavitev in usposabljanje nacionalnih mrež prvih točk pomoči, ki delujejo kot varne točke za žrtve nasilja v družini in žrtve nasilja zaradi spola. Vzpostavljen je bil učni e-program, oblikovan kot pripomoček za delo z žrtvami nasilja ter kot orodje za ozaveščanje o pojavu nasilja v družini. Sodelujoči projektni partnerji iz štirih držav (Slovenije, Velike Britanije, Bolgarije in Hrvaške) so vsak v svoji državi vzpostavili mreže varnih točk ter izvajali promocijo projekta med širšo strokovno in laično javnost.

Leta 2017 je Društvo SOS telefon izvajalo izobraževalno-ozaveščevalni projekt na temo, kaj lahko storim, ko slišim (za) nasilje nad ženskami. Glavni cilji projekta so bili:

- moške, fante in splošno javnost seznaniti s potencialom, ki ga imajo pri preventivi in preprečevanju nasilja nad ženskami,
- ponuditi praktične nasvete o tem, kako lahko ravnajo, ko so priča ali slišijo za nasilje in pripomorejo k ustvarjanju varnejšega okolja brez nasilja,
- krepitev znanj, spretnosti in veščin posameznikov ter motivacije za ukrepanje,
- spodbuditi in ozaveščati o pomenu prijavljanja nasilja nad ženskami in nesprejemljivosti nasilja nasploh,
- mladim moškim in fantom ponuditi modele moškosti, ki zavračajo nasilje nad ženskami in spodbujajo enakost med spoloma.

Pripravljena sta bila video na temo, kaj lahko storim, ko slišim (za) nasilje nad ženskami, v katerega je bilo s kratkimi izjavami proti nasilju nad ženskami vključenih pet znanih Slovencev, in plakat, ki je prikazoval napotke, kako ravnati, ko izvemo za nasilje nad ženskami, in kako lahko pripomoremo, da bo nasilja manj.

Zaradi vse večje dostopnosti in razširjenosti elektronskih naprav in povezljivosti s svetovnim spletom je bil v zadnjih letih tudi na tem področju velik poudarek na ozaveščanju in zaščiti žrtev. Leta 2016 je MDDSZ s projektnim partnerjem Univerzo v Ljubljani (UL) ponovno uspešno kandidiralo na razpisu Evropske komisije za projekte na področju enakosti spolov iz programa Program za pravice, enakost in državljanstvo (2014–2020) s projektom, katerega glavni cilj je obravnavati spletno nasilje in nadlegovanje kot obliki nasilja nad ženskami in dekleti ter kot manifestacijo zgodovinsko neenakega razmerja moči, pa tudi razviti sistematičen pristop, ki vključuje vidik spola, na področju preprečevanja spletnega nasilja in nadlegovanja zaradi spola. Gre za dveinpolletni projekt Odklikni, s katerim želimo nadgraditi obstoječe nacionalne dejavnosti za preprečevanje spletnega nasilja z vključitvijo vidika spola v učna in druga gradiva, izobraževanja in izobraževalne module ter pripraviti priporočila in ukrepe. Izvedena pa je bila tudi raziskava o razširjenosti in prepoznavanju spletnega nadlegovanja med mladimi v Sloveniji. V okviru projekta so se izvajali izobraževalni dogodki:

- delavnice v osnovnih in srednjih šolah,
- usposabljanje Train the Trainer,
- usposabljanja za zaposlene v policiji in pravosodju,
- izobraževanje za mladinske delavce in delavke,
- seminar za medije in seminar za politične odločevalce in odločevalke.

V letih 2018 in 2019 v okviru projekta poteka medijska kampanja, ki je osredotočena na ozaveščanje o različnih oblikah spletnega nasilja, predvsem tistega, ki pogosteje prizadene ženske in dekleta, torej spletno zalezovanje in nadlegovanje, t. i. maščevalna pornografija, (spolna) zloraba s pomočjo lažnih identitet. O tematiki nagovarjajo TV-oglasi in promocijski spoti, zloženke, plakati, e-plakati na mestnih avtobusih, spletna stran (<http://odklikni.enakostspolov.si/>) in mobilna aplikacija Odklikni, ki je namenjena predvsem mladim, pa tudi staršem ter mladinskim delavcem in delavkam, ki jih prek aktualnih člankov, posnetkov ter kvizov ozavešča o spletnem nasilju in nadlegovanju, spletni etiki in bontonu, ukrepih za večjo varnost in zasebnost na spletu ter korakih za ravnanje v primeru spletnega nasilja in zlorab.

Leta 2018 je Društvo SOS telefon izvajal projekt »Vse razen DA, pomeni NE«, katerega namen je bilo ozaveščati dekleta in fante o spolnih stereotipih in rušenje spolnih stereotipov, povezanih s spolnim nasiljem, ter o privolitvi v spolne dejavnosti²⁸. Meja med privolitvijo in spolnim nasiljem je lahko zelo tanka in zato zelo nejasna, zato je bilo glavno sporočilo projekta to, da o privolitvi ne govorimo, ko ni jasnega »ne«, ampak takrat, ko je dan jasni »da«. V ta namen je v okviru projekta znani slovenski raper Boštjan Nipič - Nipke pripravil pesem Ina, v kateri opisuje vsakodnevno situacijo, kjer 19-letna študentka po spletu okoliščin postane žrtev spolnega nasilja in za vedno ostane sama s svojo zgodbo. V projektu je kot medijski partner sodelovala tudi Revija PIL, ki je

²⁸ Projekt je sofinanciralo MDDSZ.

na svoji spletni strani in Facebook profilu promovirala kratek video za mlade o privolitvi v spolni odnos.

Leta 2018 so v času mednarodnih dni boja proti nasilju nad ženskami potekale številne ozaveščevalne akcije, namenjene splošni javnosti. TAM-TAM Inštitut je v sodelovanju z Društvom SOS telefon objavil enajsti mednarodni natečaj PLAKTIVAT za oblikovanje mestnega plakata z namenom ozaveščanja o problematiki nasilja nad ženskami z naslovom NI OPRAVIČILA. Cilj je bil poiskati vizualno sporočilo, ki bo na področju nasilja nad ženskami preseglo vsakdanja sporočila, širšo javnost opozarjalo na družbeno nesprejemljivost do kakršnekoli oblike nasilja nad ženskami, žrtvam partnerskega nasilja pa sporočalo, da je izhod iz nasilnega odnosa možen. Zmagovalni plakat je bil od novembra 2018 do februarja 2019 predstavljen na 500 plakatnih mestih po vsej Sloveniji.

Leta 2018 se je začel dveletni projekt Medvrstniško nasilje – zmanjšanje nasilja med mladimi, katerega pglaviti namen je ublažiti pojav medvrstniškega nasilja v Sloveniji in nasilja nad učitelji in učiteljicami. Gre za skupen projekt slovenske policije in MIZŠ. Eden od ciljev tega projekta je podpora pristojnim institucijam pri izboljšanju nacionalnega strateškega načrta za preprečevanje nasilja nad otroki in nasilja med mladoletnimi ter nad učitelji in učiteljicami, in sicer v procesu izobraževanja, v družini in v družbi nasploh. Stroka bo v okviru projekta pregledali obstoječe dobre prakse. Na teh podlagah bodo izdelana priporočila in smernice za prepoznavanje tveganj in izboljšanje obstoječih preventivnih dejavnikov in intervencijskih ukrepov. Poleg tega bodo v okviru projekta izvedena tudi usposabljanja zaposlenih v policiji za večjo prepoznavnost različnih pojavnih oblik nasilja ter usposabljanja tistih, ki izvajajo usposabljanja, in drugih deležnikov.

Leta 2019 potekata dva projekta za ozaveščanje mladih o nesprejemljivosti nasilja na zmenkanju, ki ju sofinancira MDDSZ:

- namen projekta Kapljica izdolbe kamen, ki ga izvaja Društvo SOS telefon, je ozaveščati dekleta in fante o nesprejemljivosti nasilja na zmenkanju s poudarkom na nasilju nad dekleti in ženskami na spletu na nov način, prek kulture v obliki gledališke igre, ki ji bo sledila delavnica z vodenim pogovorom, ter prek digitalne kampanje in drugih materialov ozaveščanja;
- namen ozaveščevalnega projekta #praviladejtanja, ki ga izvaja Združenje DrogArt, je opozarjanje deklet na konkretne opozorilne znake nasilnega odnosa. Da bi pritegnili njihovo pozornost, jim bodo to na atraktiven način sporočali prek njihovih priljubljenih komunikacijskih kanalov (z vlogi priljubljene vlogarke na YouTubeu in na drugih socialnih omrežjih) in na krajih, kjer preživijo veliko časa (v lokalih in na različnih prizoriščih nočnega življenja). Nagovarjali jih bodo neposredno (s pomočjo terenske ekipe) ter s plakati in zloženkami. Vlog pa bodo med ljudi širili predvsem s pomočjo socialnih omrežij in medijev.

MDDSZ je leta 2016 pristopilo k projektu podpore dejavnostim na področju nasilja nad ženskami v sodelovanju s Svetom Evrope. Organiziranih je bilo več usposabljanj, med njimi leta 2017 delavnica za MDS za spremljanje izvajanja Istanbulske konvencije o standardih in določilih, vključno z mehanizmi nadzora njenega izvajanja ter leta 2018 spletno usposabljanje HELP (ang. European Programme for Human Rights Education for Legal Professionals) o nasilju nad ženskami in nasilju v družini za sodstvo, tožilstvo in kriminalistično policijo. Istega leta je bilo pripravljeno posebno nacionalno poročilo s priporočili za pripravo nacionalnega programa za preprečevanje nasilja v družini in nasilja nad ženskami, leto pozneje pa še prevedena in natisnjena zloženka Sveta Evrope in Evropske komisije Kaj je Istanbulska konvencija? Komu je namenjena? Zakaj je pomembna?, z namenom ozaveščanja splošne javnosti o pomembnosti Istanbulske konvencije in pridobivanju politične podpore za polno implementacijo njenih določb.

Leta 2017 je policija v okviru promocije politike enakosti spolov pripravila zloženko Uresničevanje načela enakosti spolov, ki je namenjena ozaveščanju vseh zaposlenih na MNZ in policiji, zavzemanju za ničelno toleranco do vseh oblik nasilja, spodbujanju enakosti spolov in zagotavljanju enake obravnave vseh zaposlenih (1000 izvodov).

Junija 2018 se je Slovenija pridružila Pozivu k delovanju na področju varovanja pred nasiljem zaradi spola v izrednih razmerah (ang. Call to Action on Prevention from Gender Based Violence in Emergencies). Pri tem se je zavezala:

- da bo zgradila splošno in/ali specializirano znanje ter zmogljivosti med zaposlenimi, vodji in lokalnimi partnerji v partnerskih državah za delovanje na področju preprečevanja, odziva in pripravljenosti na nasilje zaradi spola, kar bodo dosegli z organiziranjem izobraževanj glede preprečevanja in odzivanja na nasilje zaradi spola za humanitarne deležnike, ki jih financira Slovenija,
- da se bo sistematično zavzemala za vključevanje vidikov Poziva k delovanju v relevantne politične procese (npr. agenda Svetovnega humanitarnega vrha in žensk, miru in varnosti), kar bo Slovenija dosegla z vključevanjem in opozarjanjem na pomen enakosti spolov ter preprečevanja in odzivanja na nasilje zaradi spola in vidikov Poziva k delovanju v vseh relevantnih mednarodnih humanitarnih forumih,
- da bo vključila preprečevanje in odzivanje na nasilje zaradi spola in enakost spolov v humanitarne načrtovalne procese, načrte in preglede, kar bo doseženo s financiranjem projekta, ki bo namenjen izključno nasilju zaradi spola v izrednih razmerah, poleg tega pa bo nasilje zaradi spola vključeno v načrtovanje in poročanje večine projektov, ki jih financira Slovenija.

3.1.2 Dogodki

V obdobju 2017–2018 so bili poleg že omenjenih izvedeni številni drugi dogodki na temo nasilja nad ženskami in nasilja v družini. Na tem mestu omenjamo le nekatere:

- Leta 2017 je MDDSZ organiziralo okroglo mizo Moški in ženske v začaranem krogu nasilja, na kateri so bile predstavljene kompleksne teme, ki običajno niso v ospredju razprav o nasilju nad ženskami in nasilju v družini: percepcije moškosti in nasilja v družbi, razumevanja privolitve v spolni odnos, nasilja in zlorabe moških v družini, izvajanja programov za povzročitelje nasilja in preventivnih programov za dečke, medijskih podob nasilja ter vloge in sodelovanja moških pri izvajanju kampanj, namenjenih preprečevanju nasilja nad ženskami. Razprava je odprla tudi niz vprašanj, kot so: kateri so vzroki nasilnega vedenja nasploh in nasilja nad ženskami, še posebej, kaj nasilje perpetuira in vodi v najhujše oblike (femicid), kaj storiti za učinkovito preprečevanje in odpravo nasilja ter kakšna je pri tem vloga države, medijev ter nevladnih in drugih organizacij pa tudi posameznikov.
- Leta 2017 je SCSD organizirala posvet Nasilje v družini in ocena ogroženosti – strokovno srečanje za poenotenje prakse. Posveta, na katerem so želeli opozoriti na dileme, s katerimi se srečuje CSD, se je udeležilo 58 strokovnih delavcev in delavk.
- Policija je soorganizator tradicionalnih strokovnih posvetov s področja spolnih zlorab otrok na internetu in redno sodeluje s Spletnim očesom (prijavna točka posnetkov spolnih zlorab otrok na internetu). Leta 2018 je pod naslovom Obravnava e-zlorab otrok: iz teorije v prakso potekal osmi posvet na temo zlorab otrok na internetu. Organizatorji posveta (prijavna točka Spletno oko, Center za varnejši internet Slovenije, Uprava kriminalistične policije Generalne policijske uprave ter Združenje za informatiko in telekomunikacije pri Gospodarski zbornici Slovenije) so spet zaznali velik interes strokovne javnosti za obravnavo te problematike. Posveta se je udeležilo več kot 220 oseb iz vrst policije, tožilstev, sodišč, socialnih služb, NVO, šolstva in gospodarstva. Na posvetu so

udeleženci in udeleženke lahko pridobili konkretna znanja za obravnavo zlorab in spornih internetnih vsebin. Na teh so med drugim obravnavali možne preventivne ukrepe in izzive na področju varne uporabe sodobnih tehnologij, nevarnosti, povezane s t. i. sekstingom, načine prepoznavanja različnih oblike e-zlorab in smernice za ravnanje v primeru incidentov na šolah.

- Društvo SOS telefon je v Ljubljani kot uvod v mednarodne dneve boja proti nasilju nad ženskami leta 2018 odprlo umetniško razstavo z naslovom Ko je drugič udaril v vrata, sem čez luknjo prelepila plakat. Osem umetnikov in umetnic je upodobilo deset pripovedi žensk, ki so se zaradi nasilja umaknile v varno hišo Društva SOS telefon. S sodelovanjem mednjimi in ženskami z izkušnjo nasilja so nastale umetniške stvaritve z dodano pripovedno vrednostjo v najrazličnejših oblikah – od fotografij in slik do filmov, oblikovalskih in uporabnih izdelkov. Predvsem pa so umetniške stvaritve postale predmet spoznavanja življenjskih usod posameznic, ki so bile dovolj pogumne, da so o njih spregovorile, jih zapisale in tako posredovale svojo izkušnjo mnogim, ki jim do novega začetka manjka spodbud in zagotovil, da obstajajo organizacije, ki jim lahko pomagajo in jih spodbujajo na novi poti.
- MOL je zelo aktivna v času mednarodnih dni boja proti nasilju nad ženskami (25. november–10. december), ko skupaj z NVO organizirajo različne dejavnosti, v preventivno kampanjo pa se vključijo tudi javni zavodi MOL (ZDL, Lekarna Ljubljana, Kinodvor, Kino Šiška, Lutkovno gledališče), ki v svojih prostorih ter LPP, d. o. o., na avtobusih brezplačno predvajajo animirani oglas o nesprejemljivosti nasilja nad ženskami.

3.2 Izobraževanje in usposabljanje

3.2.1 Policija

Izvajanje policijskih nalog na področju nasilja nad ženskami in nasilja v družini je ena od prioriteten nalog policije in pomeni stalno obliko dela, zato je pomembno nenehno izobraževanje vseh profilov pooblaščenih uradnih oseb, ki izvajajo policijska pooblastila in se lahko pri svojem delu srečajo z nasiljem nad ženskami ter s primeri nasilja v družini. Iz tega izhajata zavedanje in potreba po nenehnem izobraževanju za področje odkrivanja kaznivih dejanj in prekrškov ter na področju ponujanja pomoči žrtvam. Na podlagi Pravilnika o sodelovanju policije z drugimi organi in organizacijami pri odkrivanju in preprečevanju nasilja v družini se morajo:

- policisti/-ke in kriminalisti/-ke, ki se ukvarjajo s preprečevanjem in preiskovanjem kaznivih dejanj s področja nasilja v družini, redno usposabljati najmanj tri dni na leto,
- policisti/-ke in kriminalisti/-ke, ki občasno obravnavajo primere nasilja v družini, pa usposabljati najmanj en dan na leto.

Policija je oblikovala sistem usposabljanja po načelu multiplikatorjev. Gre za izbrane zaposlene v policiji, ki izkažejo poseben interes dela na področju preprečevanja nasilja nad ženskami in nasilja v družini, hkrati pa tudi sposobnosti za usposabljanje svojih kolegov in kolegic. Policija načrtuje naslednjo izvedbo takšnega usposabljanja novembra 2019. Prav tako pa so slovenski policisti in policistke ter kriminalisti in kriminalistke napoteni na več izobraževanj v tujino, ki jih organizirajo Europol, CEPOL (ang. European Union Agency for Law Enforcement Training) in Interpol. Leta 2017 je bila pripravljena zloženka Uresničevanje načela enakosti spolov, ki je namenjena ozaveščanju vseh zaposlenih na MNZ z organoma v sestavi, o zavzemanju za ničelno toleranco do vseh oblik nasilja, o enakosti spolov in o zagotavljanju enake obravnave vseh zaposlenih.

V okviru izobraževanja v Policijski akademiji (za novo zaposlene in za nadaljnja izobraževanja že zaposlenih) pri predmetu kriminalistika obravnavajo problem nasilja nad ženskami in nasilja v družini. Izobraževanje je sestavljeno iz predavanj, didaktičnih nalog, priprave seminarskih in diplomskih nalog. Prav tako je vzpostavljeno interaktivno izobraževanje, ki je pogoj za pristop k zaključnemu izpitu. Interaktivno izobraževanje poteka v sodelovanju z NVO ISA, inštitutom za

psihološko svetovanje in izobraževalno-razvojne projekte. V takšno obliko izobraževanja so vključeni vsi kandidati in kandidatke za policiste in policistke ter kandidati in kandidatke za nadaljnja izobraževanja. V okviru osnovnega izobraževanja za poklic policista so v predmetniku vključene tudi vsebine iz Kazenskega zakonika²⁹ (v nadaljevanju: KZ-1), kjer so zajeti tudi kaznivo dejanje nasilje v družini in druga nasilna dejanja, kot jih opredeljuje konvencija.

Policija je na svoji interni internetni strani (intranet) pripravila tudi spletni pripomoček, imenovan Infopol, ki je namenjen podpori policijskega dela in vsebuje razlage policijskih pooblastil, celovitih policijskih postopkov in drugih opomnikov za policijsko delo, v sklopu katerega je posebej obrazloženo tudi nasilje v družini. Dosegljiv je vsem zaposlenim v policiji.

Zaposleni v policiji se udeležujejo tudi izobraževanj, ki jih organizirajo druge institucije, kot so CIP, MDDSV, SCSD in NVO.

3.2.2 Pravosodje

V okviru MP deluje CIP, ki skrbi za stalno izobraževanje sodnikov/-ic, državnih tožilcev/-ilk in državnih odvetnikov/-ic ter strokovnega osebja na sodiščih, tožilstvih in državnih odvetništvih.

Tradicionalna izobraževanja na temo nasilja nad ženskami in nasilja v družini, ki jih organizira CIP v sodelovanju z Društvom državnih tožilcev Slovenije in Generalno policijsko upravo, so bila naslednja: V imenu otroka (2017), Družinski odnosi v medosebni odvisnosti (2018) ter Otroci v primežu preteklosti in prihodnosti (2019). Vsako leto se tradicionalnih izobraževanj udeleži več kot 250 udeležencev in udeleženk.

Seznam izvedenih izobraževanj na temo preprečevanja nasilja nad ženskami od leta 2017 do leta 2019 navajamo v nadaljevanju.

Leto 2017

- Izobraževanje s področja preprečevanja nasilja v družini, namenjenega predstavitvi novosti po Zakonu o spremembah in dopolnitvah Zakona o preprečevanju nasilja v družini (v nadaljevanju: ZPND-A) ter Istanbulski konvenciji za sodstvo, CSD in policijo, ki se ga je udeležilo 165 oseb.

Leto 2018

- Seminar in e-tečaj, zaposlenim v pravosodju na temo nasilja nad ženskami in nasilja v družini je CIP izvedel v okviru programa Sveta Evrope HELP, ki je potekal od marca do junija 2018. Seminarja se je udeležilo 30, e-tečaja pa 33 oseb.
- Delavnica Podpora žrtvam kaznivih dejanj – od teorije k praksi, organizirana v sodelovanju z Mirovnim inštitutom. Izobraževanje je bilo namenjeno zaposlenim v pravosodju. Udeležilo se ga je šest oseb.
- Predavanje Trgovina z ljudmi na Kazenskopravni sodniški šoli 2018. Izobraževanje je bilo namenjeno kazenskim sodnikom in sodnicam ter strokovnim sodelavcem in sodelavkam. Udeležilo se ga je 300 oseb.
- Predavanje Begi mladoletnic v škodljiva okolja, izvedeno na seminarju Mladoletniški kriminal. Seminar je bil namenjen zaposlenim v sodstvu in državnemu tožilstvu.

Leto 2019

- Tri izobraževanja v okviru projekta Odklikni! Ustavimo spletno nasilje nad ženskami in dekleti, namenjena stroki ter zaposlenim v pravosodju in policiji, ki se pri svojem delu srečujejo ali se bodo srečali s pojavom spletnega nasilja nad ženskami in dekleti. Dogodek sta organizirala FDV in MDDSZ v sodelovanju s CIP in Policijo. Udeleženi so

²⁹ (Uradni list RS, št. 50/12 – uradno prečiščeno besedilo, 6/16 – popr., 54/15, 38/16 in 27/17)

se seznanili z najpogostejšimi oblikami spletnega nasilja nad ženskami in dekleti skozi prizmo stereotipov in seksizma, predstavljeni pa so bili tudi rezultati najnovejše raziskave o spletnem nasilju, ki jih je med več kot 5000 slovenskimi učenci in dijaki v okviru projekta Odklikni! izvedla FDV spomladi leta 2018.

- Strokovni posvet za sodnike in sodnice ter strokovne sodelavce in sodelavke ob sprejemu novele Zakona o kazenskem postopku ZKP-N (september 2019), tudi z vsebino s področja sprememb, ki se nanašajo na žrtve kaznivih dejanj, smiselno enako velja tudi za kazensko pravno šolo (oktober, november 2019).

Prav tako posebno izobraževanje organizira Uprava RS za izvrševanje kazenskih sankcij (v nadaljevanju: URSIKS) s fokusom na delo s povzročitelji kaznivih dejanj. Usposabljanje je načrtovano v Programu usposabljanja in izobraževanja zaposlenih v URSIKS. Tako je vsako leto organizirano dvodnevno izobraževanje Delo s storilci nasilja, ki ga izvajajo predstavniki Društva za nenasilno komunikacijo (v nadaljevanju: DNK) in v katerega so vključeni vsi profili zaposlenih v sistemu, ki prihajajo v stik z zaprtimi osebami: strokovni delavci/-ke (pedagogi/-nje, socialni delavci/-ke, psihologi/-nje, delovni terapevti/-ke), pravosodni policisti/-ke, medicinsko osebje URSIKS in delovni inštruktorji/-ke. Poleg osnovnega namena – pridobivanja znanj, tehnik, veščin, metod za neposredno delo s povzročitelji nasilja udeleženi pridobijo znanja, kaj je nasilje v družini, kdo so žrtve nasilja, posledice nasilja, programov pomoči za žrtve, kaj pomeni ničelna toleranca do nasilja v praksi, pomen koordiniranega pristopa pri delu na področju nasilja itd. Leta 2017 je bilo v izobraževanje vključenih 23 zaposlenih, leta 2018 pa en manj, leta 2019 pa je bilo spet organizirano 25-urno usposabljanje za 18 strokovnih delavcev in delavk URSIKS za vodenje obravnave povzročiteljev nasilja.

3.2.3 Šolstvo

Leta 2016 je NIJZ izvedel usposabljanje na temo preprečevanja spolnega nasilja nad otroki, ki je bilo namenjeno učiteljem/-icam, svetovalnim delavcem/-kam, vzgojiteljem/-icam, pomočnikom/-icam vzgojiteljev/-ic in drugim strokovnim delavcem in delavkam v vzgojno-izobraževalnih ustanovah. V sklopu usposabljanja so udeleženci prejeli tudi gradivo – izobraževalne slikanice Sveta Evrope Kiko in roka, ki so namenjene ozaveščanju otrok med 4. in 7. letom ter krepitevi samozaščitnega vedenja.

Leta 2018 je MIZŠ pripravilo in na enem mestu objavilo vsebine s področja zagotavljanja varnega in spodbudnega učnega okolja v sistemu vzgoje in izobraževanja v Sloveniji, namenjene splošni javnosti, predvsem pa strokovnim delavcem in delavkam, vodstvom šol in staršem. Spletno mesto vsebuje pregled zakonodajnih podlag, strokovnih gradiv ter primere ustreznih reševanj različnih dilem na področju zagotavljanja varnega in spodbudnega učnega okolja. Spletno mesto je nastalo zaradi zagotavljanja varnega in spodbudnega učnega okolja in ničelne tolerance do nasilja ter rezultatov mednarodnih raziskav (TIMMS, PISA). MIZŠ je v sodelovanju z Zavodom za šolstvo Republike Slovenije ter Sindikatom vzgoje, izobraževanja, znanosti in kulture Slovenija (v nadaljevanju: SVIZ) leta 2017 organiziralo regijske posvete oziroma diskusije na omenjeno tematiko, sočasno s posveti je na straneh MIZŠ deloval tudi internetni forum, prek katerega so lahko različni deležniki podali svoja mnenja in predloge izboljšav na tem področju.

V Sloveniji potekajo že redna izobraževanja in usposabljanja strokovnih delavcev in delavk v vzgoji in izobraževanju s področja enakosti med ženskami in moškimi ter nestereotipnih vlog spolov. Leta 2018 je MDDSZ organiziralo mednarodno konferenco Nestereotipno o stereotipih in delavnico, namenjeno učiteljem in učiteljicam od 1. do vključno 4. razreda osnovne šole. Cilj konference je bil osvetlitev spolnih stereotipov z različnih teoretičnih in praktičnih vidikov, saj imajo pomembno vlogo pri odpravljanju spolnih stereotipov šolski sistem, starši in mediji. Konferenca je bila obenem tudi uvodni dogodek projekta Evropa v šoli, ki je v šolskem letu 2018/19 naslavljal vprašanje spolnih stereotipov ter enakosti žensk in moških. V okviru tega projekta so otroci in mladi na osnovnih in srednjih šolah vabljeni, da ustvarjajo na literarnem, likovnem, foto- in video natečaju pod naslovom Snemimo roza-modra očala: Ustvarjajmo družbo enakih možnosti in priložnosti za dekleta in fante.

Eden od takih projektov, ki se ukvarja z mladimi in izobraževanjem, je tudi projekt Odklikni, v okviru katerega je bilo leta 2019 organizirano izobraževanje za učitelje/-ice, ravnatelje/-ice, šolske svetovalne delavce/-ke, socialne delavce/-ke in NVO, ki se ukvarjajo z mladimi. Cilj izobraževanja je bil povečanje občutljivosti in krepitev znanja za uspešno preprečevanje in zaščito pred spletnim nasiljem in nadlegovanjem deklet in žensk ter predstavitev praktičnih dejavnosti za delo z mladimi. Na izobraževanju so se seznanili z najpogostejšimi oblikami spletnega nasilja nad ženskami in dekleti skozi prizmo stereotipov in seksizma, prisotnih v naši družbi.

V okviru istega projekta od leta 2018 potekajo izobraževalne delavnice za mlade na osnovnih in srednjih šolah z namenom ozaveščanja o pojavnostih in pasteh spletnega nasilja in nadlegovanja nad ženskami in dekleti z vidika spola. Pri ozaveščanju mladih v osnovnih in srednjih šolah pa z izvajanjem predavanj sodeluje tudi policija, bodisi samostojno ali v okviru obstoječih oblik izobraževanja. Namen je mlade ozavestiti o ničelni stopnji do nasilja in o postavljanju meja.

3.2.4 Sociala

ZPND (10. člen) določa, da se morajo strokovni delavci in delavke, ki v okviru socialnovarstvenih zavodov opravljajo naloge na področju nasilja, v okviru stalnega izobraževanja, izpopolnjevanja in usposabljanja obvezno redno izobraževati.

Socialna zbornica Slovenije (v nadaljevanju SZS) skladno z ZSV (77. člen) izvaja javno pooblastilo načrtovanje in organiziranje stalnega strokovnega izobraževanja in usposabljanja za strokovne delavce in delavke ter strokovne sodelavce in sodelavke v socialnem varstvu, ki ga ureja Pravilnik o načrtovanju in organiziranju stalnega strokovnega izobraževanja in usposabljanja³⁰.

SCSD je leta 2017 in 2018 oblikovala aktiv koordinatorjev za preprečevanje nasilja v družini in interventne službe, ki se je redno sestajal (13 srečanj), ter aktiv kriznih centrov (6 srečanj). Se pa redno srečujejo tudi na operativnih sestankih s CSD in policijo ter sodelujejo pri posvetih sodnikov in sodnic družinskih oddelkov in strokovnih delavcev in delavk CSD.

Od leta 2017 do leta 2019 so bila izvedena tudi številna izobraževanja na temo preprečevanja nasilja v družini in nasilja nad ženskami, ki se jih je udeležilo 646 oseb.

SZS je za stroko s področja socialnega varstva leta 2017 in leta 2018 izvedla seminar s področja preprečevanja nasilja v družini. S področja dela z migranti/-kami in žrtvami trgovine z ljudmi je SZS leta 2017 izvedla dva seminarja, enega pa leta 2018.

³⁰ (Uradni list RS, št. 120/04)

3.3 Programi za osebe, ki povzročajo nasilje

3.3.1 Trening socialnih veščin za moške, ki povzročajo nasilje nad ženskami

Najobsežnejši program za delo s povzročitelji nasilja nad ženskami Trening socialnih veščin za osebe, ki povzročajo nasilje (TSV), izvaja nevladna organizacija DNK. DNK ima enoti v Ljubljani in Kopru, program za povzročitelje pa izvajajo še v sedmih drugih krajih – v Mariboru, Celju, Murski Soboti, Slovenj Gradcu, Novem mestu, Novi Gorici in Radovljici. Uporabniki se v program lahko vključijo prostovoljno, večinoma pa jih vanj napotijo različne institucije. Tudi predvidene posledice, kadar povzročitelj odkloni udeležbo, so različne (npr. preklic pogojne obsodbe in napotitev na prestajanje kazni zapora, izključitev iz programa, začetek postopka za odvzem otroka idr.). DNK je trenutno edino društvo, ki izvaja javno verifisirane programe na področju socialnega varstva za delo s povzročitelji nasilja. V programu deluje šest strokovnih in trije laični delavci/-ke, ki skrbijo za izvajanje programa za območje celotne Slovenije.

TSV je trenutno najbolj razširjen (tako regijsko kot po številu vključenih uporabnikov) in med strokovno javnostjo najbolj prepoznan program za delo s povzročitelji nasilja v Sloveniji. CSD lahko povzročitelje nasilja v programe DNK napotijo v okviru izvajanja svojih storitev. Tožilstva jih v program napotijo v postopku odloženega kazenskega pregona. Sodišča napotijo povzročitelje v program v primeru pogojne obsodbe z varstvenim nadzorstvom in navodilom obiskovanja programa. Probacijska služba napotuje v okviru svojih nalog, najpogosteje, ko nadzira izvajanje ukrepa varstvenega nadzorstva z obveznim navodilom obiskovanja programa. Zavodi za izvrševanje kazni zapora povzročitelje napotijo v program pred odobritvijo pogojnega odpusta z varstvenim nadzorstvom. Občasno povzročitelje v program napotijo še druge organizacije, kot so stanovanjske skupine, dnevni centri, zdravstvene ustanove, šole in druge NVO. Te organizacije lahko uporabnikom aktivno odpravljanje težav z nasilnim vedenjem postavijo kot pogoj za sodelovanje v njihovih programih. Leta 2017 je bilo v program vključenih 700 uporabnikov, leta 2018 pa 672 uporabnikov (glej tabeli spodaj).

Napotitve v program v letu 2017:	SKUPAJ	%
CSD	351	50,14 %
ZPKZ	62	8,85 %
TOŽILSTVO	104	14,85 %
SODIŠČE	83	11,85 %
POLICIJA	0	0 %
DRUGE NVO*	20	2,85 %
ŠOLA	8	1,14 %
PORAVNAVA	1	0,14 %
SAM	71	10,14 %
Skupaj	700	100 %

* Druge NVO, ki so napotile uporabnike: Društvo Up, Projekt Človek, Svetovalnica Fužine, Šent, CZOPD, Ozara MS, HSDMS, terapevtka, Azilni dom, Nacionalni inštitut za javno zdravje.

Obvezne napotitve (napotitev s sodbo ali sklepom s strani tožilstev, Zavodov za prestajanje kazni zapora ali sodišč): 249 (35,55 %)

Napotitve v program v letu 2018	SKUPAJ	%
CSD	348	51,78 %
ZPKZ	59	8,77 %
ODT	131	19,49 %
SODIŠČE	65	9,67 %
ŠOLA, ZAVODI	10	1,48 %
DRUGE NVO*	7	1,04 %
SAM	36	5,35 %
DISCIP. KOMISIJA	1	0,14 %
PSIHIASTR.KLINIKA*	4	0,59 %
UPRO		
STARŠI	7	1,04 %
DRUGO	4	0,59 %
SKUPAJ	672	100 %

* Druge NVO, ki so napotile uporabnike: Društvo Up, Projekt Človek, Svetovalnica Fužine, Šent, CZOPD, Ozara MS, HSDMS, terapevtka, Azilni dom, Nacionalni inštitut za javno zdravje.

Obvezne napotitve (napotitev s sodbo ali sklepom s strani tožilstev, Zavodov za preustajanje kazni zapora ali sodišč): 255 (37,93 %)

Program TSV je bil razvit z zavedanjem, da so programi za povzročitelje nasilja v svojem bistvu le eden od elementov v podporni mreži ponujanja pomoči žrtvam nasilja. Zato je prvi cilj programa za delo s povzročitelji nasilja vedno prispevati k povečani varnosti žrtve nasilja, zato se temu cilju podredijo vsi drugi cilji in metode dela v programu. Pri pridobivanju informacij o zgodovini in dinamiki nasilja je poleg sodelovanja uradnih institucij nujno treba pridobiti informacije neposredno od žrtve nasilja ali posredno od institucij, ki ji dajejo podporo. Te informacije so pomembne in jih je treba pridobiti pri vključitvi uporabnikov v program in nato sproti preverjati skozi celoten potek programa. Žrtev je tista, ki lahko poda najbolj relevantno oceno o spremembi povzročiteljevega nasilnega vedenja. Poleg tega, da se od žrtve nasilja pridobi informacije o nasilju, je pomembno tudi, da je žrtev nasilja seznanjena z načeli in metodami dela v programu, vsebinami programa, predvsem pa z omejitvami programa oziroma dejstvom, da vključitev povzročiteljev v program ne zagotavlja zadostne varnosti, zaradi česar je nujno, da so sprejeti še številni drugi ukrepi. Program takšne standarde zagotavlja preko tega, da mora vsak uporabnik ob vključitvi v program podpisati dogovor o vključitvi, s katerim poda osebno privolitev, da ima žrtev nasilja (najpogosteje partnerica ali nekdanja partnerica) pravico do seznanjenosti z vključitvijo v program, ter pravico do informacij o povzročiteljevem sodelovanju v programu, predvsem pridobivanju vseh informacij, ki so pomembne za načrtovanje njene varnosti. Tako so uporabniki seznanjeni s tem, da program deluje po načelu omejene zaupnosti, saj takšno prakso vidimo kot nujen del prevzemanja odgovornosti za nasilje. Prav zato, ker se zavedamo, kako pomembno je tudi aktivno sodelovanje z žrtvami nasilja, uporabnikom ne omogočamo anonimnega sodelovanja v programu. Zaradi zagotavljanja tega minimalnega standarda se sicer vsako leto izgubi nekaj uporabnikom, ki se na društvo prostovoljno obrnejo z željo, da bi razreševali težave z nasilnim vedenjem, a pri tem ne želijo prevzeti odgovornosti za svoja

ravnanja, saj ne želijo, da bi o problematiki obvestili druge institucije. Aktivni pristop pri vzpostavljanju kontakta z žrtvijo nasilja na DNK zasledujejo tako, da pristojni CSD obvestijo o tem, da se je uporabnik vključil v programe, ter posredujejo dopis za žrtve nasilja, v katerem žrtev seznani z njihovo pravico do pridobivanja in posredovanja informacij. Dopis za žrtve nasilja posredujejo tudi drugim organizacijam, ki ponujajo pomoč žrtvam nasilja, če so o tem seznani. Prav tako žrtev nasilja oziroma druge institucije obvestijo o tem, da je povzročitelj prenehal sodelovati v programu, oziroma na podlagi pridobljenih informacij svetovalci oziroma svetovalke presodijo, da je varnost žrtve ogrožena. Poleg tega z namenom zagotavljanje varnosti žrtve nasilja svetovalci/-ke tudi dosledno ravna v skladu s 6. členom ZPND in pri vsakem sumu nasilja o tem obvestijo pristojni CSD. Pri tovrstnih ravnanjih so še posebej pozorni, kadar sumijo, da je žrtev nasilja otrok. Poleg tega pa svetovalci/-ke v programih za delo s povzročitelji nasilja pogosto sodelujejo tudi v multidisciplinarnih timih, ki so sklicani z namenom načrtovanja pomoči žrtvi nasilja.

Razumevanje vidika spola pri obravnavi povzročiteljev nasilja nad ženskami je bistvena. Društvo razumevanje vidika spola v programe dela s povzročitelji nasilja v programe integrira na dveh ravneh. Prva je ta, da društvo dosledno zagotavlja, da imajo strokovni delavci in delavke, ki vodijo programe dela za povzročitelje nasilja nad ženskami in otroki, ustrezno znanje in poglobljeno razumevanje o tem, da je nasilje nad ženskami posledica nesorazmerne razporeditve moči med spoloma, ter imajo širšo razumevanje feminističnih teorij in koncepta enakosti. Poleg tega se od svetovalcev in svetovalk pričakuje osebna angažiranost za širšo promocijo nenasilnih odnosov in promocijo enakosti med spoloma, zmožnost kritičnega razmišljanja o lastni identiteti, o vlogi spolov ter občutljivost zaznavanja spolnih hierarhij in seksizma. Svetovalci in svetovalke morajo imeti tudi ozaveščeno morebitno lastno nagnjenje k nasilnemu vedenju ter ozaveščene morebitne lastne izkušnje nasilja v družini.

Druga raven, ki jo društvo upošteva, je, da je razumevanje vidika neenakosti spolov bistven del vsebine programa TSV. Tako so vsebine programa zastavljene na način, da povzročiteljem nasilja omogoča boljše razumevanje in prepoznavanje različnih oblik nasilja nad ženskami. Predvsem pa poskušajo širiti razumevanje uporabnikov, da je nasilje nad ženskami neposredna posledica temeljne strukturne neenakopravnosti v odnosih med spoloma. Temelji nasilja nad ženskami koreninijo v patriarhalnih kulturah in tradicijah, ki so zasnovane na pričakovanjih in prepričanju moških, da morajo nad ženskami vzpostaviti in zagotoviti moč in kontrolo.

Viri financiranja in zneski za leti 2017 in 2018 za program TSV so navedeni v spodnji tabeli.

Programi TSV	2017	%	2018	%
MDDSZ	267289,74	75,72	266474,18	74,78
FIHO	14042,17	3,98	15725,75	4,41
Občinska sredstva	41056,61	11,63	40633,62	11,4
Javna dela	30630,82	8,68	33513,79	9,4
Skupaj	353019,34	100,00	356347,34	100,00

Programi dela s povzročitelji nasilja nimajo neposrednega vpogleda v spremembe vedenja pri uporabnikih v vsakdanjem življenju. Tako se lahko o učinkovitosti programa sklepa posredno s pridobljenimi informacijami. Te informacije se pridobijo z vzpostavitvijo kontakta z žrtvijo nasilja, prek evalvacijskih pogovorov s povzročiteljem nasilja, lahko pa tudi s pridobivanjem uradnih podatkov o ponovnem povzročanju nasilja s strani institucij, predvsem policije in tožilstva. Predvsem slednje je zaradi varovanja osebnih podatkov včasih nemogoče (npr. obvestilo policije, da je bila zoper vključenega uporabnika spet izrečena prepoved približevanja ali podana prijava o nasilju). Notranjo evalvacijo DNK izvaja na način, da svetovalec oziroma svetovalka za vsakega vključenega uporabnika vodi standardizirano dokumentacijo o uporabniku. Na podlagi

dokumentacije izvajalci programov spremljajo napredovanje in spremembe v vedenju uporabnika (po posameznih ciljih programa) ter sestavljajo specifične načrte svetovanj. Prav tako ob vstopu in izstopu v program napišejo oceno ponovitvene nevarnosti za nasilje. Zunanja evalvacija programa se izvaja prek Inštituta za socialno varstvo, in sicer na način, da svetovalci in svetovalke v spletni bazi EVAPRO zapišejo vse storitve, ki so jih izvedli z uporabnikom, poleg tega pa uporabniki sami ob vstopu in izstopu v program izpolnjujejo standardizirani anketni vprašalnik.

3.3.2 Drugi programi

Povzročitelje nasilja obravnavajo tudi številni drugi strokovnjaki in strokovnjakinje, ki jih neposredno financira država (socialni delavci/-ke, zdravniki/-ce, psihiatri/-nje, psihologi/-nje, službe znotraj zavodov za prestajanje kazni zapora itd.).

Delovna skupina strokovnih delavcev in delavk URSIKS je v sodelovanju z DNK pripravila Program dela s povzročitelji nasilja, ki jih v zavodih za prestajanje kazni zapora in prevzgojnem domu izvajajo strokovni delavci in delavke zavodov. Delo s povzročitelji nasilja poteka z vključevanjem obsojenih oseb in mladoletnikov v programe TSV, ki so prilagojeni organizaciji posameznega zavoda, kadrovskega zasedbi, dolžini kazni in posebnosti oseb, ki izvajajo nasilje. Vključitev v programe je prostovoljna in brezplačna. Leta 2017 se je v skupinsko obravnavo v zavodu vključilo 91 oseb in 28 oseb v individualno obravnavo. Leta 2018 so bile v skupinsko obravnavo vključene 103 osebe in 15 oseb v individualno obravnavo. Obravnavo vodijo strokovni delavci in delavke zavodov. Obsojene osebe, ki koristijo ugodnosti zunaj zavoda, se tudi lahko vključujejo v programe obravnave – TSV na DNK. S tako široko mrežo programov je zagotovljena dostopnost po vsej državi.

V manjšem številu oziroma izjemoma se obsojene osebe vključujejo tudi v individualne oblike dela s storilci nasilja, ki jih izvajajo Združenje za razvoj nenasilnih odnosov, Društvo Ozare in Institut Vir. Vključitev v vse navedene programe je prostovoljna in brezplačna. V vse te oblike dela, ki jih izvajajo omenjeni programi, je bilo leta 2017 vključenih 62 obsojenih oseb, leta 2018 pa 50 obsojenih oseb. Leta 2017 so v Prevzgojnem domu Radeče, od februarja do junija, dvakrat mesečno potekale tudi delavnice nenasilne komunikacije, ki so jih izvajali predstavniki DNK. V primerih kaznivih dejanj nasilja v družini, pred načrtovanjem zunajzavodskih ugodnosti in načrtovanjem odpusta, zavodi podajo predlog za sklic multidisciplinarnega tima za preprečevanja nasilja v družini na pristojnem CSD, kjer se pripravi ocena in načrt pomoči žrtvi. CSD lahko izdelata tako oceno o ogroženosti žrtve, da se osebi zunaj zavodske ugodnosti ne podeli v okolje, kjer bi imel fizični kontakt z žrtvijo.

3.4 Programi za prevzgojo spolnih prestopnikov

V Sloveniji imamo vzpostavljen Načrt obravnave storilcev kaznivih dejanj zoper spolno nedotakljivost, ki predvideva različne oblike obravnave znotraj zaporov in pomeni enotno usmeritev, ki se izvaja na vseh lokacijah, kjer te osebe prestajajo kazen zapora: Dob pri Mirni, Ljubljana, Maribor, Celje, Koper. Obravnavata na lokaciji Dob poteka skupinsko in individualno, na preostalih lokacijah, kjer je teh oseb manj, pa poteka individualno.

3.5 Zasebni sektor in mediji

3.5.1 Zasebni sektor

Prizadevanja sindikatov pri obravnavi problematike nasilja zaradi spola na delovnem mestu so v zadnjih letih usmerjena predvsem v uresničevanje in nadgrajevanje določb Zakona o delovnih razmerjih³¹ (v nadaljevanju: ZDR-1) ter k spodbujanju njihovega vključevanja v kolektivne

³¹ (Uradni list RS, št. 21/13, 78/13 – popr., 47/15 – ZZSDT, 33/16 – PZ-F, 52/16, 15/17 – odl. US in 22/19 – ZPosS)

pogodbe in politike delodajalcev. Glavni poudarek je na preprečevanju trpinčenja in nadlegovanja, spolno nadlegovanje je obravnavano znotraj tega širšega okvira.

Sindikati imajo pomembno vlogo pri podpiranju žrtev nasilja v družini, kot je zagotavljanje ad hoc pomoči pri stopanju v stik s policijo in podpornimi organizacijami. Kot primer navajamo Sindikat delavcev trgovine Slovenije (v nadaljevanju: SDTS), ki žrtvam nasilja v družini pomaga prek solidarnostnega sklada. Poleg tega imajo sindikati pomembno vlogo pri usposabljanju in ozaveščanju članstva o nasilju zaradi spola na delovnem mestu ter tako prispevajo k izvajanju določb in ciljev Okvirnega sporazuma o nasilju in nadlegovanju na delovnem mestu. Zveza svobodnih sindikatov Slovenije (v nadaljevanju: ZSSS) redno seznaja z nasiljem zaradi spola v glasilu Delavska enotnost ter izvaja delavnice in usposabljanja za delavske zaupnike in zaupnice tako na nacionalni kot regionalni ravni. Usposabljanja se izvajajo v sodelovanju s pravnimi svetovalci in svetovalkami in so namenjena seznanjanju delavskih predstavnikov in predstavnic z njihovo vlogo pri preprečevanju trpinčenja in nadlegovanja na delovnem mestu, s psihosocialnimi tveganji in potrebo po nujenju pravne pomoči ter možnostmi, ki jih ponuja zakonodaja za izkoreninjenje nadlegovanja. ZSSS pa je sodelovala tudi v projektu Evropske konfederacije sindikatov (v nadaljevanju: EKS) Varne doma, varne v službi, v katerem je bilo leta 2017 pripravljeno nacionalno poročilo o Strategijah sindikatov za preprečevanje, obravnavanje ter odpravljanje nadlegovanja in nasilja nad ženskami na delovnem mestu.

Nasilje zaradi spola je bilo leta 2016 uvrščeno na dnevni red kongresa Sindikata kovinske in elektroindustrije Slovenije (v nadaljevanju: SKEI). Veliko prizadevanj je bilo namenjenih ozaveščanju moških. Prav tako je SKEI izvedel veliko aktivnosti in akcij za ozaveščanje delodajalcev o pomenu ničelne stopnje tolerance do nasilja in pozival delodajalce k sprejetju ukrepov za preprečevanje trpinčenja ter spolnega in drugega nadlegovanja na delovnem mestu. To je privedlo do vključitve določb v nekatere kolektivne pogodbe na ravni dejavnosti in podjetij.

Združenje delodajalcev Slovenije (v nadaljevanju: ZDS) je pripravilo nabor ukrepov za spodbujanje zdravih delovnih okolij, brez nadlegovanja in nasilja ter izvedlo seminarje, promocijske in izobraževalne dogodke. Prav tako je ZDS pripravilo vzorčni primer pravilnika za delodajalce, ki ga je med drugimi sprejelo tudi Združenje bank Slovenije. Delodajalci so bili pripravljeni vključiti določbe za preprečevanje nadlegovanja in nasilja na delovnem mestu v nekatere kolektivne pogodbe na ravni dejavnosti in podjetij.

3.5.2 Mediji

Leta 2016 je MDDSZ sofinanciral projekt Društva SOS telefon in Društva novinarjev Slovenije Z mediji naproti nestereotipnemu poročanju o nasilju nad ženskami in nasilju v družini. Ključni cilj projekta je bil, da se mediji prepoznajo kot ključni akterji in kot partnerji, ki lahko doprinesejo k preprečevanju, odkrivanju in boju proti nasilju nad ženskami in nasilju v družini ter boju proti spolnim stereotipom. Namen projekta je bil ozvesti medije o pomembnosti ustreznega medijskega poročanja o problematiki nasilja nad ženskami in nasilja v družini ter jih opozoriti na njihovo pomembno vlogo pri ustvarjanju javnega mnenja ter na njihov vpliv na strpnost splošne javnosti do nasilja nad ženskami in širjenje spolnih stereotipov ter jim podati primere dobre prakse in praktične napotke, kako se te naloge lotiti. V okviru projekta je bil pripravljen tudi spletni priročnik za medije in strokovno javnost, kako ustrezneje poročati o nasilju nad ženskami in nasilju v družini (<http://www.drustvo-sos.si/uploads/datoteke/SOS-prorocnik-za-medije.pdf>). Priročnik je sestavljen iz dveh delov. V prvem delu so predstavljene osnovne značilnosti nasilja v družini in nasilja nad ženskami, drugi del prinaša praktične napotke za ustrezno poročanje s pomočjo primerov slabe in dobre prakse poročanja. Poznavanje značilnosti nasilja v družini in nasilja nad ženskami je pomembno zato, da lahko novinarji in novinarke nasilje poimenujejo z ustreznimi izrazi, ga umeščajo v družbeni kontekst, vključujejo informacije, ki pomagajo žrtvam pri iskanju pomoči, prepoznavajo stereotipe in mite o nasilju ter nanje opozarjajo. Po različnih medijskih hišah po Sloveniji so bile izvedene delavnice za medije, kako ustrezno poročati o nasilju nad ženskami in nasilju v družini, kjer je bil predstavljen tudi priročnik.

Ob mednarodnih dnevih boja proti nasilju nad ženskami leta 2018 sta Društvo SOS telefon in Društvo novinarjev Slovenije organizirala razpravo Kako izboljšati poročanje o nasilju v družini in

nasilju nad ženskami? Zgodbe o nasilju v družini mnogokrat pridejo na naslovne strani ter v najbolj gledane in poslušane termine medijev, pogosto so senzacionalistične, pretirano posegajo v zasebnost vpletenih in ne upoštevajo specifične dinamike ter značilnosti nasilja v družini in nasilja nad ženskami. Zato se v družbi širijo stereotipi o nasilju v družini. Cilj razprave je bil prispevati k izboljšanju predstavljanja zgodb o nasilju v družini, izhodišče za razpravo pa je bil leta 2016 izdan priročnik za medije Kako poročati o nasilju v družini in nasilju nad ženskami. V razpravi je sodelovala predstavnica NVO, odvetnica, socialna inšpektorica in novinarka ter članica Novinarskega častnega razsodišča (v nadaljevanju: NČR).

Leta 2018 je MDDSZ izdalo Smernice za spolno občutljivo rabo jezika, ki so plod razprave neformalne delovne skupine. Vodilo skupine pri pripravi smernic je bilo, da je spolno občutljiva raba jezika pravična in družbeno odgovorna. Skupina si je prizadevala zbrati obstoječa jezikovna sredstva in načela, ki jih je mogoče uporabiti, če želimo namesto t. i. generičnega ali nevtralnega moškega spola uporabiti spolno občutljivi jezik, ter opozoriti na primere, za katere se v jezikovni praksi še niso oblikovale zadovoljive rešitve. Predvsem pa je namen, da se uporabnike in uporabnice spodbudi, da s skrbnimi jezikovnimi odločitvami upoštevajo načelo enakosti in tako odgovorno sooblikujejo slovenski jezikovni in posledično družbeni prostor.

Leta 2019 je v okviru projekta Odklikni potekal praktični seminar za novinarje/-ke, urednike/-ce, blogerje/-ke, vplivneže/-ice, moderatorje/-ke, zaposlene v oglaševanju, PR-službah ter druge zaposlene v medijih. Namen seminarja je bil predstaviti različne oblike spletnega nasilja nad ženskami in dekleti s praktičnimi primeri; poiskati odgovore na vprašanja, kako dejanja, kot so pošiljanje SMS-/MMS-sporočil s spolno vsebino, vplivajo na večjo izpostavljenost žensk in deklet k spletni zlorabi; ter kako lahko mediji prispevajo k problemu ali k iskanju rešitev za preprečevanje spletnega nasilja. Seminar je vključeval tudi delitev izkušenj in znanj predavateljice in udeležencev in udeleženk ter razpravo o možnih rešitvah za oblikovanje varnega interneta za vse. Seminar je vodila svetovno priznana strokovnjakinja, nagrajena pisateljica, javna govorka, novinarka in aktivistka za pravice žensk Thordis Elvo, ki je pripravila tudi priporočila za medije, kako obravnavati in poročati o spletnem nasilju z vidika spola.

Samourejevalni standardi

Novinarsko častno razsodišče

NČR je skupni samoregulativni organ sindikata in Društva novinarjev Slovenije, ki skrbi, da člani in članice novinarske skupnosti ter avtorji in avtorice novinarskih besedil in prispevkov spoštujejo etična in profesionalna pravila, ki so zbrana v Kodeksu novinarjev Slovenije. Kodeks določa, da:

- Novinar in novinarka spoštuje pravico posameznika do zasebnosti in se izogiba senzacionalističnemu in neupravičenemu razkrivanju njegove zasebnosti v javnosti. Poseg v posameznikovo zasebnost je upravičen le, če javni interes pretehta nad spoštovanjem njegove zasebnosti;
- se mora novinar in novinarka izogibati narodnostnim, rasnim, spolnim, starostnim, verskim, geografskim in drugim stereotipom ter podrobnostim, ki so povezane s spolnimi nagnjenji, invalidnostjo, fizičnim videzom, socialnim položajem ali drugimi osebnimi okoliščinami posameznikov in skupin;
- je spodbujanje k nasilju, širjenje sovraštva in nestrpnosti ter druge oblike sovražnega govora nedopustno;
- novinar in novinarka brez soglasja žrtve ne sme razkriti identitete žrtv spolnih zlorab, družinskih tragedij in hudih kaznivih dejanj ter ne sme objaviti materiala, ki bi prispeval k razkritju identitete.

NČR sestavlja enajst članov in članic. Devet članov je novinarjev/-k (pet jih imenuje skupščina društva novinarjev, štiri skupščina sindikata novinarjev), dva člana sta predstavnika/-ci javnosti. Razsodbe/stališča NČR so po svoji vsebini mnenje tega organa in nimajo značaja sodb ali odločb, s katerimi se v nekem uradnem postopku izrekajo sankcije ali odloča o posameznikovih pravicah. Njegova naloga je zaščita svobode govora ter kakovostnega in odgovornega novinarstva.

Kot primer neprimerne poročanja predstavljamo primer iz leta 2018: DNK, Društvo SOS telefon in Društvo Ključ proti novinarki Svet24.si Poloni Krušec. NVO so novinarko obtožile, da je kršila kodeks z objavo izjave zdravnika in psihoterapevta dr. Viljema Ščuke: »Množična posilstva deklic

(sošolk) niso možna, če so deklince proti. Za spolni odnos sta odgovorna oba udeleženca, saj se dogaja pri polni zavesti obeh.« NČR je ugotovilo, da novinarka kodeksa ni kršila, saj v članku niza navedbe, ki jih predstavlja dr. Viljem Ščuka.

Oglaševalsko razsodišče

V okviru Slovenske oglaševalske zbornice (v nadaljevanju: SOZ) deluje Oglaševalsko razsodišče (v nadaljevanju: OR), ki razsoja o tem, ali so oglasi skladni s Slovenskim oglaševalskim kodeksom, ki je nastal pod okriljem SOZ, in predstavlja oglaševalske standarde; pravila in načela najboljše prakse, ki se jim prostovoljno zavezuje oglaševalska industrija. Zakonodaja in kodeks se medsebojno dopolnjujeta, določila kodeksa ne smejo biti v nasprotju z zakonodajo, pogosto pa posegajo na področja, ki jih zakonodaja zaradi razdrobljenosti ne more urejati. Oglaševalska samoregulativa je zato fleksibilnejša od zakonodaje, postopki so enostavni in za potrošnike in potrošnice brezplačni. S tem je samoregulativa tudi pomembno orodje zunajsodnega reševanja sporov. Med drugim kodeks določa, da oglaševanje ne sme:

- vsebovati ničesar, kar bi utegnilo sprožiti nasilje ali nesocialno vedenje, nadlegovanje, telesne poškodbe ali poškodbe lastnine. Še zlasti ne sme uporabljati motivov kakršnihkoli oblik nasilja in vandalizma, zdravju škodljivih in nehygieničnih navad ter neodgovornega vedenja na način, da te pojave spodbuja oziroma neposredno ali posredno odobrava;
- nasprotovati samoumevni enakosti med spoloma, niti prikazovati moškega, ženske ali otroka na žaljiv oz. podcenjujoč način;
- prikazovati golote in spolnih namigovanj zgolj zaradi šokiranja ali vzbujanja pozornosti ter brez smiselne povezave z izdelkom (kadar se golota in spolni namigi uporabljajo v povezavi s sporočilom, ne smejo žaliti splošno veljavnih pravil o dostojnosti).

3.6 Spolno nadlegovanje na delovnem mestu

Sindikati so pri preprečevanju nasilja in nadlegovanja na delovnem mestu razvili tudi zelo dobro sodelovanje z NVO. Primer dobre prakse je partnerstvo med SVIZ, Društvom SOS telefon ter Zbornico zdravstvene in babiške nege Slovenije, ki so sodelovali pri projektu Svetovalni telefon za osebe z izkušnjo nasilja na delovnem mestu. Ključne oblike telefonske pomoči oziroma svetovanja vključujejo zagotavljanje informacij in podpore žrtvi nasilja na delovnem mestu ter usmerjanje in krepitev moči žrtev, da naredijo prve korake za prekinitev nasilja.

Z namenom ozaveščanja in preprečevanja spolnega nadlegovanja na delovnem mestu je leta 2017 policija izvedla posvet Uresničevanje ničelne tolerance pri varovanju dostojanstva na delovnem mestu. Posveta se je udeležilo (133) zaposlenih, tudi predstavniki in predstavnice kadrovske službe. Na posvetu so spregovorili, kako se spopadati z neželenimi ravnanji (nasiljem) na delovnem mestu, kot so spolno nadlegovanje, nadlegovanje in trpinčenje, kako preprečevati omenjena ravnanja in kam se lahko obrnemo po pomoč, informacije in zaščito. Vprašanja, vezana na temo nasilja na delovnem mestu, pa so vključena tudi v anonimno anketo o zadovoljstvu zaposlenih na delovnem mestu, ki jo MNZ izvaja vsaki dve leti.

MDDSZ izvaja redna usposabljanja svetovalcev in svetovalk za pomoč in informiranje. Tako ima vsak organ državne uprave usposobljeno vsaj eno, praviloma pa več oseb, ki ponujajo pomoč in informacije osebam z izkušnjo spolnega ali drugega nadlegovanja ali trpinčenja.

MDDSZ v okviru promocije in ozaveščanja o enakosti spolov vprašanje spolnega nadlegovanja in nadlegovanja zaradi spola redno predstavlja študentom in študentkam FDV in FSD ter na usposabljanjih za zaposlene v občinskih upravah in na ministrstvih.

Zaradi lažjega načrtovanja potrebnih ukrepov za preprečevanje in obravnavo spolnega nadlegovanja in nadlegovanja zaradi spola na delovnem mestu MDDSZ v letu 2019 izvaja raziskavo o spolnem in drugem nadlegovanju na delovnem mestu.

4 ZAŠČITA IN PODPORA

4.1 Dostop do informacij

Informacije o razpoložljivih podpornih storitvah in pravnih ukrepih so dostopne na številne načine, in sicer prek tiskanega informativnega materiala (zloženke, letaki, plakati, razglednice itd.), novih informacijskih tehnologij (spletnih strani in družbenih omrežij) ter neposredno prek svetovalnih služb za žrtve nasilja (NVO, CSD itd.).

Ukrepi, ki jih lahko izvede policija in so vsem, ki bi kakorkoli želeli žrtvam pomagati (oziroma so na voljo tudi žrtvam teh dejanj), so objavljeni na spletni strani policije (<https://www.policija.si/svetujemo-ozavescamo/oosebna-varnost/nasilje-v-druzini>). Na voljo so informacije o postopkih v primeru nasilja v družini, o pravicah žrtev in o tem, kakšna so policijska pooblastila v primerih nasilja v družini (prepoved približevanja itd.). Gradiva, ki zajemajo področje nasilja nad ženskami in v družini, so dostopna tudi v angleškem jeziku.

Dostopne pa so tudi druge informacije, ki so v pomoč žrtvam nasilja:

- Spolno nasilje

http://www.policija.si/images/stories/Publikacije/PDF/Spolno_nasilje.pdf;

- Ko postanem žrtev kaznivega dejanja

https://www.policija.si/images/stories/Publikacije/PDF/Ko_postanem_zrtev_KD_februar_2015.pdf;

- Nasilje! Kaj lahko storim?

<https://www.policija.si/images/stories/Publikacije/PDF/NasiljeKajLahkoStorim.pdf>;

- Slišite? Prijavite nasilje nad ženskami 113!

<https://www.policija.si/images/stories/Publikacije/PDF/NasiljeNadZenskamiBrosura.pdf>;

Na spletni strani policije je tudi gumb za hiter izhod in preusmeritev na drugo, nevtrarno spletno vsebino, ki ni povezana s policijo, če žrtev opazuje osebo, ki jo zlorablja.

Prav tako zaposleni v policiji ob prijavi kaznivega dejanja žrtev seznani z njenimi pravicami. Žrtvam, ki ne razumejo slovenskega jezika, se v policijskih postopkih ponudi ustrezna pomoč prevajalcev in prevajalk.

Informacije o razpoložljivih podpornih storitvah in pravnih ukrepih so dostopne tudi na spletnih straneh CSD in na spletnih straneh posameznih NVO, ki ponujajo pomoč in podporo žrtvam nasilja v družini in nad ženskami, ter imajo pomembno vlogo pri informiranju žrtev, predvsem takrat, ko žrtve ne zaupajo državnim institucijam.

Društvo SOS telefon, s finančno podporo MDDSZ, vodi edini nacionalni telefon za pomoč ženskam, žrtvam nasilja, in žrtvam nasilja v družini. To je brezplačen telefon, ki zagotavlja svetovanje in informacije o ukrepanju v primeru nasilja in o razpoložljivih podpornih storitvah. Vendar pa ne deluje 24 ur na dan.

Maja 2017 so v Sloveniji začele prve točke pomoči za žrtve nasilja v družini in nasilja zaradi spola, ki želijo prispevati k preprečevanju nasilja in zmanjšanju škodljivih posledic nasilja, k spreminjanju stereotipov in napačnih predstav o nasilju v družini in nasilju zaradi spola ter k dvigu ravni znanja in informiranosti strokovne in laične javnosti. Na prvih točkah pomoči lahko žrtve nasilja oziroma vsi zainteresirani dobijo informacije ter laično psihosocialno podporo in pomoč žrtvam. V Ljubljani so ene od takih točk tudi Info točka 65+, četrtni mladinski center Mladi Zmaji Bežigrad in pisarne nekaterih četrtnih skupnosti.

4.2 Splošne podporne storitve

Nobena organizacija v Sloveniji (razen z izjemo nekaterih NVO) ni ustanovljena izključno pomagati le žrtvam nasilja nad ženskami in v družini, ampak je obravnava nasilja le ena od njihovih številnih nalog. Jih pa ZPND nalaga, da morajo primere nasilja obravnavati prednostno pred drugimi nalogami.

4.2.1 Centri za socialno delo

CSD so javne ustanove na področju socialnega varstva, ki z žrtvami najpogosteje stopijo v stik. Ko CSD izve, da se je zgodilo nasilno dejanje, vzpostavi stik z žrtvijo in skupaj naredita načrt pomoči, v katerem se določi vrste pomoči, ki jih žrtev potrebuje. CSD lahko vzpostavi stik z žrtvijo na več načinov, in sicer žrtev lahko sama pride na CSD in pove za nasilje, lahko jih obvestijo NVO, v največ primerih pa se CSD seznani z nasiljem, ko je nasilni dogodek prijavljen na policijo.

CSD skladno z ZPND izvaja posebne naloge, ki so povezane z obravnavo nasilja v družini, in sicer:

- skrb za žrtvino dolgoročno varnost, z odpravo vzrokov oziroma okoliščin, v katerih prihaja do nasilja, prek reševanja njenih socialnih in materialnih pogojev bivanja;
- napotitev povzročitelja nasilja v ustrezne socialnovarstvene, izobraževalne, psihosocialne ali zdravstvene programe;
- nudenje pomoči žrtvi in ocenjevanje, ali je treba oblikovati dolgoročni načrt pomoči žrtvi (ki se oblikuje skupaj z žrtvijo). CSD posebej skrbno obravnava primere nasilja, kjer je žrtev nasilja otrok, zlasti kadar gre za sum spolne zlorabe otrok.

CSD žrtve tudi napoti na različne institucije, kjer se žrtvam ponudijo pravno in psihološko svetovanje, finančna pomoč, izobraževanje, nastanitev idr., med drugim pa sodelujejo tudi z Zavodi RS za zaposlovanje, če je treba žrtvam ponuditi pomoč pri iskanju zaposlitve.

V skladu z ZPND mora imeti vsak CSD ustanovljen multidisciplinarni tim, ki obravnava primere nasilja v družini, udeležba na timu pa je za vse vabljen obvezna. Postopke medsebojnega obveščanja in ponujanja pomoči med državnimi organi, nosilci javnih pooblastil, izvajalci javnih služb, organi samoupravnih lokalnih skupnosti ter NVO, organiziranost, sestavo in način dela multidisciplinarnih timov za obravnavanje nasilja v družini pri CSD, vlogo CSD pri obravnavi nasilja v družini, organiziranost služb za koordinacijo in pomoč žrtvam nasilja ter izobraževanje strokovnih delavcev in delavk socialnovarstvenih zavodov določa Pravilnik o sodelovanju organov ter o delovanju CSD, multidisciplinarnih timov in regijskih služb pri obravnavi nasilja v družini. Pravilnik tudi določa, da se morajo strokovni delavci in delavki v socialnovarstvenih zavodih, ki se v okviru svojega dela srečujejo z žrtvami oziroma povzročitelji nasilja oziroma so pristojni za opravljanje nalog na področju nasilja, redno izobraževati s področja nasilja vsaj tri dni na leto. Vsebinsko tega izobraževanja vsako leto določi minister za delo, družino in socialne zadeve.

Od 1. 10. 2018, po spremembi organizacijske strukture, je v Republiki Sloveniji 16 CSD, ki so nastali s spojitvijo dotedanjih 62 CSD, ki so z dnem spojitve postali enote novih 16 CSD. Pri vsakem od 16 CSD se z namenom zagotavljanja pomoči žrtvam nasilja, izvajanja interventne službe, povezovanja dejavnosti organov in organizacij ter spremljanja in analiziranja pojavov nasilja nad ženskami in nasilja v družini oblikuje služba za koordinacijo in pomoč žrtvam. Služba za koordinacijo in pomoč žrtvam izvaja storitve po zakonu, ki ureja socialno varstvo, nujne ukrepe za varovanje otrokovih koristi po zakonu, ki ureja družinska razmerja, in druge naloge v skladu z obstoječimi predpisi. Služba za koordinacijo in pomoč žrtvam vključuje interventno službo in krizne centre. Vsak CSD ima koordinatorja oziroma koordinatrico za preprečevanje nasilja v družini, ki ponujajo strokovno podporo delavcem in delavkam – nosilcem posameznih zadev, ki obravnavajo primere nasilja, pomagajo pri vzpostavitvi in organizaciji splošnega kriznega tima na lokalni ravni, kot zunanji strokovnjaki in strokovnjakinje po potrebi sodelujejo v teh skupinah, organizirajo in vodijo delovanje enotnega medinstitucionalnega tima za obravnavo odraslih žrtev nasilja, v primeru izreka prepovedi približevanja določenemu kraju ali osebi pa vodijo in koordinirajo delo interventne službe CSD, ki je 24 ur na voljo za sodelovanje s policijo. Koordinatorji in koordinatrice pomagajo tudi pri organizaciji in vzdrževanju mreže izvajalcev in

programov na področju socialnega varstva za preprečevanje nasilja, prenašajo nova znanja tako, da organizirajo in načrtujejo specializirana usposabljanja strokovnih delavcev in delavk, vplivajo na strokovno in splošno javnost glede vzpostavljanja odnosa do različnih oblik in obsega nasilja.

Vzpostavljeno pa je tudi dobro sodelovanje med CSD in policijo. Pravila in postopki obveščanja in sodelovanja policije z organi in organizacijami pri obravnavi primerov nasilja v družini in pravila za usklajeno delovanje s CSD so opredeljeni v Pravilniku o sodelovanju policije z drugimi organi in organizacijami pri odkrivanju in preprečevanju nasilja v družini. Policija je na poziv CSD tudi dolžna imenovati predstavnika oziroma predstavnico v timu, ki ga ustanovi CSD.

Finančna pomoč

Večina žrtev nasilja kljub nasilju ne zapusti nasilnega partnerja prav zaradi pomanjkanja finančnih sredstev. Zakon o socialnovarstvenih prejemkih³² (v nadaljevanju: ZSVarPre) določa več oblik denarne pomoči, do katerih je lahko upravičena žrtev in na katere jih mora CSD opozoriti ter jim pomagati pri izpolnjevanju vloge, med njimi;

- izredna denarna socialna pomoč, katere namen je kritje izrednih stroškov, ki so vezani na preživljanje in jih z lastnim dohodkom ali lastnim dohodkom družine ni mogoče pokriti in se dodeli v enkratnem znesku. Tovrstno obliko denarne pomoči je treba porabiti za točno določen namen, za katerega je dodeljena;
- denarna socialna pomoč se dodeli, kadar žrtev ne more zagotoviti sredstev v višini minimalnega dohodka iz razlogov, na katere ne more vplivati;
- prav tako ima žrtev možnost, da vloži vlogo za otroški dodatek in znižano plačilo vrtca, če ima otroke,
- opozoriti pa jih je treba tudi na pomoč, ki jo ponujajo druge humanitarne organizacije (npr. Karitas, Rdeči križ, Zveza prijateljev mladine ipd.) predvsem v obliki materialne pomoči, najpogostejše hrane in oblek.

Nastanitev

Stanovanjski problem v veliko primerih žrtve odvrne od tega, da bi zapustile svojega partnerja. Ena od možnosti, ki jo imajo in na katero jih mora opozoriti CSD, so neprofitna stanovanja. Gre za stanovanja, ki jih občina, država, javni stanovanjski sklad ali neprofitna stanovanjska organizacija dodeljuje v najem na podlagi javnega razpisa. Do neprofitnega stanovanja so upravičeni predvsem tisti, ki živijo v slabših socialnih razmerah. Na podlagi prijav se oblikuje prednostna lista upravičencev in upravičenk. Tistemu, za katerega bo zagotovljeno stanovanje, se odda stanovanje v najem s sklenitvijo pogodbe za nedoločen čas. Upravičenec oziroma upravičenka do neprofitnega stanovanja plačuje neprofitno najemnino, lahko pa zaprosi tudi za subvencionirano najemnino, odvisno od dohodkov, ki jih ima. Kot ena od prednostnih skupin pri pridobitvi neprofitnega stanovanja so določene tudi žrtve nasilja, in sicer:

- Pravilnik o dodeljevanju neprofitnih stanovanj v najem³³, ki ga uporabljajo pri dodeljevanju neprofitnih stanovanj v najem občine, država, javni stanovanjski skladi in neprofitne stanovanjske organizacije, določa, da žrtve nasilja v družini z začasnim bivanjem v materinskih domovih in zatočiščih – varnih hišah, zavetiščih, centrih za pomoč žrtvam kaznivih dejanj, lahko sodelujejo na razpisu za oddajo neprofitnih stanovanj tudi v kraju začasnega bivališča. Poleg tega v kategorijo oseb, ki imajo pri razreševanju vlog za pridobitev neprofitnega stanovanja prednost, spadajo tudi žrtve nasilja v družini.
- Glede reševanja stanovanjskega problema žrtvam nasilja tudi nekatere občine v javnih razpisih za dodeljevanje neprofitnih stanovanj v najem prednostno obravnavajo ženske in ženske z otroki, ki so žrtev nasilja. Kot primer navajamo Javni stanovanjski sklad MOL, ki na razpisih za dodeljevanje neprofitnih stanovanj v najem kot prednostno kategorijo obravnava tudi žrtve nasilja v družini, ki pri posameznih kriterijih dobijo več točk in imajo hkrati prednost pred drugimi v primeru doseženega enakega števila točk.

Brezplačna pravna pomoč

³² (Uradni list RS, št. 61/10, 40/11, 14/13, 99/13, 90/15, 88/16, 31/18 in 73/18)

³³ (Uradni list RS, št. [14/04](#), [34/04](#), [62/06](#), [11/09](#), [81/11](#) in [47/14](#))

Ženske, žrtve nasilja v družini, imajo brezpogojno pravico do brezplačne pravne pomoči v skladu z Zakonom o brezplačni pravni pomoči³⁴ (v nadaljevanju: ZBPP) in ZPND. ZPND določa, da se brezplačna pravna pomoč žrtvam nasilja v družini zagotavlja v skladu z ZBPP.

Pomembno je, da CSD opozori žrtev tudi na možnost brezplačne pravne pomoči, ki se dodeli za pravno svetovanje in zastopanje, vloži se jo na pristojnem okrožnem sodišču in je namenjena vsem žrtvam nasilja v družini, ne glede na njihov finančni položaj. Pogoji za dodelitev brezplačne pomoči je ocena ogroženosti, ki jo pripravi CSD ob prvem pogovoru z žrtvijo. Brezplačna pravna pomoč je pomemben institut, ki zagotavlja vsakomur, da uveljavlja sodno varstvo. Žrtev si lahko sama izbere odvetnika, lahko pa ji ga tudi dodelijo na sodišču, ki ji bo dodelilo brezplačno pravno pomoč.

Dostop do zdravstvenih storitev

Pravilnik o pravilih in postopkih pri obravnavanju nasilja v družini pri izvajanju zdravstvene dejavnosti ureja pravila in postopke, način obveščanja ter organe obveščanja za usklajeno delovanje zaposlenih v zdravstvu pri izvajanju zdravstvene dejavnosti v zvezi s prepoznavanjem nasilja v družini, s pravili in postopki pri obravnavi žrtv nasilja ter z izobraževanjem zdravstvenih delavcev in delavcev na področju nasilja v družini. Sestavni del obravnave nasilja v družini obsega tudi psihološko podporo, svetovanje, posredovanje informacij o drugih oblikah pomoči žrtvam nasilja in postopke obveščanja o nasilju v družini. Zaposleni v zdravstvu sodelujejo tudi z drugimi organi v prizadevanju za zmanjševanje nasilja v družini in se vključujejo v lokalno in širšo skupnost pri obravnavi zdravstvenega vidika nasilja v družini.

4.2.2 Nevladne organizacije

Temeljna naloga NVO je, da pomagajo žrtvi in njenim otrokom pri odstranitvi iz odnosa z nasilnim partnerjem oziroma partnerko. Njihova podpora zajema svetovanje in ponujanje podpore pri prijavi dogodkov na policiji. Če je žrtev popolnoma ekonomsko odvisna od partnerja, tovrstne organizacije ponujajo tudi zatočišča, kamor se lahko ženske (z otroki) umaknejo. Gre za varne hiše, ki so na skritih lokacijah po vsej Sloveniji, kjer lahko žrtve brezplačno bivajo največ eno leto. V njih je žrtvam zagotovljeno tudi svetovanje, spremstvo po različnih institucijah in postopkih, zagovorništvo in pomoč pri iskanju službe. Poleg navedenega NVO ponujajo tudi pomoč povzročiteljem v smislu vključevanja v programe za spremembo načina vedenja, izvajajo različne akcije in projekte, organizirajo predavanja in preventivne delavnice, izvajajo usposabljanja itd.

4.3 Posebne strokovne podporne storitve

Resolucija o nacionalnem programu socialnega varstva za obdobje 2013–2020³⁵ določa mrežo programov za preprečevanje nasilja, programov za pomoč žrtvam nasilja in programov za delo s povzročitelji nasilja, ki obsegajo:

- preventivne programe,
- informacijske in svetovalne programe ter programe telefonskega svetovanja,
- programe koordinacije, podpore ter izvajanja pomoči in samopomoči,
- nastanitvene programe in
- terapevtske programe.

Programi se izvajajo na podlagi verifikacije ali smernic, ki so objavljene v javnih razpisih za njihovo (so)financiranje in se oblikujejo tako, da upoštevajo značilnosti in potrebe posamezne ciljne skupine uporabnikov ter izhajajo iz posebnosti okolja in območja, v katerem se izvajajo. Programe večinoma verificira in večletno sofinancira MDDSZ, lahko pa se financirajo tudi iz drugih sredstev države, občin in/ali iz zasebnih virov.

³⁴ (Uradni list RS, št. 96/04 – uradno prečiščeno besedilo, 23/08, 15/14 – odl. US in 19/15)

³⁵ (Uradni list RS, št. 39/13)

Programi za preprečevanje nasilja so leta 2017 in 2018 največ sredstev pridobili od MDDSZ. Sredstva MDDSZ pomenijo slabi dve tretjini vseh pridobljenih sredstev, dobrih 17–20 % sredstev so prispevale občine³⁶, delež preostalih sofinancerjev pa je bil precej manjši.

Večina programov na področju preprečevanja nasilja je namenjena ženskam z otroki ali brez njih, ki so v socialni/bivanjski/materialni stiski in potrebujejo svetovanje, pomoč ali varen in miren prostor in/ali doživljajo/so doživljale nasilje vseh vrst, neredko pa imajo tudi težave v duševnem zdravju. Med nekaterimi svetovalnimi programi so tudi takšni, ki naslavljajo otroke, ki so doživljali nasilje, nekateri pa tudi odrasle moške. Ciljna skupina uporabnikov in uporabnic programa preventive pa so zlasti starejši prebivalci in prebivalke lokalne skupnosti, predvsem tisti, ki so odvisni od domače oskrbe in imajo majhno socialno mrežo, ter prebivalci in prebivalke, ki imajo v družini starejšega človeka.

V programe na področju preprečevanja nasilja je bilo leta 2018 vključenih 9.015 oseb (leta 2017 11.474 oseb), opravljenih pa je bilo tudi 2.085 storitev, povečini z anonimnimi uporabniki (leta 2017 več kot 1.300 storitev), v podprograme pa je bilo vključenih 3.071 oseb (leta 2017 več kot 3.500 oseb), opravljenih pa je bilo še 476 storitev (leta 2017 več kot 1.400 storitev). V programih je bilo na voljo 451 ležišč v 166 sobah (leta 2017 449 ležišč) za začasno nastanitev uporabnikov. Med uporabniki in uporabnicami je bilo leta 2018 vsaj 2.947 oz. 24 % žensk.

V programih za preprečevanje nasilja, ki jih sofinancira MDDSZ, je bilo leta 2018 zaposlenih 230 oseb (leta 2017 202 osebi). Večina zaposlenih je imela redno zaposlitev (za določen oz. nedoločen čas). Prek javnih del³⁷ oz. drugih programov aktivne politike zaposlovanja je bilo zaposlenih 11 oseb. V programih za preprečevanje nasilja je leta 2018 sodelovalo še 51 (leta 2017 53) drugih plačanih izvajalcev oz. zunanjih sodelavcev in sodelavk. V programih je skupaj sodelovalo tudi 364 (leta 2017 358) prostovoljcev in prostovoljk, ki so leta 2018 opravili do 100 ur prostovoljnega dela. Med njimi je bilo kar 92 % žensk.

4.3.1 Zatočišča

Leta 2017 in 2018 je MDDSZ sofinanciral 22 nastanitvenih programov³⁸, ki žrtvam nasilja, tudi spolnega, in njihovim otrokom ponujajo ležišča. V ta sklop programov spadajo programi materinskih domov³⁹ (8 programov), 13 programov varnih hiš⁴⁰, zatočišč in kriznih centrov (3)⁴¹

³⁶ V letih 2017 in 2018 je MOL sofinancirala sedem programov nastanitve – krizni center, pet varnih hiš in posebno varno hišo za aktivne uporabnice nedovoljenih drog, ki so žrtve nasilja. Poleg namestitve so v MOL ženskam, ki doživljajo nasilje, na voljo tudi programi za osebno, telefonsko in spletno svetovanje ter skupine za samopomoč in podporne skupine. V tem obdobju je MOL sofinancirala tudi dva programa nenasilne komunikacije za osebe, ki povzročajo nasilje.

³⁷ MOL vsako leto sofinancira tudi stroške programa javnih del. V letih 2017 in 2018 je na področju preprečevanja nasilja pokrila del stroškov za plače štirih zaposlenih v pogodbeni vrednosti 9.887,28 EUR v letu 2017 oziroma 13.878,24 EUR v letu 2018.

³⁸ Večino vodijo ženske nevladne organizacije s posebnim/feminističnim pristopom, enega vodi verska organizacija, štiri pa država (CSD).

³⁹ Materinski domovi so namenjeni predvsem nastanitvi nosečnic in žensk z (majhnimi) otroki v socialni stiski, ki nimajo sredstev za življenje ali so ta sredstva premajhna in potrebujejo nastanitev. Njihove lokacije niso tajne, prav tako ni zagotovljenih nobenih varnostnih ukrepov. Sprejemajo tudi ženske, žrtve nasilja, vendar le, če niso v nevarnosti, ali po koncu bivanja v zatočišču, če še niso rešile stanovanjskega problema.

⁴⁰ Varna hiša je stanovanjska hiša, ki je varen prostor, kamor se lahko pred nasiljem odmaknejo ženske in njihovi otroci. V varni hiši je z raznimi ukrepi kar najbolje poskrbljeno za varnost stanovalk in njihovih otrok, med drugim tudi s tajnostjo lokacije. Sprejem je možen 24 ur dnevno, vse dni v tednu, po predhodnem razgovoru. Bivanje v varnih hišah je možno najdlje do enega leta. Uporabnice gospodinjstvo vodijo same, za bivanje pa plačujejo minimalni prispevek. Varne hiše nevladnih organizacij sprejemajo žrtve, ki doživljajo nasilje, ne glede na njihove osebne okoliščine, tudi migrantke in tujke brez statusa.

⁴¹ Mreža kriznih centrov je sestavljena iz kriznih centrov za mlade (9 + 1 krizni center za otroke) in kriznih centrov za odrasle žrtve nasilja. V Sloveniji delujejo trije krizni centri za ženske (in njihove otroke) in odrasle žrtve nasilja, ki so dostopni 24 ur na dan. En krizni center, kot del mreže socialnovarstvenih programov, deluje v Ljubljani, dva pa delujeta kot del javne službe pod okriljem CSD v Mariboru in Piranu.

ter en svetovalni program, ki uporabnikom in uporabnicam ponuja nastanitev (nasilje nad invalidnimi osebami, ki ga izvaja Društva gibalno oviranih invalidov Slovenije Vizija). Nastanitveni programi so bili na voljo v vseh regijah, z izjemo zasavske in primorsko-notranjske regije leta 2017 in primorsko-notranjske regije leta 2018. Leta 2017 je bilo na voljo 15 enot materinskih domov ter 27 enot varnih hiš, zatočišč in kriznih centrov, leta 2018 pa 15 enot materinskih domov ter 28 enot varnih hiš, zatočišč in kriznih centrov.

Skupaj so programi za preprečevanje nasilja leta 2018 pridobili 5.219.551,0 EUR (leta 2017 5.138.144,4 EUR), največ sredstev pa so pridobile ravno varne hiše, zatočišča in krizni centri, in sicer so različni sofinancerji tem programom namenili 2.355.079,2 EUR (leta 2017 2.333.263,8 EUR).

V materinske domove je bilo leta 2018 vključenih 507 (leta 2017 377) oseb, od tega 183 (leta 2017 264) mladoletnih. Uporabnikom v teh programih je bilo na voljo 177 ležišč (v 70 sobah). V varnih hišah, zatočiščih in kriznih centrih je bilo leta 2018 skupaj 829 (leta 2017 820) uporabnikov in uporabnic, od tega 259 (leta 2017 330) mladoletnih, v podprogramih pa še okoli 459 (leta 2017 487) oseb. Uporabnikom in uporabnicam v teh programih je bilo na voljo 269 (leta 2017 267) ležišč (v 94 sobah). Skupaj je bilo v nastanitvenih programih na voljo 164 sob s 446 (leta 2017 449) ležišči, ki jih je leta 2018 koristilo 1.336 (leta 2017 1408) uporabnikov in uporabnic. Sobe in ležišča je ponujal tudi en svetovalni program, in sicer dve sobi ter pet ležišč.

4.3.2 Svetovalnice in telefonske številke za pomoč

MDDSZ je leta 2017 in leta 2018 sofinanciralo 14 svetovalnic, en program, ki je usmerjen v preventivo pred nasiljem nad starejšimi ter en program telefonskega svetovanja. Svetovalnice so bile na voljo v vseh regijah, z izjemo zasavske in primorsko-notranjske regije. V svetovalnice je bilo leta 2018 vključenih 6.289 (leta 2017 6161) uporabnikov in uporabnic. V glavni del programa je bilo vključenih 3.677 (4753 leta 2017) uporabnikov in uporabnic, 2.612 (2892 leta 2017) uporabnikov in uporabnic pa je bilo vključenih v katerega od podprogramov. Skupaj je bilo v svetovalnice vključenih 286 (leta 2017 487) mladoletnih uporabnikov in uporabnic, v program preventive 4.002 (5416 leta 2017) uporabnika, med katerimi ni bil nihče mlajši od 18 let. Program preventive je bil leta 2017 na voljo v štirih regijah, koroški, jugovzhodni Sloveniji, osrednjeslovenski in gorenjski, leta 2018 pa v petih, poleg že naštetih še v zasavski.

SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja 080 11 55

V Sloveniji od leta 1989 obstaja program SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja, ki ga izvaja Društvo SOS telefon. SOS telefon deluje 10 ur na dan med delovniki in 4 ure med vikendi in prazniki. Brezplačno telefonsko svetovanje je na voljo vsak delavnik od 12.00 do 22.00 in vsak dan (tudi v soboto, nedeljo in med prazniki) od 18.00 do 22.00, tako so svetovalke uporabnikom in uporabnicam na voljo 58 ur na teden. SOS telefon deluje na nacionalni ravni, kar pomeni, da ponujajo pomoč uporabnikom in uporabnicam iz vse Slovenije. Svetovalke na SOS telefonu so posebej usposobljene za delo z ženskami, otroki in vsemi drugimi, ki imajo izkušnjo z nasiljem.

Namenjen je vsem, ki imajo izkušnje z nasiljem v družini, partnerskih ali sorodstvenih zvezah, na delovnem mestu ali v drugih odnosih – otrokom, mladostnicam, mladostnikom, ženskam in moškim z izkušnjo nasilja, in vsem, ki želijo pomagati drugim osebami, ki so žrtve nasilja, ter vsem, ki potrebujejo informacije v zvezi z nasiljem. Obravnavajo vse oblike nasilja: telesno, psihično, (čustveno), ekonomsko in spolno nasilje.

Na SOS telefonu se lahko osebe dogovorijo za:

- osebno psihosocialno ali psihološko pomoč ženskam in otrokom, žrtvam nasilja v družini in žrtvam spolnih zlorab,
- vključitev v podporno skupino za ženske žrtve nasilja,

- umik v eno od dveh zatočišč za ženske in otroke – žrtve nasilja, ki sta v Ljubljani, vanju pa sprejemajo ženske in njihove otroke iz vse Slovenije ter ne glede na njihove osebne okoliščine (tudi npr. migrantke in žrtve brez statusa),
- prijavo nasilja s strani društva (v vašem imenu ali anonimno) na institucije,
- posredovanje društva na institucijah, če niste zadovoljni z obravnavo določenega primera nasilja.

Program telefonskega svetovanja večinoma sofinancira MDDSZ in se je v obdobju 2017–2018 izvajal v savinjski in osrednjeslovenski regiji, vendar je bil dostopen uporabnikom in uporabnicam iz vse Slovenije. V programu je bilo leta 2017 opravljenih 2656 storitev, leta 2018 pa 2382 storitev.

Telefon Petra Klepca – telefon za otroke in mladostnike z izkušnjo nasilja 080 15 52

Brezplačna anonimna modra številka Peter Klepec, ki jo financira MDDSZ, je od leta 2006 24 ur na dan na voljo vsem otrokom in mladim, ki doživljajo nasilje. Pogovor usmerjajo usposobljeni strokovnjaki in strokovnjakinje, ki otroka ali mladostnika oziroma mladostnico spodbujajo k iskanju možnih rešitev, pri čemer imajo ti možnost soodločanja pri načrtovanju pomoči. Ko je to potrebno, se pomoč mladim uporabnikom in uporabnicam z omenjene brezplačne modre številke neposredno preusmeri tudi na enega od devetih kriznih centrov za mlade v Sloveniji, ki imajo možnost otrokom in mladim poleg strokovne podpore in svetovanja ponuditi takojšnjo varno namestitve. Na brezplačni anonimni modri številki so imeli 79 klicev leta 2017, od leta 2018 pa se klici ne beležijo več. Linija namreč deluje v sklopu Kriznega centra Ljubljana, kjer vsakoletno opravijo okoli 2000 pogovorov z otroki in mladimi (v vseh kriznih centrih za mlade v Sloveniji imajo na leto okoli 8000 klicev otrok in mladih).

Zaupni telefon Samarijan 116 123

Društvo Zaupni telefon Samarijan je nevladna, neprofitna, humanitarna in prostovoljska organizacija s statusom delovanja v javnem interesu na področju socialnega varstva. Osnovno poslanstvo društva je izvajanje programa zaupni telefon za klic v duševni stiski, ki ga je strokovno verificirala SZS. Program izvajajo usposobljeni prostovoljci in prostovoljke. Oseba v stiski, tudi žrtev nasilja v družini in nad ženskami, ima možnost pogovora vse dni v letu na brezplačni telefonski številki 24 ur na dan, namenjeni odraslim v duševni stiski. Zagotovljena sta anonimnost in zaupnost, saj se pogovor ne snema. Delovanje društva omogočajo:

- MDDSZ,
- Fundacija za financiranje invalidskih in humanitarnih organizacij v RS (v nadaljevanju: FIHO),
- številne občine,
- člani društva s plačilom letne članarine,
- donatorji.

Program zaupni telefon za klic v duševni stiski že vsa leta podpira Telekom Slovenije z donacijo stroškov impulzov in tako omogoča, da je klic za posameznika v stiski brezplačen. Leta 2017 so prostovoljci in prostovoljke Zaupnega telefona Samarijan z osebami v stiski opravili 24.422 pogovorov. Skupna dolžina pogovorov v letu 2017 je bila kar 8567,5 ure.

4.3.3 Podpora žrtvam spolnega nasilja

V Sloveniji ni posebnega kriznega napotitvenega centra za žrtve posilstva ali spolnega nasilja, ki bi izvajal medicinske in forenzične preiskave ter ponujal pomoč pri travmah in svetovanje žrtvam. Žrtvam so na voljo programi NVO, ki ponujajo pomoč žrtvam spolnih zlorab. Med njimi Združenje proti spolnemu zlorabljanju, ki je neprofitna, prostovoljna, humanitarna NVO, specializirana za pomoč in podporo nezlorablajočim odraslim, ki želijo zaščititi otroka, ki je žrtev spolne zlorabe, odraslim, ki so preživeli spolno zlorabo v otroštvu, drugim mladoletnim in polnoletnim žrtvam spolnega nasilja, deluje pa tudi na področju drugih vrst zlorab otrok in na področju nasilja v družini, katerega žrtve so tudi otroci. Uporabniki in uporabnice so lahko otroci, žrtve vseh oblik trpinčenja, spolnega napada, nasilja v družini in vrstniškega nasilja, člani in članice družine in vsi drugi odrasli, ki želijo zaščititi otroka, za katerega domnevajo, da je ogrožen ali žrtev katere od oblik nasilja, odrasle ženske in moški, ki trpijo ali domnevajo, da trpijo posledice katerekoli oblike nasilja

ali spolnega napada v otroštvu, osebe s posebnimi potrebami itd. Uporabnikom in uporabnicam ponujajo pomoč prek telefona za pomoč, osebnega svetovanja, zagovorništva, samopomočne skupine, izobraževanja, pomoč pa ponujajo tudi prek spletne strani oziroma spletnega foruma. Žrtve spolnega nasilja so v primeru, da potrebujejo umik, nastanjene v varne namestitve oziroma zatočišča za žrtve nasilja.

4.3.4 Zaščita in podpora za otroke, priče

Otroci, ki so najranljivejša družbena skupina, so poleg starejših in oseb s posebnimi potrebami najbolj zavarovani. ZPND tako v 3. členu prepoveduje telesno kaznovanja otrok, ki ga opredeljuje kot vsako fizično, kruto ali ponižujoče kaznovanje otrok, kot nasilje nad otroki pa je opredeljeno tudi vsako dejanje, namenjeno kaznovanju otrok, ki ima elemente fizičnega, psihičnega ali spolnega nasilja ali zanemarjanja kot vzgojne metode. Nadalje ZPND določa, da je otrok žrtev nasilja tudi, kadar je le navzoč pri izvajanju nasilja nad drugimi družinskimi člani.

V 5. členu ZPND določa dolžnost ravnanja, in sicer so organi in organizacije dolžni izvesti vse postopke in ukrepe, ki so potrebni za zaščito žrtve glede na stopnjo njene ogroženosti in zaščito njenih koristi ter pri tem zagotoviti spoštovanje integritete žrtve. Če je žrtev nasilja otrok, imajo koristi in pravice otroka prednost pred koristmi in pravicami drugih udeleženih v postopku.

V drugem odstavku 6. člena ZPND določa dolžnost prijave, in sicer mora vsakdo, zlasti pa strokovni delavci in delavke v zdravstvu ter osebje vzgojnovarstvenih, vzgojno-izobraževalnih zavodov in socialnih zavodov ter izvajalci vsebin za otroke v športnih in kulturnih združenjih ne glede na določbe o varovanju poklicne skrivnosti takoj obvestiti CSD, policijo ali državno tožilstvo, kadar sumijo, da je žrtev nasilja otrok ali oseba, ki zaradi osebnih okoliščin ni sposobna skrbeti zase. Ker je CSD nosilec primera, so vse institucije in NVO dolžne o primerih nasilja takoj obvestiti CSD (če je žrtev nasilja otrok, pa tudi policijo ali državno tožilstvo).

Skladno s 7. členom ZPND si žrtev nasilja lahko izbere osebo (v nadaljnjem besedilu: spremljevalec/-ka), ki jo lahko spremlja v vseh postopkih, povezanih z nasiljem, in v postopkih, kjer je udeležen povzročitelj nasilja. Za prisotnost spremljevalca/-ke v postopkih iz prejšnjega odstavka zadostuje, da žrtev pred začetkom postopka ali v postopku izjavi, da jo določena oseba spremlja in da želi, da je v postopku prisotna. Spremljevalec/-ka je lahko vsaka polnoletna oseba, ki v postopku ni obravnavana kot povzročitelj nasilja. Spremljevalec/-ka pomaga žrtvi pri zaščiti njene integritete v postopkih pred organi in organizacijami, pomaga pri iskanju rešitev in nudi žrtvi psihično oporo. Organ, ki vodi postopek, prepove osebi spremljati žrtev v postopku, če ne izpolnjuje pogoja iz tretjega odstavka tega člena oziroma če obstoji verjetnost, da oseba ne bo mogla opravljati nalog iz prejšnjega odstavka glede na sorodstvene ali druge povezave z žrtvijo ali povzročiteljem nasilja.

ZNPPol v tretjem odstavku 18. člena določa, da ko policisti izvajajo policijska pooblastila proti otroku, o tem obvestijo starše ali skrbnike, če to zahtevajo koristi otroka, vselej pa, ko so bila zoper njega uporabljena prisilna sredstva. Ko policisti izvajajo policijska pooblastila proti mladoletni osebi, ga seznani s pravico do obveščanja staršev ali skrbnikov, starše ali skrbnike pa obvestijo vselej, ko so bila zoper njega uporabljena prisilna sredstva, je bil priveden ali je bilo odrejeno pridržanje. Če bi bilo obveščanje staršev ali skrbnikov v nasprotju s koristmi otroka ali mladoletnika oziroma mladoletnice, policisti ne obvestijo staršev ali skrbnikov, o postopku pa obvestijo pristojni CSD.

Razgovor z otrokom v fazi zbiranja obvestil pomeni policijsko nalogo proti otroku ali mladoletni osebi in policija ima v 18. členu ZNPPol podlago, da to nalogo opravi, ne da predhodno obvesti

starše ali skrbnike, o postopku pa mora obvestiti CSD. Ta ima tako pristojnost, da se razgovora z otrokom tudi udeleži. Z namenom zaščite otroka in zagotavljanja največje koristi otroka mora v postopek vstopiti tudi CSD in nadaljevati svoje naloge po Družinskem zakoniku⁴² (v nadaljevanju: DZ) ter ZPND in otroku, ki je žrtev nasilja, v izogib dodatnemu stresu omogočiti varno in njemu poznano okolje. Kadar se policija ne odloči za policijska pooblastila proti mladoletni osebi in ne opravi razgovora z otrokom oziroma mladoletni osebi, CSD pa se želi srečati z otrokom, lahko to stori z obiskom na domu ali vabilom na CSD.

Za pomoč otrokom in mladoletnim osebam, ki se znajdejo v akutni stiski, zaradi katere je nujna izločitev iz okolja, v katerem bivajo, je v okviru javne mreže vzpostavljenih devet kriznih centrov za mlade in en krizni center za otroke (ter dva krizna centra za odrasle žrtve nasilja). Delovanje v celoti krije MDDSZ na podlagi letnih pogodb o financiranju. Krizni centri za mlade delujejo v okviru CSD, namenjeni so otrokom in mladoletnim osebam od 6. do 18. leta starosti, v kriznem centru za otroke pa so lahko nastanjeni najmlajši do šestega leta starosti. V kriznem centru pomoč najdejo otroci in mladoletne osebe, ki so v kakršnikoli stiski, ki je v domačem okolju ne morejo razrešiti: nevzdržne razmere doma (psihično in fizično nasilje, spolne zlorabe, alkoholizem staršev ...), čustvena prizadetost, adolescentna kriza, težave v povezavi s šolo, lahko pa pridejo tudi samo na pogovor. Krizni centri delujejo neprekinjeno 24 ur na dan, trajanje namestitve traja do tri tedne, v izjemnih primerih pa je možno tudi podaljšanje. Bivanje je prostovoljno.

V primeru nasilja v družini ZPND uvaža posebno prepoved izpostavljanja otrok množičnim medijem, s čimer se otroka oziroma mladostnika zavaruje pred nepotrebnim vnovičnim doživljanjem nasilja, izpostavljanjem pritiskov medijev in stigmatizacijo v družbi.

4.3.5 Poročanje

Prijavo nasilja lahko vloži vsakdo – žrtev, priča, otrok, mladoletne osebe, NVO, zasebne in državne ustanove. K prijavi so posebej zavezani vrtci, šole, zdravstvene organizacije (zdravniki/-ce, terapevti/-ke, psihiatri/-nje idr.), po uradni dolžnosti pa jo morajo vložiti uradne osebe. Prijava nasilja se lahko poda osebno, telefonsko ali po elektronski pošti, organizacije pa so dolžne sprejeti in obravnavati tudi anonimne prijave. Tudi če policija pri svojem delu sama zazna, da je bilo storjeno tako kaznivo dejanje, o tem sestavi samostojni uradni zapis (uradni zaznamek).

V nujnih primerih, ko je ogroženo življenje, ali v drugih primerih, ko je potrebna nujna intervencija policije, se pokliče na številko policije za klic v sili 113! Prijava se lahko vloži tudi osebno na najbližji policijski postaji, na kateri začnejo z obravnavo. Mogoče jo je vložiti tudi na državnem tožilstvu, ki prijavo največkrat odstopi policiji z zahtevo, da preveri navedbe v njej. Ob vložitvi prijave ima lahko žrtev ob sebi tudi zaupno osebo (spremljevalec oziroma spremljevalka žrtve) kot oporo v postopkih z uradnimi ustanovami. Prijava se lahko vloži tudi po pošti. Na spletnem portalu policije je mogoče vložiti tudi elektronsko prijavo nasilja v družini.

Dolžnost prijave nasilja nad ženskami in v družini: zakonske določbe

ZPND (6. člen)

(1) Organi in organizacije ter NVO, ki pri svojem delu izvedo za okoliščine, na podlagi katerih je mogoče sklepati, da se izvaja nasilje, so dolžni o tem takoj obvestiti CSD, razen kadar žrtev temu izrecno nasprotuje in ne gre za sum storitve kaznivenga dejanja, ki se preganja po uradni dolžnosti. (2) Vsakdo, zlasti pa strokovni delavci v zdravstvu ter osebe vzgojnovarstvenih in vzgojno-izobraževalnih zavodov, mora ne glede na določbe o varovanju poklicne skrivnosti takoj obvestiti CSD, policijo ali državno tožilstvo, kadar sumi, da je otrok žrtev nasilja.

ZKP (145. člen)

⁴² (Uradni list RS, št. 15/17, 21/18 – ZNOrg in 22/19)

(1) Vsi državni organi in organizacije z javnimi pooblastili so dolžni naznaniti kaznivo dejanje, za katera se povzročitelj preganja po uradni dolžnosti, če so o njih obveščeni ali če kako drugače izvedo zanje.

(2) Hkrati z ovadbo morajo organi in organizacije iz prejšnjega odstavka navesti dokaze, za katere vedo, in poskrbeti, da se ohranijo sledovi kaznivega dejanja in predmeti, na katerih ali s katerimi je bilo kaznivo dejanje storjeno, ter druga dokazila.

Pravilnik o pravilih in postopkih pri obravnavanju nasilja v družini pri izvajanju zdravstvene dejavnosti (5. člen)

(1) Zdravstveni delavec, ki pri svojem delu izve za okoliščine, na podlagi katerih je mogoče sklepati, da se izvaja nasilje v družini, o tem najpozneje v 24 urah obvesti pristojni CSD, razen če žrtev nasilja temu izrecno nasprotuje in ne gre za sum storitve kaznivega dejanja, ki se preganja po uradni dolžnosti. Obvestilo se posreduje pisno, v elektronski obliki ali po telefonu.

(2) Ne glede na prejšnji odstavek, v nujnih primerih, ko je ogroženo življenje žrtve nasilja ali njenih otrok, zdravstveni delavec takoj obvesti policijo na telefonsko številko 113 ali pristojni CSD.

(3) V primeru nasilja v družini nad otroki zdravstveni delavec najpozneje v 24 urah o tem obvesti pristojni CSD, policijo ali državno tožilstvo. Obvestilo se posreduje pisno, v elektronski obliki ali po telefonu.

Pravilnik o obravnavi nasilja v družini za vzgojno-izobraževalne zavode (v nadaljevanju: VIZ) (3. člen)

Učitelj ali drug delavec VIZ, ki je pri otroku opazil spremembe, ki bi lahko bile posledice nasilja, ali mu je otrok zaupal, da je žrtev nasilja, ali ima učitelj ali drug delavec VIZ informacijo o nasilju od tretje osebe ali pa je bil sam priča nasilja, takoj:

- obvesti o tem svetovalnega delavca VIZ ali v njegovi odsotnosti ravnatelja ali pomočnika ravnatelja,

- sam ali s svetovalnim delavcem VIZ v primeru poškodbe pri fizičnem ali spolnem nasilju ali hudi psihični stiski otroka zaradi nasilja v družini obvesti pristojni CSD, izven poslovnega časa CSD njegovo interventno službo ali če meni, da je to primerno, policijo; če so navedene posledice opažene pri polnoletnem udeležencu izobraževanja po javno veljavnih programih, se mu svetuje, naj obišče zdravnika, ter se ga seznani z možnostmi ustrezne pomoči in organi, ki mu lahko ponudijo ustrezno pomoč,

- sam ali s svetovalnim delavcem naredi zapis dogodka, opažanj, pridobljenih informacij ali pogovora z otrokom.

Pravilnik o sodelovanju organov ter o delovanju centrov za socialno delo, multidisciplinarnih timov in regijskih služb pri obravnavi nasilja v družini (6. člen)

(4) Kadar je o nasilju v družini obveščen samo CSD, odgovorni strokovni delavec informacijo o zaznanem nasilju takoj posreduje policiji. Kadar gre za sum storitve kaznivega dejanja, kjer je žrtev nasilja otrok, se takoj poda prijava na policijo ali državno tožilstvo, CSD pa izvede vse ukrepe za zaščito žrtve skladno s strokovnimi smernicami za delo z žrtvami nasilja.

5 MATERIALNO PRAVO

Na področju dejanj nasilja nad ženskami in nasilja v družini želimo poudariti, da je bila zakonodaja v zadnjih letih na tem področju večkrat novelirana v smeri večje kriminalizacije tovrstnih dejanj. Slovenska zakonodaja z določbami kazenskega prava zagotavlja ustrezen in učinkovit pravni okvir, ki omogoča prepoznavanje in kvalificiranje kaznivih dejanj s področja nasilja nad ženskami in nasilja v družini. Pravni okvir na področju preprečevanja nasilja nad ženskami in nasilja v družini v Sloveniji opredeljujejo navedeni ključni zakoni:

- KZ-1 – sprememba leta 2015 je opredelila dve novi obliki kaznivega dejanja, in sicer zalezovanje in prisilna sklenitev zakonske zveze ali vzpostavitev podobne skupnosti;
- ZKP – posebej je treba poudariti, da z zadnjimi spremembami, sprejetimi aprila 2019, ZKP z novim pristopom v ospredje postavlja žrtev oziroma oškodovanca/-ko kaznivega dejanja ter poudarja vidik potreb žrtve oziroma oškodovanca/-ko v kazenskem postopku;
- ZPND – sistemski in civilni zakon; sprememba leta 2016 je podrobneje opredelila pojem nasilja v družini, razširila opredelitev družinskih članov in članic, izboljšala postopke usklajevanja in sporazumevanja med vsemi pristojnimi institucijami in organi ter določila postopke za obravnavo nasilja v družini.

Poleg tega sta pri vzpostavljanju učinkovitega pravnega okvirja pomembna tudi Obligacijski zakonik⁴³ (v nadaljevanju: OZ), ki ureja civilnopravna razmerja, ter Zakon o odškodninah žrtvam kaznivih dejanj⁴⁴ (v nadaljevanju: ZOZKD), ki ureja pravico do odškodnine ter postopke uveljavljanja za žrtve kaznivih dejanj in njihove svojce. Zadnja dva zakona sta ključna pri urejanju civilnopravnih razmerij, še posebej glede izterjave odškodnin tako naproti povzročitelju kot tudi državnim organom.

5.1 Civilne tožbe in pravna sredstva

Zoper povzročitelje (poleg navedb glede OZ, kjer so vsebovane določbe glede odškodnine – poglavje 5.2) ZPND vsebuje še dodatne posebne določbe v zvezi s postopkom, in sicer določila o spremljevalcu žrtve (7. člen), pravici žrtve do zagovornika (8. člen), posebne določbe o varstvu identitete žrtve (9. člen) ter pravico do informiranja o razpoložljivih podpornih storitvah in pravnih sredstvih v jeziku, ki ga razumejo (9.b. člen).

Sodni postopek po ZPND se začne na predlog žrtve, lahko tudi na predlog CSD, če žrtev s tem soglaša, pri čemer pa mora biti predlog podan najpozneje v šestih mesecih, odkar je žrtev zadnjič utrpela telesno poškodbo ali ji je povzročitelj nasilja prizadejal škodo na zdravju ali drugače posegel v njeno dostojanstvo ali druge osebnostne pravice (22.b člen). Za postopek odločanja o ukrepih se uporabljajo določbe zakona, ki ureja nepravdni postopek. Postopki so nujni in prednostni, odločba pa mora biti, kadar je odločeno po opravljenem naroku, izdana v osmih dneh. Javnost je v postopku izključena, žrtev pa oproščena plačila sodnih taks. Poleg tega sodišče ne glede na uspeh v postopku o stroških odloči po prostem preudarku, pri čemer lahko upošteva vse okoliščine primera (22. a člen). Sodišče lahko v posebej utemeljenih primerih izreče ukrep tudi brez izjave povzročitelja nasilja (22. d člen). Sodišče lahko povzročitelju nasilja izreče številne ukrepe, kot so prepoved vstopiti v stanovanje, v katerem živi žrtev; prepoved zadrževati se v določeni bližini stanovanja, v katerem živi žrtev; prepoved zadrževati in približevati se krajem, kjer se žrtev običajno nahaja (na primer delovno mesto, šola, vrtec itd.); prepoved navezovati stike z žrtvijo na kakršenkoli način, vključno s sredstvi za komuniciranje na daljavo in tudi prek tretjih oseb; prepoved vzpostaviti vsakršno srečanje z žrtvijo; prepoved objavljanja osebnih podatkov žrtve, dokumentov iz sodnih in upravnih spisov ter osebnih zapisov, ki se nanašajo na žrtev; ter

⁴³ (Uradni list RS, št. 97/07 – uradno prečiščeno besedilo, 64/16 – odl. US in 20/18 – OROZ631)

⁴⁴ (Uradni list RS, št. 101/05, 114/06 – ZUE in 86/10)

odloči o prepustitvi stanovanja v skupni uporabi žrtvi v skladu z 21. členom navedenega zakona. Navedene ukrepe lahko sodišče izreče tudi: če je povzročitelj nasilja žrtvi grozil, da jo bo poškodoval ali drugače protipravno posegel v njeno dostojanstvo ali druge osebne pravice; če je povzročitelj nasilja protipravno vstopil v stanovanje, v katerem živi žrtev, v prostore, kjer dela, ali kako drugače motil njeno mirno posest; če povzročitelj nasilja žrtev proti njeni izrecni volji protipravno nadleguje, na primer z zasledovanjem ali uporabo sredstev za komuniciranje na daljavo; če povzročitelj nasilja žrtev proti njeni izrecni volji protipravno nadleguje z uporabo oziroma objavljanjem osebnih podatkov žrtve, dokumentov iz sodnih in upravnih spisov ter osebnih zapisov, ki se nanašajo na žrtev. Če ta zakon ne določa drugače, sodišče izreče ukrep za največ 12 mesecev. Žrtev lahko poda predlog za podaljšanje trajanja izrečenega ukrepa pred iztekom roka, za katerega je bil ukrep izrečen. Sodišče lahko trajanje ukrepa podaljša večkrat, vendar vsakokrat za največ 12 mesecev, če ta zakon ne določa drugače.

Poleg navedenega lahko sodišče po določbi 19.a člena tedaj, ko izreče katerega od prej navedenih ukrepov, povzročitelja nasilja napoti v ustrezne socialnovarstvene, izobraževalne, psihosocialne in zdravstvene programe, ki jih izvajajo organi in organizacije ter NVO.

5.2 Odškodnina

OZ določa pravico do odškodnine tudi za ženske, žrtve nasilja (131. člen). Škoda je glede na določbo 132. člena OZ tudi povzročitev telesnih ali duševnih bolečin ali strahu (nepremoženjska škoda).

Po določbi 134. člena OZ ima vsak pravico zahtevati od sodišča ali drugega pristojnega organa, da odredi prenehanje dejanja, s katerim se krši nedotakljivost človekove osebnosti, osebnega in družinskega življenja ali kakšna druga osebna pravica, da prepreči tako dejanje ali da odstrani njegove posledice. Sodišče oziroma drug pristojni organ lahko odredi, da kršitelj preneha z dejanjem, ker bo sicer moral plačati prizadetemu določen denarni znesek, odmerjen skupaj ali od časovne enote. OZ ima posebno določbo o povrnitvi premoženjske škode pri žalitvi časti in širjenju neresničnih trditev (177. člen). Kdor žali čast drugega ali kdor zatrjuje ali raznaša neresnične trditve o preteklosti, znanju ali sposobnosti drugega ali o čem drugem, čeprav ve ali bi moral vedeti, da so neresnične, in mu s tem povzroči premoženjsko škodo, jo mora povrniti.

Glede povračila škode določa 164. člen OZ, da je odgovorna oseba (povzročitelj nasilja) dolžna vzpostaviti stanje, ki je bilo, preden je škoda nastala. Če se z vzpostavitvijo prejšnjega stanja škoda ne odpravi popolnoma, je odgovorna oseba dolžna plačati za ostanek škode denarno odškodnino. Kadar pa vzpostavitev prejšnjega stanja ni mogoča ali kadar sodišče meni, da ni nujno, da bi to storila odgovorna oseba, odloči, da mora ta oškodovancu oziroma oškodovanki (v nadaljevanju: oškodovanec) izplačati ustrezno denarno odškodnino. V primeru smrti, telesne poškodbe ali okvare zdravja ima odškodnina praviloma obliko denarne rente, dosmrtna ali za določen čas. Denarna renta, prisojena kot odškodnina, se plačuje mesečno vnaprej, če sodišče ne določi kaj drugega. Oškodovanec ima tudi pravico zahtevati potrebno zavarovanje za izplačevanje rente, razen če to glede na okoliščine primera ne bi bilo opravičljivo. Če povzročitelj škode ne da zavarovanja, ki ga določi sodišče, ima oškodovanec pravico zahtevati, naj mu namesto rente izplača enkratno vsoto; ta se odmeri glede na višino rente in verjetno trajanje oškodovančevega življenja, z odbitkom ustreznih obresti. Iz resnih razlogov lahko oškodovanec tudi v drugih primerih zahteva, takoj ali pozneje, naj ji povzročitelj škode namesto rente izplača enkratno vsoto (167. člen).

Za pretrpljene telesne bolečine, za pretrpljene duševne bolečine zaradi zmanjšanja življenjske aktivnosti, skaženosti, razžalitve dobrega imena in časti ali okrnitve svobode ali osebnostne

pravice in za strah pripada oškodovancu, če okoliščine primera, zlasti pa stopnja bolečin in strahu ter njihovo trajanje to opravičujejo, pravična denarna odškodnina neodvisno od povračila premoženjske škode, pa tudi če premoženjske škode ni. Višina odškodnine za nepremoženjsko škodo je odvisna od pomena prizadete dobrine in namena te odškodnine, ne sme pa podpirati teženj, ki niso združljive z njeno naravo in namenom (179. člen). Pravico do pravične denarne odškodnine zaradi pretrpljenih duševnih bolečin ima tudi oseba, ki je bila s prevaro, silo ali zlorabo kakšnega razmerja podrejenosti ali odvisnosti zapeljana h kaznivemu spolnemu občevarju ali drugemu spolnemu dejanju, in oseba, proti kateri je bilo storjeno kakšno drugo kaznivo dejanje zoper dostojanstvo osebnosti ali moralo (181. člen).

Posebna pravila pa veljajo tudi v zvezi z zastaranjem. Odškodninska terjatev sicer zastara v treh letih, odkar je oškodovanec izvedel za škodo in za tistega, ki jo je povzročil. V vsakem primeru pa v petih letih, odkar je škoda nastala. Odškodninska terjatev za škodo, povzročeno z dejanjem spolne zlorabe mladoletne osebe, zastara v petnajstih letih od polnoletnosti oškodovanca (352. člen). Sicer pa je v zvezi z odškodninsko terjatvijo za škodo, povzročeno s kaznivim dejanjem, v 353. členu OZ posebej določeno, da kadar je bila škoda povzročena s kaznivim dejanjem, za kazenski pregon pa je predpisan daljši zastaralni rok, zastara odškodninski zahtevek proti odgovorni osebi, ko izteče čas, ki je določen za zastaranje kazenskega pregona. Pretrganje zastaranja kazenskega pregona ima za posledico tudi pretrganje zastaranja odškodninskega zahtevka. To pa velja tudi za zadržanje zastaranja. Nadalje za vse terjatve, ki so bile ugotovljene s pravnomočno sodno odločbo (tudi za odškodninske), velja, da zastarajo v desetih letih, tudi tiste, za katere zakon sicer določa krajši zastaralni rok (356. člen).

Zoper povzročitelje

Zahtevek za povračilo škode (premoženjskopравни zahtevek) po pravilih OZ lahko žrtev nasilja uveljavlja že v okviru kazenskega postopka (100. in 101. člen ZKP), če se kazenski postopek s tem ne bi preveč zavlekel. Sodišče lahko prisodi v sodbi, s katero spozna obdolženca za krivega, oškodovancu premoženjskopравни zahtevek v celoti; lahko mu ga prisodi deloma in ga s presežkom napoti na pravdo. Če pa podatki kazenskega postopka ne dajejo zanesljive podlage niti za popolno niti za delno razsojo, napoti sodišče oškodovanca na pravdo s celotnim premoženjskopravnim zahtevkom. Če izda sodišče sodbo, s katero se obdolženec oprosti obtožbe ali se z njo obtožba zavrne, ali če s sklepom ustavi kazenski postopek ali zavrže obtožnico, napoti oškodovanca, da lahko svoj premoženjskopравни zahtevek uveljavlja v pravdi. Če se sodišče izreče za nepristojno za kazenski postopek, napoti oškodovanca, da lahko priglasil svoj premoženjskopравни zahtevek v kazenskem postopku, ki ga bo začelo ali nadaljevalo pristojno sodišče (105. člen ZKP). Sicer pa sodišče o odškodninskih zahtevkih odloča po pravilih pravnega postopka. Zakon o pravnem postopku⁴⁵ (v nadaljevanju: ZPP) v 14. členu določa, da je tedaj, kadar temelji tožbeni zahtevek na istem dejanskem stanju, na podlagi katerega je že bilo odločeno v kazenskem postopku, sodišče vezano na pravnomočno obsodilno sodbo, izdano v kazenskem postopku glede obstoja kaznivega dejanja in kazenske odgovornosti povzročitelja.

Zoper državo

Če država žrtve nasilja (v kazenskem postopku) ne bi ustrezno zaščitila in bi opustila dolžna ravnanja, ostaja tudi v teh primerih možnost uveljavljanja odškodninskega zahtevka zoper državo že na podlagi 26. člena Ustave RS (pravica do povračila škode), skladno s katero ima vsakdo pravico do povračila škode, ki mu jo v zvezi z opravljanjem službe ali kakšne druge dejavnosti državnega organa, organa lokalne skupnosti ali nosilca javnih pooblastil s svojim protipravnim ravnanjem stori oseba ali organ, ki tako službo ali dejavnost opravlja. Oškodovanec pa ima

⁴⁵ (Uradni list RS, št. 73/07 – uradno prečiščeno besedilo, 45/08 – ZArbit, 45/08, 111/08 – odl. US, 57/09 – odl. US, 12/10 – odl. US, 50/10 – odl. US, 107/10 – odl. US, 75/12 – odl. US, 40/13 – odl. US, 92/13 – odl. US, 10/14 – odl. US, 48/15 – odl. US, 6/17 – odl. US, 10/17 in 16/19 – ZNP-1)

pravico, da v skladu z zakonom zahteva povračilo tudi neposredno od tistega, ki mu je škodo povzročil. Navedena določba se namreč nanaša le na ravnanja in na morebitne opustitve predpisanih ravnanj državnih organov.

Žrtve imajo tudi posebno pravico do odškodnine, in sicer gre za pravico, ki jo po posebnem postopku država priznava žrtvam nasilnih naklepnih dejanj in njihovim svojcem (ZOZKD). Žrtev lahko ob naznanitvi naklepnega nasilnega dejanja na policiji zahteva, da se ji izda potrdilo o zaznavi oziroma naznanitvi kaznivega dejanja. Upravičena oseba v nadaljevanju vloži zahtevo za priznanje odškodnine skupaj s potrdilom policije in drugimi dokazi na MP. Žrtve nasilja v družini, mladoletne žrtve in žrtve neznanih povzročiteljev (ali če povzročitelja ni mogoče preganjati) so posebej upravičene, da uveljavljajo odškodnino po ZOZKD, še preden jo zahtevajo od povzročitelja in pred začetkom kazenskega postopka. Po ZOZKD se lahko zahteva povrnitev predvsem nepremoženjske škode, za telesne bolečine in okvaro zdravja ter za duševne bolečine.

Leta 2017 je bilo danih 17 zahtev za državno odškodnino – šestkrat povzročitev lahke telesne poškodbe, štirikrat nasilje v družini, trikrat rop, dvakrat spolni napad na osebo, mlajšo od 15 let, enkrat spolna zloraba slabotne osebe, enkrat grožnja. Leta 2018 je bilo tovrstnih zahtev 14 (o treh še ni odločeno) – devetkrat rop, enkrat posilstvo, enkrat poskus posilstva, dvakrat nasilje v družini, enkrat povzročitev posebno hude telesne poškodbe.

Leta 2017 je bilo izdanih osem ugodilnih odločb v primeru žensk, žrtev nasilja, ki so dobile državno odškodnino – dvakrat nasilje v družini, enkrat spolna zloraba slabotne osebe, štirikrat povzročitev lahke telesne poškodbe, enkrat spolni napad na osebo, mlajšo od 15 let; skupna odškodnina: 20.900,00 EUR. Leta 2018 sta bili izdani dve ugodilni odločbi – enkrat nasilje v družini in enkrat posilstvo; skupna odškodnina: 2.550,00 EUR. Rok za plačilo oz. zapadlost odločbe v izplačilo je v 30 dneh po njeni pravnomočnosti.

Podatki o številu žensk, žrtvah nasilja, ki so zahtevale odškodnino od storilcev, ter številu žensk, žrtvah nasilja, ki so dobile odškodnino, z navedbo roka, določenega storilcem za plačilo odškodnine, niso dostopni.

5.3 Skrbništvo, pravica do stikov in varnost

Sodišče je dolžno primere nasilja upoštevati tudi pri odločanju o skrbništvu in pravici do stikov, in sicer v sklopu vseh okoliščin, pomembnih za odločanje, katerega vodilo je otrokova največja korist.

ZPND v 22.g členu o varstvu otroka določa, da kadar je žrtev nasilja otrok, se postopek po tem zakonu začne na predlog otroka, starejšega od petnajst let, staršev, skrbnikov ali CSD. Sodišče pri odločanju v postopkih iz tega zakona upošteva tudi otrokovo mnenje, če ga je otrok izrazil sam ali po osebi, ki ji zaupa in jo je sam izbral, in če je sposoben razumeti njegov pomen in posledice. Zakon navaja tudi, da se ukrepi za varstvo otroka vodijo v skladu z zakonom, ki ureja družinska razmerja. To področje od leta 2017 (v veljavi od aprila 2019) ureja DZ, ki je reformiral družinsko pravo z učinkovitejšim izvajanjem načela varovanja koristi otroka, kjer se je odločanje o ukrepih za varstvo koristi otroka skoraj v celoti preneslo s CSD na sodišča. Ta po 157. členu DZ izrečejo ukrep za varstvo koristi otroka, če se ugotovi, da je otrok ogrožen, ki obsega škodo tako na telesnem ali duševnem zdravju in razvoju otroka kot na otrokovem premoženju. Ukrepi za varstvo koristi otroka v skladu s 159. členom DZ so nujni odvzem otroka, začasne odredbe in ukrepi trajnejšega značaja. Med začasne odredbe za začasno varstvo koristi otroka med drugim spada odredba, s katero otroka odvzame staršem in ga namesti k drugi osebi, v krizni center, v rejništvo ali v zavod; odredba o prepovedi ali omejitvi stikov; odredba o izselitvi nasilnega člana oziroma

članice iz skupnega stanovanja; odredba o prepovedi približevanja otroku osebam, ki ga ogrožajo, ter odredba o zdravniškem pregledu ali zdravljenju.

Kadar je z verjetnostjo izkazana tako huda ogroženost otroka, da bo njegove koristi mogoče zavarovati le s takojšnjim odvzemom otroka, staršem CSD otroka odvzame tudi s pomočjo policije, če je to potrebno. Otrok je nemudoma nameščen k drugi osebi, v krizni center, v rejništvo ali v zavod, in to še preden sodišče odloči o predlogu za izdajo začasne odredbe. V teh primerih mora CSD v 12 urah pristojnemu sodišču posredovati predlog za izdajo začasne odredbe o odvzemu otroka, o čemer mora sodišče odločiti najpozneje v 24 urah.

CSD pred odločitvijo sodišča o ukrepu trajnejšega značaja izdela načrt pomoči družini in otroku, ki vsebuje opis stanja, potrebe otrok, možnosti družine, način spremljanja, oblike pomoči in opis realizacije ukrepa. V načrt pomoči družini in otroku lahko vključijo program družinske terapije, psihiatrično zdravljenje, zdravljenje odvisnosti od alkohola ali nedovoljenih drog ter druge zdravstvene, izobraževalne in psihosocialne programe, če kaže, da bodo starši po terapiji ali zdravljenju lahko spet prevzeli otrokovo vzgojo in varstvo, ali kadar je to v korist otroka. Poročilo o izvajanju načrta pomoči se posreduje sodišču enkrat letno (170. člen).

DZ ureja tudi omejitve starševske skrbi. Sodišče lahko v primeru ogroženosti in zavarovanja koristi otroka ob upoštevanju okoliščin primera enemu ali obema od staršev prepove izvajanje posameznih upravičenj iz starševske skrbi in imenuje otrokovega skrbnika. Sodišče lahko glede na okoliščine primera tudi odloči, da CSD opravlja nadzor nad izvajanjem starševske skrbi in določi tudi način tega nadzora. Ukrepi omejitve starševske skrbi traja največ eno leto oziroma največ tri leta, če sodišče odloči o ukrepu omejitve starševske skrbi skupaj z ukrepom odvzema otroka staršem ali ukrepom namestitve otroka v zavod (171. člen).

Sodišče lahko enemu ali obema od staršev pa tudi osebi, ki je s sodno odločbo ali sodno poravnavo pridobila pravico do stikov z otrokom, omeji ali odvzame pravico do stikov, če je otrok zaradi teh stikov ogrožen in je mogoče le z omejitvijo ali z odvzemom pravice do stikov v zadostni meri zavarovati njegove koristi. Sodišče lahko tudi odloči, da se stiki ne izvajajo z osebnim srečanjem in druženjem, ampak drugače, če je le tako mogoče varovati korist otroka. Nadzor nad stiki izvaja CSD (ali zavod, kamor je otrok nameščen). Odločitev o izvajanju stikov z otrokom pod nadzorom je dopustna le z začasno odredbo (173. člen). DZ izrecno omejuje možnost izvajanja stikov pod nadzorom na največ šest mesecev, brez možnosti podaljšanja. Po tem času pristojni zagotovijo, da bodo prenehali razlogi za omejevanje stikov.

V primeru hujše ogroženosti in ko je mogoče le z odvzemom otroka v zadostni meri zavarovati njegove koristi in če okoliščine primera kažejo, da bodo starši po določenem času spet lahko prevzeli skrb za otrokovo vzgojo in varstvo, lahko po 174. členu DZ sodišče staršem otroka tudi odvzame in ga namesti k drugi osebi, v rejništvo ali v zavod, ki ga sodišče tudi imenuje. Zaradi varstva koristi otroka lahko CSD ali sodišče tudi odloči, da se enega ali obeh od staršev ne seznani s tem, kam bo otrok nameščen. Z odvzemom otroka ne prenehajo druge obveznosti in pravice staršev do otroka, razen če sodišče ob tem ukrepu omeji starševsko skrb. Sodišče lahko ob odvzemu otroka staršem enemu ali obema od staršev tudi omeji ali odvzame pravico do stikov z otrokom v skladu s 173. členom tega zakona.

Sodišče ima po 172. členu DZ pristojnost brez soglasja staršev ali v nasprotju z njihovo odločitvijo odločiti tudi o zdravniškem pregledu ali zdravljenju otroka, kadar je to nujno potrebno, ker je ogroženo njegovo življenje ali je hujše ogroženo njegovo zdravje. Ko je otrok v skladu z zakonom, ki ureja pacientove pravice, sposoben privoliti v medicinski poseg ali v zdravstveno oskrbo, pa se ta ukrep lahko izvaja le z njegovim soglasjem.

DZ v 210. členu glede posebnosti mediacije v sporih iz razmerij do otrok tudi izrecno določa, da se v primerih suma nasilja v družini mediacija med strankama ne izvaja.

Z začetkom veljavnosti Zakona o nepravdnem postopku⁴⁶ (v nadaljevanju: ZNP-1) od aprila 2019 so upravljavci osebnih podatkov, organizacije in osebe, ki imajo podatke, potrebne za odločitev, zaradi varstva koristi oseb iz drugega odstavka 6. člena zakona sodišču dolžne dati zahtevane podatke tudi proti volji osebe, na katero se podatki nanašajo. Prav tako lahko sodišče ne glede na omejitve, ki jih določa ZPP, kot dokazno sredstvo uporabi zapis ali zvočni ali zvočno-slikovni posnetek razgovora z otrokom iz drugega sodnega postopka in pisno izvedensko mnenje iz drugega sodnega postopka, če presodi, da se le tako lahko pravočasno zavarujejo njegove koristi (48. člen ZNP-1). Glede na določbo 95. člena ZNP-1 pa sodišče v postopku za varstvo koristi otroka (po uradni dolžnosti) v sodnih vpisnikih preveri, ali so bili za varstvo koristi otroka ali drugih družinskih članov in članic že izrečeni ukrepi po DZ, zakonu, ki ureja naloge in pooblastila policije, zakonu, ki ureja kazenski postopek, in po zakonu, ki ureja preprečevanje nasilja v družini.

Podatke, pridobljene na podlagi 95. člena ZNP-1, bo sodišče po uradni dolžnosti upoštevalo pri odločanju v vseh postopkih za varstvo koristi otroka, med katere spada tako odločanje o varstvu in vzgoji kot tudi o otrokovih stikih.

Zbirno poročilo o izdanih ukrepih za zagotovitev obdolženčeve prisotnosti okrožnih sodišč v letu 2018 (vir: Sodna statistika 2018)

HIŠNI PRIPOR – skupaj: 28

Število oseb z ukrepom – v pripravljalnem postopku: 3

Število oseb, zoper katere je bil odrejen ukrep – po vložitvi obtožnega akta sodišču: 0

Število oseb, zoper katere je bil odrejen ukrep – v predhodnem postopku: 25

OBVEZNO JAVLJANJE NA POLICIJSKO POSTAJO – skupaj: 17

Število oseb z ukrepom – v pripravljalnem postopku: 0

Število oseb, zoper katere je bil odrejen ukrep – po vložitvi obtožnega akta sodišču: 0

Število oseb, zoper katere je bil odrejen ukrep – v predhodnem postopku: 17

PREPOVED PRIBLIŽEVANJA – skupaj: 27

Število oseb z ukrepom – v pripravljalnem postopku: 0

Število oseb, zoper katere je bil odrejen ukrep – po vložitvi obtožnega akta sodišču: 0

Število oseb, zoper katere je bil odrejen ukrep – v predhodnem postopku: 27

VARŠČINA – skupaj: 0

Število oseb z ukrepom – v pripravljalnem postopku: 0

Število oseb, zoper katere je bil odrejen ukrep – po vložitvi obtožnega akta sodišču: 0

Število oseb, zoper katere je bil odrejen ukrep – v predhodnem postopku: 0

5.4 Civilne posledice prisilnih porok

DZ (20. člen) določa, da zakonska zveza temelji na svobodni odločitvi skleniti zakonsko zvezo, na obojestranski čustveni navezanosti, vzajemnem spoštovanju, razumevanju, zaupanju in medsebojni pomoči ter da sta v zakonski zvezi zakonca enakopravna (21. člen). Zakonska zveza ni veljavna brez svobodne privolitve bodočih zakoncev, svobodne privolitve pa ni, če je bila

⁴⁶ (Uradni list SRS, št. 30/86, 20/88 – popr., Uradni list RS, št. 87/02 – SPZ, 131/03 – odl. US, 77/08 – ZDZdr, 10/17 – ZPP-E in 16/19 – ZNP-1)

privolitev izsiljena ali dana v zmoti. DZ določa, da razveljavitev zakonske zveze, sklenjene pod prisilo ali v zmoti, sme zahtevati zakonec, ki je bil prisiljen ali je v zmoti privolil v zakonsko zvezo (51. člen). Razveljavitve zakonske zveze pa ni mogoče zahtevati, če je minilo eno leto od dne, ko je prisila minila ali je bila zmota spoznana, zakonca pa sta ta čas živela skupaj.

V Nacionalni program ukrepov Vlade Republike Slovenije za Rome za obdobje 2017–2021 so vključeni trije ciljno usmerjeni ukrepi na področju socialnega varstva, ki so odziv na vprašanja in izzive t. i. zgodnjih in prisilnih porok oziroma begov mladoletnih oseb v škodljiva okolja, ter postopkov obravnave teh primerov. Cilji in ukrepi na tem področju so trije: 1. priprava usmeritev in priporočil za delo CSD v primerih bega mladoletnih oseb v škodljiva okolja; 2. aktivnosti za obravnavanje problematike zgodnjih, dogovorjenih in prisilnih porok (v okviru javnega razpisa za vzpostavitev večnamenskih romskih centrov); 3. priprava protokola ukrepanja v postopkih obravnave primerov zunajzakonskih skupnosti z mladoletnimi osebami. V programu se spodbuja predvsem NVO, ki že izvajajo izobraževanja in usposabljanja za romsko skupnost na terenu, da v svoje programe vključijo tudi vsebine s področja t. i. prisilnih in prezgodnjih porok, ki bi prek vsebin krepile vloge romskih žensk ter naslavljale škodljive kulturne prakse in pravice otrok. Usposabljanje strokovnih delavcev in delavk na področju preprečevanja nasilja v družini, kamor spadajo tudi t. i. prezgodnje in prisilne poroke pri Romih, ter osvetlitev posledic takšnih ravnanj staršev do njihovih otrok ima pravno podlago v ZPND. O posledicah bega mladoletnih oseb v škodljiva okolja oziroma z namenom življenja v zunajzakonski skupnosti (t. i. zgodnje poroke) in o posledicah t. i. prisilnih porok so potekali pogovori s predstavniki in predstavnicami večnamenskih romskih centrov, ki so vzpostavljeni na sedmih lokacijah (v sedmih občinah). Ozaveščevalne aktivnosti o tem so leta 2019 postale sestavni del programa večnamenskih romskih centrov.

5.5 Kriminalizacija oblik nasilja nad ženskami

5.5.1 Psihično nasilje

V zvezi z opredelitvijo psihičnega nasilja kot kaznivega dejanja, glede na določbo Istanbulske konvencije, so v KZ-1 relevantne naslednje določbe:

- Prisiljenje (132. člen) – kdor koga s silo ali resno grožnjo prisili, da kaj stori ali opusti ali da kaj trpi, se kaznuje z zaporem do enega leta.
- Grožnja (135. člen), ki je opredeljena kot dejanje, z namenom ustrahovanja ali vznemirjanja, da bo napadeno življenje ali telo osebe ali prostost ali uničeno premoženje večje vrednosti ali pa da bo to dejanje storjeno zoper bližnjo osebo žrtve. Zagrožena je denarna kazen ali kazen zapora do šestih mesecev. Če se grožnja izvede z nevarnim predmetom ali orožjem ali na način, da lahko pride do telesnih poškodb, je zagrožena zaporna kazen višja – zapor do enega leta.

Prav tako je psihično nasilje sankcionirano v okviru kaznivega dejanja nasilja v družini (191. člen), kjer KZ-1 poleg neposrednega grdega ravnanja in nasilništva sankcionira tudi grožnjo z neposrednim napadom na življenje ali telo, z namenom preganjanja iz skupnega prebivališča. Za tovrstna dejanja je zagrožena kazen zapora do pet let.

Vidik psihičnega nasilja je sankcioniran tudi v primeru šikaniranja na delovnem mestu (197. člen), kjer je navedeno, da je prepovedano nadlegovanje, psihično nasilje, trpinčenje in neenako obravnavanje z namenom, da bi zaposlenemu povzročili ponižanje in prestrašenosť. Zagrožena je zaporna kazen do dveh let. Če pa je posledica šikaniranja bolezen oz. obolenje ali so delovne sposobnosti trpinčenega delavca oziroma delavke zato zmanjšane, se povzročitelj kaznuje z zaporem do treh let.

Nadalje se kot grožnja v okviru konvencije upošteva tudi kaznivo dejanje nasilništva (296. člen), ki opredeljuje dejanje, ko povzročitelj z grožnjo z neposrednim napadom na življenje ali telo osebo preganja, ji jemlje svobodo gibanja ali jo prisiljuje k delu ali opuščanju dela ali se s tem osebo spravlja kako drugače v podrejeni položaj. Za tako dejanje je zagrožena kazen zapor do dveh let.

5.5.2 Zalezovanje

Zalezovanje je v 134.a členu KZ-1 opredeljeno kot kaznivo dejanje, ki je opredeljeno kot ponavljajoče se opazovanje, zasledovanje ali vsiljivo prizadevanje vzpostavitve neposrednega stika ali stika prek elektronskih komunikacijskih medijev. Dejanje zalezovanja povzroča pri osebi ali njenemu bližnjemu prestrašenost ali ogroženost. Zagrožena je denarna kazen ali zaporna kazen do dveh let. Če gre za slabotno osebo ali mladoletnika, je zagrožena zaporna kazen višja, in sicer do pet let.

Prav tako je vidik zalezovanja posebej izpostavljen v določbi v zvezi z nasiljem v družini (191. člen), saj se zalezovanje šteje kot oblika nasilja v družini, ki se kaznuje z zaporom do pet let.

5.5.3 Fizično nasilje

V zvezi s fizičnim nasiljem, kot je opredeljeno v konvenciji, so v KZ-1 relevantne določbe, ki se nanašajo na nasilništvo (296. člen). V tem členu so zajeta ravnanja, kot so: grdo ravnanje, pretepanje in boleče ali ponižujoče kaznovanje ter uporaba sile z neposrednim napadom na življenje ali telo. Predvidena sankcija je zapor do dveh let. Zakon posebej opredeljuje primer povzročitve lahke telesne poškodbe z dejanjem nasilništva, za kar je predpisana kazen do treh let zapor. Prav tako zakon strožje kaznuje dejanje nasilništva, če ga stori več oseb.

KZ-1 tudi kriminalizira povzročitev lahke (121. člen), hude (123. člen) in posebno hude telesne poškodbe (124. člen). Glede na kvalificirano kaznivo dejanje je zagrožena tudi zaporna kazen. Najvišja kazen, ki je zagrožena v navedenih primerih, je kazen zapor do deset let.

Prav tako je fizično nasilje posebej opredeljeno in sankcionirano v členu, ki opredeljuje nasilje v družini, saj je prepovedano grdo ravnanje, pretepanje ali drugačno boleče in ponižujoče ravnanje ter nasilno omejevanje pravic z namenom postavljanja osebe v podrejeni položaj v družinski ali kakršni drugi trajnejši življenjski skupnosti. Predvidena kazen je zapor do petih let. Razen v primeru da je družinska skupnost razpadla in je dejanje s skupnostjo povezano – v tem primeru je predvidena kazen do treh let zapor.

5.5.4 Spolno nasilje, vključno s posilstvom

V KZ-1 je spolno nasilje, vključno s posilstvom, opredeljeno v posebnem poglavju, ki združuje kazniva dejanja zoper spolno nedotakljivost. Vsa dejanja v poglavju, ki opredeljuje kazniva dejanja spolnega nasilja, vsebujejo tudi določbe, ki oteževalno vplivajo na tako dejanje. Tako so zajete situacije, kjer je bilo dejanje izvršeno na posebej grozovit ali poniževalen način ali je pri dejanju sodelovalo več oseb. V tem primeru je zagrožena strožja kazen. Nadalje zakon pri vseh dejanjih spolnega nasilja kot kaznivo dejanje opredeli posilstvo ali spolno nasilje, izvedeno v zakonski, zunajzakonski ali registrirani istospolni skupnosti. Glede na določbe zakona se šteje starost 15 let, ko lahko osebe konsenzualno participirajo v spolnem odnosu. Vendar je pri tem vedno treba upoštevati določbo zakona, ki daje zaščito slabotnim osebam, torej osebam, ki so zaradi svoje mentalne ali telesne razvitosti šibkejše in ranljivejše.

Posilstvo (170. člen) zajema vsakršno prisiljevanje, s silo ali grožnjo z neposrednim napadom na življenje ali telo k spolnemu občevanju ali s tem izenačenem spolnem ravnanju, ne glede na spol oseb. Zagrožena je kazen zavora od enega do deset let. Z navajanjem spolnega občevanja in s tem izenačenega ravnanja se dejansko upoštevajo vsa ravnanja, ki so navedena v 36. členu konvencije. Prav tako je opredeljeno kaznivo dejanje posilstva, če povzročitelj prisili osebo k spolnemu občevanju ali s tem izenačenem spolnem ravnanju, tako da ji zagrozi, da bo o njej ali bližnjih odkril, kar bi škodovalo njeni ali njihovi časti ali dobremu imenu, ali da bo njej ali njenim bližnjim povzročil veliko premoženjsko škodo, kaznuje pa se z zavorom do pet let.

Nadalje je posebej opredeljeno spolno nasilje (171. člen), in sicer v primeru uporabe sile ali grožnje osebi z neposrednim napadom na življenje ali telo in s tem osebo prisili, da stori ali trpi kakšno spolno dejanje, ki ni zajeto v členu, ki opredeljuje posilstvo. V tem primeru je zagrožena kazen od šest mesecev do deset let zavora. Prav tako je v primeru spolnega nasilja opredeljena tudi situacija, kjer povzročitelj žrtv prisili v dejanje oz. opustitev z grožnjo, da bo razkril informacije, ki bi lahko škodovali žrtvi ali njenim bližnjim, ali da bo povzročil žrtvi ali njenim bližnjim veliko premoženjsko škodo.

Posebej pa je opredeljeno kaznivo dejanje spolne zlorabe slabotne osebe (172. člen), kjer povzročitelj spolno občuje ali stori kakšno drugo spolno dejanje s tem, da zlorabi duševno bolezen, začasno duševno motnjo, hujšo duševno zaostalost, slabost ali kakšno drugo stanje, zaradi katerega se oseba ne more upirati. Zagrožena je kazen zavora od enega do osmih let. Če se v okoliščinah, ki so navedene v prejšnjem odstavku, kako drugače prizadene spolno nedotakljivost slabotne osebe, se povzročitelja kaznuje z zavorom do pet let.

Posebej je tudi opredeljeno kaznivo dejanje spolnega napada na osebo, mlajšo od petnajst let (173. člen). V tem primeru je zagrožena kazen zavor od treh do osmih let. Višja zavora kazen (od treh do desetih let) je predvidena, kadar tako kaznivo dejanje stori oseba, ki ji je mladoletna oseba zaupana v varstvo ali vzgojo ali zdravljenje oziroma je njegov skrbnik/-ca, posvojitelj/-ica ali roditelj/-ica. Prav tako je zagrožena kazen, če gre za uporabo grožnje ali sile, da se kaznivo dejanje stori z drugo osebo. V tem primeru je zagrožena kazen od pet do petnajst let. Prav tako je kaznovan povzročitelj, če mladoletno osebo kako drugače spolno prizadene. Zagrožena kazen je zavor do petnajst let. Če pa pride do spolnega občevanja oziroma kakršnegakoli drugega spolnega dejanja med dvema osebama primerljive starosti (dvema mladoletnima osebama) oziroma če dejanje ustreza stopnji njene duševne in telesne razvitosti, pa tako dejanje ni protipravno.

Za izvajanje te določbe konvencije je relevantna tudi določba, ki sankcionira kršitev spolne nedotakljivosti z zlorabo položaja (174. člen), kjer je izrecno prepovedana zloraba položaja, z namenom, da bi se podrejeno osebo oz. odvisno osebo pripravilo do spolnega občevanja ali da bi ta oseba trpela kakšno drugo spolno dejanje. Zagrožena kazen je zavor do pet let. Strožja sankcija (zavor od enega do osmih let) je predviden, če gre za kršitev spolne nedotakljivosti z zlorabo položaja s strani osebe, ki je zaupana v varstvo ali vzgojo ali zdravljenje odvisne osebe oziroma je njegov skrbnik/-ca, posvojitelj/-ica ali roditelj/-ica.

Treba pa je poudariti, da je v KZ-1 posebej opredeljeno kaznivo dejanje napeljevanja druge osebe k izvršitvi kaznivega dejanja (37. člen). Kadar gre za hujša kazniva dejanja (kjer je zagrožena zavora kazen tri leta ali več), se napeljevanje kaznuje kot poskus kaznivega dejanja, tudi če ga ni bilo.

5.5.5 Prisilna poroka

Prepoved prisilne sklenitve zakonske zveze ali vzpostavitve podobne skupnosti je od leta 2015 opredeljena v posebnem členu KZ-1 (132a. člen), kjer zakon posebej izpostavlja in sankcionira z zaporno kaznijo prepoved prisilne sklenitve zakonske zveze ali vzpostavitve podobne skupnosti. Povzročitelja takega kaznivega dejanja se kaznuje z zaporom do treh let. Predpisana kazen je strožja oz. višja, če je žrtev mladoletna oziroma slabotna; povzročitelj se lahko kaznuje z zaporom do pet let. Omenjeni člen, ki prepoveduje prisilno sklenitev zakonske zveze, tako ustrezno dopolnjuje splošen člen, ki prepoveduje kakršnokoli prisiljenje (132. člen), torej naklepno vplivanje na svobodno odločitev. Prisiljenje se kaznuje z zaporom do enega leta.

Če gre tudi za dopolnjujočo si kršitev služabništva ali ene od oblik spolne zlorabe, značilne za nekatere pojavne oblike trgovine z ljudmi, pa se po 113 čl. KZ-1 kaznuje z zaporom od enega do desetih let in denarno kaznijo. Če je dejanje storjeno proti mladoletni osebi ali pa s silo, grožnjo, preslepitvijo, ugrabitvijo ali zlorabo podrejenega ali odvisnega položaja ali z dajanjem ali prejemanjem plačil ali koristi, da se doseže soglasje osebe, ki ima nadzor nad drugo osebo, ali z namenom prisiljevanja k nosečnosti ali umetni oploditvi, pa se dejanje kaznuje z zaporom od treh do petnajstih let.

Prav tako je za to določbo konvencije relevanten tudi člen glede ugrabitev (134. člen), kjer je posebej izpostavljen namen prisile v dejanja proti svoji volji. Zagrožena kazen za ugrabitev je zapor od šestih mesecev do petih let. Strožja sankcija je predvidena le, če je žrtev mladoletna oseba ali če je bila uporabljena grožnja z ubojem ali hude telesne poškodbe.

KZ-1 pa posebej opredeljuje in sankcionira protipraven odvzem prostosti (133. člen), ki določa, da kdor koga protipravno zapre, ima zaprtega ali mu kako drugače omeji svobodo gibanja, se kaznuje z zaporom do enega leta. Če stori dejanje iz prejšnjega odstavka uradna oseba z zlorabo svojega položaja ali svojih pravic, se kaznuje z zaporom do treh let. Kdor pa komu protipravno odvzame prostost za več kot teden dni ali če to stori na grozovit način, se kaznuje z zaporom od treh mesecev do petih let.

5.5.6 Pohabljanje ženskih spolovil

Vse oblike pohabljanja ženskih splovil v slovenski kazenski zakonodaji spadajo pod definicijo povzročitve kaznivega dejanja telesne poškodbe. KZ-1 opredeljuje lahko, hudo in posebno hudo telesno poškodbo (122., 123. in 124. člen). Glede na definicijo zakona in njegovo razlago (sodna praksa v Sloveniji na tem področju ne obstaja) se pohabljanje ženskih spolovil kvalificira kot posebno huda telesna poškodba, saj pri pohabljanju nastane trajna okvara človeškega organa ter je za vselej okvarjeno zdravje oškodovanke. Glede na obliko povzročene telesne poškodbe je zagrožena zaporna kazen od enega leta do desetih let; v primeru smrti oškodovanke pa do petnajst let.

Zakon posebej opredeljuje tudi situacije, v katerih je oškodovanec dal privolitev, vendar je možnost privolitve izvedena zelo restriktivno, saj povzročitev telesne poškodbe ne sme prizadeti kogarkoli drugega ali ogroziti kakšno skupno pravno vrednoto; slednje pohabljanje ženskih splovil nedvomno krši. Prav tako je po zakonu sankcionirano napeljevanje ali udeležba pri napeljevanju oziroma pomoči pri izvedbi kaznivega dejanja (36.a in 37. člen).

5.5.7 Prisilna prekinitev nosečnosti in prisilna sterilizacija

KZ-1 posebej opredeljuje nedovoljen poseg v nosečnost (121. člen) brez privolitve noseče ženske. V tem primeru je zagrožena kazen od enega do osmih let. Zakon sankcionira tudi prekinitev nosečnosti, ki je sicer izvedena s privolitvijo noseče ženske, vendar je izvedena v nasprotju z zdravstvenimi pogoji in načinom umetne prekinitve nosečnosti, ki so določeni v zakonu. S to določbo se preprečuje in sankcionira mazaštvo. Če pri teh dejanjih pride do hude telesne poškodbe ženske ali ženska umre, je zagrožena višja kazen, in sicer zapor od treh do petnajstih let.

Prisilna sterilizacija v slovenski zakonodaji ni posebej opredeljena, vendar spada med kazniva dejanja povzročitve posebno hude telesne poškodbe, ki se kaznuje z zaporom od enega do desetih let. Sterilizacija je mogoča zgolj pod pogoji, določenimi v Zakonu o zdravstvenih ukrepih pri uresničevanju pravice do svobodnega odločanja o rojstvu otrok⁴⁷ (v nadaljevanju: ZZUUP), kjer je osnovni pogoj privoljenje posameznice v medicinski poseg ali v posebnih primerih odločitev strokovne zdravniške komisije.

5.6 Spolno nadlegovanje

Na delovnem mestu je delodajalec dolžan zagotavljati tako delovno okolje, v katerem noben delavec oziroma delavka ne bo izpostavljen spolnemu nadlegovanju ali nadlegovanju zaradi spola. Sprejeti mora ustrezne ukrepe za zaščito pred spolnim nadlegovanjem in preventivne ukrepe za zagotovitev varnega delovnega okolja. Spolno nadlegovanje je v slovenski zakonodaji definirano kot kakršnakoli oblika neželenega verbalnega, neverbalnega ali fizičnega ravnanja ali vedenja spolne narave z učinkom ali namenom prizadeti dostojanstvo osebe, zlasti kadar gre za ustvarjanje zastraševalnega, sovražnega, ponižujočega, sramotilnega ali žaljivega okolja. Urejata ga delovnoppravna in kazenska zakonodaja.

V kazenski zakonodaji je spolno nadlegovanje izrecno urejeno v določbi, ki se nanaša na šikaniranje na delovnem mestu (197. člen). KZ-1 izrecno prepoveduje spolno nadlegovanje na delovnem mestu. Zagrožena kazen je zapor do dveh let. Prav tako zakon z vidika zlorabe osebnih podatkov izrecno prepoveduje objavo sporočil in vsebin s seksualno vsebino brez privolitve osebe, če s tem dejanjem prizadene njeno zasebnost. V tem primeru je zagrožena kazen zapora od treh mesecev do treh let.

V kazenskih določbah se kot spolno nadlegovanje lahko kvalificirajo še dejanja zalezovanja (134.a člen), saj se kot zalezovanje šteje tudi vsiljivo vzpostavljanje neposrednega stika z osebo, npr. vsiljevanje stikov prek elektronskih medijev, s pošiljanjem žaljivih besedil ali slik. Zagrožena je kazen zapora od enega meseca do dveh let.

Spolno in drugo nadlegovanje ter trpinčenje na delovnem mestu prepoveduje tudi 7. člen ZDR-1. Poleg tega pa slovenska zakonodaja opredeljuje spolno nadlegovanje tudi kot obliko diskriminacije (7. člen ZDR-1 in 8. člen ZVarD). 47. člen ZDR-1 delodajalcem nalaga zagotavljanje takšnega delovnega okolja, v katerem noben delavec oziroma delavka ne bo izpostavljena spolnemu in drugemu nadlegovanju ali trpinčenju s strani delodajalca, predpostavljenih ali sodelavcev oziroma sodelavk. V ta namen mora delodajalec sprejeti ustrezne ukrepe za zaščito zaposlenih pred spolnim in drugim nadlegovanjem ali pred trpinčenjem na delovnem mestu in jih o sprejetih ukrepih pisno obvestiti. Če delavec oziroma delavka v primeru spora navaja dejstva, ki opravičujejo domnevo, da delodajalec ni zagotovil delovnega okolja, v katerem noben zaposlen

⁴⁷ (Uradni list SRS, št. 11/77, 42/86 in Uradni list RS, št. 70/00 – ZZNPOB)

ne bo izpostavljen spolnemu ali drugemu nadlegovanju ali trpinčenju, je dokazno breme na strani delodajalca.

Posebne naloge delodajalcem nalaga tudi 24. člen Zakona o varnosti in zdravju pri delu⁴⁸ (v nadaljevanju: ZVZD-1), ki pravi, da mora delodajalec sprejeti ukrepe za preprečevanje, odpravljanje in obvladovanje primerov nasilja, trpinčenja, nadlegovanja in drugih oblik psihosocialnega tveganja na delovnih mestih, ki lahko ogrozijo zdravje zaposlenih.

5.7 Pomoč ali napeljevanje in poskus

Napeljevanje je v KZ-1 kaznivo dejanje, kadar gre za naklepno napeljevanje (37. člen). Povzročitelj se v tem primeru kaznuje, kot da je sam storil kaznivo dejanje. Enako velja, če je preko naklepa prišlo do poskusa kaznivega dejanja. Prav tako KZ-1 kaznuje napeljevanje k poskusu enako kot poskus. Če oseba naklepoma pomaga povzročitelju pri kaznivem dejanju, se kaznuje, kakor da bi sam storil kaznivo dejanje. KZ-1 opredeljuje tudi, kaj se šteje kot pomoč (npr. dajanje navodil, dajanje sredstev za uvedbo kaznivega dejanja, obljuba za pokrivanje kaznivega dejanja, brisanje sledi itd.).

Za poskus (34. člen), ki je v KZ-1 opredeljen kot dejanje, ki se je začelo, a nikoli ni bilo dokončano, se izreka kazen tri leta zapora ali hujša kazen, če gre za kaznivo dejanje. V drugih primerih je poskus kazniv le, kadar je pri konkretnem kaznivem dejanju posebej določeno, da je kazniv tudi poskus tega kaznivega dejanja. Glede na dejstvo, da je za večino kaznivih dejanj, ki se nanašajo na vsebino konvencije, zagrožena kazen višja od treh let zapora, se za njih lahko upošteva splošna določba.

5.8 Nesprejemljivo opravičevanje zločinov

V slovenski kazenski zakonodaji je možnost opravičevanja kaznivih dejanj opredeljena zelo restriktivno. Posebej je poudarjeno, da kazniva dejanja, storjena iz časti ali drugih pravnih norm (npr. verskih prepričanj), ne morejo škodovati kot pravna zmoti (31. člen). KZ-1 tudi jasno opredeljuje, da oseba, mlajša od štirinajst let, ne more biti povzročitelj kaznivega dejanja.

5.9 Obravnava kaznivih dejanj

KZ-1 v načelu velja za vse polnoletne osebe, vendar pa je treba poudariti, da se določena kazniva dejanja preganjajo na predlog oškodovanca. Taka kazniva dejanja so npr. primer kaznivega dejanja posilstva in spolnega nasilja, če so bila ta storjena v zakonski oziroma zunajzakonski skupnosti ali registrirani istospolni skupnosti. Vendar po prijavi takega kaznivega dejanja ne obstoji več nikakršna razlika glede nadaljnje obravnave ter postopkov in kaznovalne politike.

5.10 Pristojnost

KZ-1 velja za vsakogar, ki stori kaznivo dejanje na ozemlju Republike Slovenije (v nadaljevanju: RS), kot ozemlje se šteje tudi plovilo, ki pluje pod zastavo RS, ter letalo, ki leti pod slovensko registracijo (10. člen). Nadalje KZ-1 velja tudi v primeru kaznivega dejanja, ki je bilo izvršeno v tujini, kadar ga je povzročitelj storil proti slovenskemu državljanu oziroma državljanke (11. člen). Določeno je tudi, da se KZ-1 uporabi v primeru tujca, ki je proti tujcu storil kaznivo dejanje in se ga zaloti na ozemlju Slovenije in se ne izvede izročitve (12. člen). V tem primeru se uporabi strožja kazen od tiste, ki je predpisana z zakonom države, kjer je bilo kaznivo dejanje strojeno. Kazenski

⁴⁸ (Uradni list RS, št. 43/11)

pregon v Sloveniji velja tudi za vsakogar, ki v tujini stori kaznivo dejanje, ki se po mednarodni pogodbi ali splošnih pravnih načelih, ki jih priznava mednarodna skupnost, preganja v vseh državah, ne glede na to, kje je bilo storjeno (13. člen).

Slovenija je v zvezi z izvajanjem določb 44. člena konvencije uveljavila nekatere pridržke, in sicer:

- na točko e prvega odstavka, saj slovensko materialno kazensko pravo ne pozna pojma običajno prebivališče (angl. habitual residence);
- tretji odstavek: po slovenski zakonodaji je t. i. dvojna kaznivost pogoj za pristojnost RS, če je bilo kaznivo dejanje storjeno v tujini (14. člen KZ-1), v določenih primerih pa se sme povzročitelja preganjati z dovoljenjem ministra za pravosodje;
- četrti odstavek: nekatera kazniva dejanja, kot npr. posilstvo in spolno nasilje, storjeno v zakonski, zunajzakonski ali registrirani istospolni skupnosti, se v RS preganjajo na predlog.

15.a člen KZ-1 določa, da kadar je kaznivo dejanje iz poglavij zoper življenje in telo, zoper človekove pravice in svoboščine, zoper spolno nedotakljivost ali drugo kaznivo dejanje iz tega zakonika z znaki nasilja izvršeno zoper mladoletnika, se glede načina kazenskega pregona ne uporabljajo določbe tega zakonika o vložitvi predloga ali zasebne tožbe in se povzročitelja preganja po uradni dolžnosti.

5.11 Sankcije in ukrepi

KZ-1 v 2. in 3. členu ureja zakonitost in sistem kazenskih sankcij, v 3. členu pa določa, da morajo biti predpisane kazni v sorazmerju med težo dejanja in krivdo povzročitelja. Osebi je lahko izrečena kazen ali druga sankcija le za dejanje, ki ga je KZ-1 določil kot kaznivo dejanje, še preden je bilo to storjeno. Nadalje KZ-1 določa vrste sankcij, ki jih glede na vrsto kaznivega dejanja lahko izrekajo sodniki in sodnice. KZ-1 tudi določa, da je treba ob izreku kazni sorazmerno upoštevati težo storjenega kaznivega dejanja, zato se lahko ob določenih pogojih namesto kazni izrečejo opozorilne sankcije in varnostni ukrepi. Posebej je treba omeniti, da med varnostne ukrepe spada tudi prepoved približevanja ali komuniciranja z žrtvijo, ki se izreka ravno v primeru kaznivih dejanj, določenih v skladu s konvencijo.

V ZPND so določeni ukrepi za zagotovitev varnosti žrtve, in sicer

- 18. člen določa ukrepe za varovanje življenja in zagotavljanje osebne varnosti žrtve s strani policije;
- 19. člen določa ukrepe sodišča zaradi nasilnih dejanj, ki lahko povzročitelju nasilja, ki je žrtev telesno poškodoval ali ji je prizadejal škodo na zdravju ali je drugače protipravno posegel v njeno dostojanstvo ali druge osebne pravice;
- 20. člen določa dodatne ukrepe za zagotavljanje varstva otrok;
- 21. in 22. člen določata, da sodišče lahko naloži povzročitelju nasilja, ki živi ali je živel v skupnem gospodinjstvu z žrtvijo, da mora stanovanje v skupni uporabi prepustiti žrtvi v izključno uporabo v obsegu, kot ga je imel v uporabi sam, kar velja tudi v primeru razveze.

Če ZPND ne določa drugače, sodišče izreče ukrepe za največ 12 mesecev. Žrtev lahko poda predlog za podaljšanje trajanja izrečenega ukrepa pred iztekom roka, za katerega je bil ukrep izrečen. Sodišče lahko trajanje ukrepa podaljša večkrat, vendar vsakokrat za največ 12 mesecev, če z zakonom ni drugače določeno. V sklepu, s katerim sodišče izreče ukrep, izreče tudi denarno kazen za primer, če povzročitelj nasilja ne bo ravnal v skladu s sklepom sodišča ali bo kršil dolžnost iz 21. ali 22. člena ZPND. Denarna kazen se izreče v skladu z določbami zakona, ki ureja izvršbo, o izvršbi glede obveznosti kaj storiti, dopustiti ali opustiti.

22.g člen ZPND prav tako določa, da sodišče pri odločanju v postopkih upošteva tudi otrokovo mnenje, če ga je otrok izrazil sam ali po osebi, ki ji zaupa in jo je sam izbral, in če je sposoben razumeti njegov pomen in posledice. Če pa so ukrepi izrečeni zaradi varstva otroka, spremlja njihovo izvajanje CSD, ki izvede tudi vse druge potrebne ukrepe za varstvo otroka v skladu z zakonom, ki ureja družinska razmerja. CSD pa lahko na zaprosilo žrtve pridobi od zavoda za prestajanje kazni zapora podatek o prostih izhodih, morebitnem pobegu s prestajanja kazni zapora in predvidenem datumu odpusta obsojenca oziroma obsojenke, ki je nad žrtvijo ali njenimi otroki izvajal nasilje (14. člen ZPND).

5.12 Obteževalne okoliščine

KZ-1 nobene od obteževalnih okoliščin, ki jih predvideva konvencija, ne izključuje, nekatere od njih pa primeroma našteva v 49. člen. V istem členu KZ-1 so opredeljena tudi splošna pravila za odmero kazni, in sicer sodišče pri odmeri kazni upošteva okoliščine, ki vplivajo na določitev kazni – tako oteževalne kot olajševalne. Pri dejanjih, ki jih pokriva konvencija, so ključne obteževane okoliščine, ki jih navaja konvencija, še posebej izpostavljene in posledično sankcionirane. Te okoliščine so: mladoletnost, slabotnost osebe, posebej kruto ravnanje, povzročitev težkih telesnih poškodb, več storilcev je storilo kaznivo dejanje, storilci so bili npr. vzgojitelj, roditelj, duhovnik itd. S tem so že pri posameznih kaznivih dejanjih predpisane ustrezno hujše kazni.

5.13 Kazni, ki jih izreče druga pogodbenica

V ZKP je v okviru poglavja Postopek za mednarodno pomoč in izvršitev mednarodnih pogodb v kazenskopравnih stvareh določeno, da sodišče lahko predlogu tožilstva ali prošnji pristojnega tujega organa, s katero se zahteva izvršitev pravnomočne kazenske sodbe tujega sodišča, ugodi, če to omogoča mednarodna pogodba ali če velja vzajemnost. Ob tem je treba upoštevati tudi v zakonu taksativno določene pogoje, med drugim, da sodba tujega sodišča ne posega v temeljna načela pravnega reda v Sloveniji; da oseba zaradi istega dejanja že ni bila pravnomočno obsojena ali oproščena; da gre za dejanje, ki je kaznivo tudi v slovenski zakonodaji; da je bila sodba izdana v navzočnosti osebe; in da kazen ni zastarala po slovenski zakonodaji (517. člen). Če so izpolnjeni zgoraj navedeni pogoji, je dovoljena tudi odredba začasnega odvzema prostosti, če so izpolnjeni zakonsko določeni pogoji (517.a člen). Prav tako lahko tujec, ki prestaja zaporno kazen na podlagi sodbe slovenskega sodišča, poda prošnjo za prestajanje kazni v državi državljanstva ali prebivališča (517.č člen). Tujca je treba sezniniti tudi s tako možnostjo. Če proti osebi ne poteka drug kazenski postopek ter ima poravnano morebitno denarno kazen in druge premoženjskopравne zahtevke, je mogoče ugoditi tovrstni prošnji.

Še tesnejši načini sodelovanja pravosodnih organov pa so določeni v Zakonu o sodelovanju v kazenskih zadevah z državami članicami EU⁴⁹ (v nadaljevanju: ZSKZDČEU-1), kjer je sodelovanje pravosodnih organov opredeljeno tudi pri drugih delih kazenskega postopka, in ne zgolj pri izvrševanju prestajanja zaporne kazni. Na področju mednarodne pravne pomoči v kazenskih zadevah RS obvezujejo številne večstranske pogodbe. Mednarodno pravno pomoč v kazenskih zadevah pa urejajo tudi številni bilateralni sporazumi.

5.14 Prepoved obveznih alternativnih postopkov reševanja sporov ali izrekanja kazni

V Sloveniji na kazenskem področju ne govorimo o mediaciji, obstaja pa postopek poravnavanja v kazenskih zadevah, katerega cilj je sklenitev sporazuma, ki vsebuje določeno moralno ali

⁴⁹ (Uradni list RS, št. 48/13, 37/15 in 22/18)

materialno zadoščenje oškodovanca zaradi storjenega dejanja povzročitelja. Slovenska kazenska zakonodaja pozna nekaj alternativnih načinov obravnavanja povzročiteljev kaznivih dejanj (npr. poravnava, odloženi pregon), vendar jih ZKP v nobenem primeru ne predpisuje kot obvezne. ZKP določa pogoje, v katerih je mogoče alternativna izvršitev kazni zapora. Vendar je ta možnost prepovedana, če gre za kazniva dejanja, storjena zoper spolno nedotakljivost. Prav tako zakon jasno napotuje, da je prestajanje alternativne kazni možna (npr. kazen zapora do devetih mesecev, ki se izvršuje s hišnim priporom), vendar se morajo ob tem upoštevati tudi okoliščine, ki bi lahko vplivale na varnost žrtve (upoštevajo se možnost ponovitve dejanja, družinske in osebne okoliščine).

Denarna kazen se kot kazen lahko izreče, kadar KZ-1 to izrecno določa. Vendar se lahko denarna kazen izreče ne zgolj kot glavna kazen, temveč tudi kot stranska kazen. Če je bilo kaznivo dejanje storjeno iz koristoljubnosti, se lahko izreče denarna kazen kot stranska kazen, tudi kadar ni izrecno predpisana z zakonom. 47. člen KZ-1 nalaga sodišču, da pri določanju višine denarnega zneska upošteva tudi njegove družinske obveznosti. Sicer je v odškodninskih pravnih postopkih dopuščeno alternativno reševanje sodnih sporov (konkretno mediacija), vendar sodišče v primeru ugotovljenega nasilja takega načina reševanja spora ne bi dovolilo, prav tako bi posebno skrb moralo nameniti morebitnemu sklepanju sodne poravnave, pri kateri bi v takih primerih težko govorili o poravnavi, ki pomeni medsebojno popuščanje in bi bila odraz prave volje oškodovanca. ZPND pa poravnavanje v takih postopkih izrecno prepoveduje in je v postopkih, ki se vodijo zaradi vseh oblik nasilja, alternativno reševanje sporov izključeno (22.e člen).

Na vprašanje, kako notranje pravo zagotavlja, da se taki postopki kakorkoli drugače ne izvajajo za ženske žrtve nasilja v družini, na primer v postopkih razveze in prenehanja življenjske skupnosti, ne moremo odgovoriti, saj se te podatke sistematično oz. centralno ne zbira in vodi. Centralno se vodi statistika glede na posamična kazniva dejanja, vendar ni omogočenega vpogleda glede na oškodovanca. Za pridobitev podatkov smo na vsa sodišča naslovili vprašalnik in prejeli različne odzive, na podlagi katerih lahko sklenemo, da tako na kazenskem kot prekrškovnem delu sodišča ne vodijo posebne statistike – vpisnika po žrtvah nasilja nad ženskami. Zato ni mogoče pridobiti uradnih in relevantnih statističnih podatkov glede žrtev kaznivih dejanj ali povzročiteljev.

5.15 Upravni in sodni podatki

Slovenska policija je obravnavala naslednje število kaznivih dejanj uboja po 115. členu KZ-1 (všteta so dokončana kazniva dejanja in poskusi, žrtev ženska, kaznivo dejanje pa je bilo storjeno v okviru odnosa: nekdanji zakonec oz. intimni partner/-ka, zakonec):

2014	2015	2016	2017	2018
4	1	2	2	2

Slovenska policija je obravnavala naslednje število kaznivih dejanj umora po 116. členu KZ-1 (všteta so dokončana kazniva dejanja in poskusi, žrtev ženska, kaznivo dejanje pa je bilo storjeno v okviru odnosa: nekdanji zakonec oz. intimni partner/-ka, zakonec):

2014	2015	2016	2017	2018
6	6	5	7	4

Podatki v tabeli prikazujejo število žrtev ženskega spola za navedena kazniva dejanja. Policija ne vodi evidence, iz katere bi bila razvidna razmejitev, kdo je kaznivo dejanje naznanil (žrtev ali tretja oseba).

Število dejanskih oškodovanih oseb		Leto				
Člen	Opis klasifikacije kršitve	2015	2016	2017	2018	
122	Lahka telesna poškodba	441	399	346	450	
123	Huda telesna poškodba	31	32	26	44	
124	Posebno huda telesna poškodba	3	1	0	0	
170	Posilstvo	41	28	38	32	
171	Spolno nasilje	28	38	39	29	
172	Spolna zloraba slabotne osebe	12	16	14	13	
173	Spolni napad na osebo, mlajšo od petnajst let	61	93	89	85	
174	Kršitev spolne nedotakljivosti z zlorabo položaja	9	6	4	7	
176	Prikazovanje, izdelava, posest in posredovanje pornografskega gradiva	26	43	59	69	
191	Nasilje v družini	1.206	1.184	1.227	1.334	
192	Zanemarjanje mladoletne osebe in surovo ravnanje	257	251	275	311	

6 PREISKOVANJE, PREGON, PROCESNO PRAVO IN ZAŠČITNI UKREPI

6.1 Splošne obveznosti

Skladno z ZKP mora sodišče zagotoviti, da se postopek izvede brez zavlačevanja in da se onemogoči kakršnakoli zloraba pravic, ki jih imajo udeleženi v postopku (15. člen).

6.2 Takojšen odziv, preprečevanje in zaščita

Pri ponujanju pomoči žrtvam je hitrost pri ukrepanju pristojnih organov in organizacij ključnega pomena. Po eni strani zato, da se zagotovi varnost žrtve, po drugi pa zato, da žrtev ne izgubi zaupanja v delovanje organov in organizacij. Prav tako je pomembno, da se povzročitelju pokaže jasno sporočilo, da država nasilnega ravnanja ne dopušča. ZPND v 10. členu organom in organizacijam ter NVO nalaga dolžnost, da se v okviru z zakoni in drugimi predpisi, določenimi nalogami in pooblastili prednostno obravnava primere nasilja, zagotavlja medsebojno obveščanje in pomoč z namenom preprečevanja in odkrivanja nasilja, odpravlja vzroke in nudi pomoč žrtvi pri vzpostavitvi pogojev za varno življenje.

ZKP upošteva dolžnost organov pregona na splošno, za vsa kazniva dejanja, kar pomeni, da ustrezno ureja odzivnost, preprečevanje in zaščito glede na to določbo konvencije. V ZKP, v poglavju, ki ureja predkazenski postopek, je v 145. členu navedeno, da so vsi državni organi in organizacije z javnimi pooblastili dolžni naznaniti kazniva dejanja, za katera se povzročitelja preganja po uradni dolžnosti. V KZ pa je določeno, kdaj je opustitev naznanitve tudi kaznivo dejanje. Nadalje 148. člen ZKP nalaga policiji, da ukrene vse potrebno, da se izsledi povzročitelj in zavarujejo vsi dokazi, ki so pomembni za uspešno izvedbo postopka. Za zagotavljanje zaščite žrtve po določbah konvencije je relevantna tudi določba ZKP, ki v primeru ponovitvene nevarnosti omogoča izrek pripora v primeru utemeljenega suma, da je oseba storila kaznivo dejanje. Ob tem je treba upoštevati težo, način storitev ali okoliščine, v katerih je bilo kaznivo dejanje strojeno.

ZKP v 195.a členu omogoča tudi možnost prepovedi približevanja osebi, ki ga izreče sodišče. Poleg tega ZKP omogoča tudi preprečitev neželenih stikov med žrtvijo in povzročiteljem (s strani organa, ki vodi predkazenski oziroma kazenski postopek), vsako žrtev je treba individualno oceniti z vidika njene ogroženosti za sekundarno in ponovno viktimizacijo (to oceno pa je treba med kazenskim postopkom posodobiti, če se spremenijo okoliščine) in na tej podlagi sodišče lahko sprejme različne zaščitne ukrepe (npr. izključitev javnosti glavne obravnave, zaslišanje prek videokonference ipd.) Bolj obsežne zaščitne ukrepe za žrtve, ki so tudi priče, pa vsebuje Zakon o zaščiti prič⁵⁰ (v nadaljevanju: ZZPrič). Poleg tega bodo morale nove sodne stavbe vsebovati ločene čakalnice za žrtve kaznivih dejanj, ki posledično ne bodo več čakale na zaslišanje skupaj s povzročitelji.

ZNPPol poleg nalog policije opredeljuje tudi splošna načela za opravljanje policijskih nalog, kjer je dan poseben poudarek, da morajo policisti in policistke z žrtvami in osebami, ki potrebujejo dodatno pozornost ali pomoč, ravnati še posebej obzirno. V policiji je prav tako vzpostavljen ustrezen nadzorstveni sistem. Policija je hierarhična trinivojska institucija (lokalna, regionalna in državna raven), kjer poteka odgovornost za zakonito delo vertikalno in horizontalno. Pomembno je sprotno odzivanje.

⁵⁰ (Uradni list RS, št. 81/06 – uradno prečiščeno besedilo, 117/06 – ZDoh-2, 110/07 in 30/18)

V slovenski zakonodaji se prekršek z elementi nasilja, kot določa ZJRM-1, obravnava, kadar kdo izziva ali koga spodbuja k pretepu ali se vede na drzen, nasilen, nesramen, žaljiv ali podoben način ali koga zasleduje in s takšnim vedenjem pri njem povzroči občutek ponižanosti, ogroženosti, prizadetosti ali strahu, kdor koga udari ali kdor se pretepa. Če so navedeni prekrški storjeni proti zakoncu ali zunajzakonskem partnerju/-ki ali partnerju/-ki v registrirani istospolni skupnosti, bivšemu zakoncu ali zunajzakonskem partnerju/-ki ali partnerju/-ki v registrirani istospolni skupnosti, krvnemu sorodniku/-ci v ravni vrsti, posvojitelju/ici ali posvojencu/-ki, rejniku/-ci ali rejencu/-ki, skrbniku/-om ali varovancu/-ki te osebe ali proti osebi, ki živi s povzročiteljem v skupnem gospodinjstvu, se povzročitelj kaznuje z globo. Leta 2017 je policija obravnavala 2.972 kršitev ZJRM-1 ter je bil povzročitelju izdan plačilni nalog (2.883) ali opozorilo (89 primerov). Leta 2018 so obravnavali 2.764 kršitev ZJRM-1 ter je bil povzročitelju izdan plačilni nalog (2.687) ali opozorilo (77 primerov).

Ločeno od prekrškov policija vodi evidenco o kaznivem dejanju Nasilje v družini po členu 191. KZ-1. Leta 2017 so obravnavali 1.273 kaznivih dejanj, leta 2018 pa 1.370 kaznivih dejanj.

6.3 Ocena in obvladovanje tveganja

ZPND v 15. členu (načrt pomoči žrtvi) določa, da je CSD po proučitvi okoliščin primera dolžan nuditi žrtvi oblike pomoči po zakonu, ki ureja socialno varstvo, in presoditi, ali je treba oblikovati načrt pomoči žrtvi, ki ga oblikuje skupaj z žrtvijo. Načrt pomoči oblikuje, če je za vzpostavitev varnega okolja žrtve potrebno dlje časa trajajoče ukrepanje oziroma je potrebnih več ukrepov pomoči in v drugih primerih, če meni, da je to potrebno. Načrt pomoči se pripravi v okviru multidisciplinarnega tima (14. člen). CSD pozove k sodelovanju v timu tudi druge organe in organizacije, ki so ali bodo v okviru področja svojega delovanja obravnavali žrtev oziroma povzročitelja nasilja in NVO. Odgovorne osebe organov in organizacij, ki so pozvane k pripravi načrta pomoči, so dolžne zagotoviti sodelovanje predstavnikov in predstavnic organov in organizacij. Če je žrtev nasilja otrok, se v načrtu pomoči predvidijo tudi ukrepi za varstvo otroka po predpisih, ki urejajo družinska razmerja.

Na CSD izdelava načrt varnosti strokovni delavec oziroma delavka. Skupaj z žrtvijo razišče situacijo in opredeli problem nasilja, identificira se, kdo so še (možne) žrtve nasilja, oceni psihofizično stanje žrtve, socialno podporno mrežo žrtve, skupaj z njo izdelava prav tako začetno oceno ogroženosti, opredeli načine ravnanja za zagotavljanje varnosti in krepitev njene moči, žrtev seznani z vsemi pravicami in možnostmi na podlagi različnih zakonov. CSD opravi pogovor z žrtvijo, analizo tveganja, izdelavo začetne ocene ogroženosti in izdelavo individualnega varnostnega načrta.

Naloga CSD je pridobiti informacije o različnih programih za vključevanje žrtev in povzročiteljev nasilja v družini, da jih lahko uspešno napotijo v primerne programe, ki bodo pripomogli k reševanju njihovih stisk in težav. Poleg takojšnje pomoči žrtvi nasilja v družini je naloga poskrbeti tudi za njeno dolgotrajno varnost in preprečiti nadaljnje nasilje. CSD v timske sodelovanju z različnimi službami in žrtvijo nasilja oblikuje zanj najučinkovitejši načrt pomoči. Pri oblikovanju načrta pomoči oz. varnosti je pri odrasli žrtvi nasilja potrebno njeno soglasje oz. sodelovanje, če gre za otroka, ki je žrtev nasilja, pa ima CSD zakonsko dolžnost in pooblastila, da ga zaščiti pred nadaljnjim ogrožanjem oziroma zlorabljanjem.

6.4 Nujni omejitveni ukrepi in ukrepi prepovedi približevanja ali za zagotovitev varnosti

Slovenska zakonodaja pozna več oblik prepovedi približevanja povzročitelja nasilja žrtvi, ki se vsebinsko sicer ne razlikujejo, za njihov izrek pa so pristojni različni organi v različnih postopkih:

- novela ZKP iz leta 1999 je uvedla alternative priporu, med katerimi je tudi prepoved približanja določenemu kraju ali osebi (195. a člen);
- leta 2003 je novela Zakona o policiji⁵¹ (v nadaljevanju: ZPol) uvedla možnost, da policija odredi prepoved približevanja določenemu kraju oziroma osebi v tistih primerih nasilja v družini, ki pomenijo prekršek. Policija izreče prepoved približevanja za 48 ur, preiskovalni sodnik oz. sodnica pa lahko prepoved podaljša do skupnega trajanja 10 dni;
- od novele ZPol iz leta 2006 je mogoče izreči prepoved približevanja ne samo za prekrške z elementi nasilja, ampak tudi za nasilna kazniva dejanja. Izrek prepovedi določa tudi ZNPPol, ki je leta 2013 nadomestil ZPol;
- novela ZNPPol iz leta 2017 je spremenila možnost prvega podaljšanja ukrepa iz 10 do 15 dni. Opredeljena je tudi obveznost policije, da o ukrepu seznanijo odgovorno osebo vzgojno-izobraževalnega zavoda, ki ga obiskuje žrtev nasilja, in obveznost policije ali preiskovalnega sodnika oziroma sodnice (v nadaljevanju: preiskovalni sodnik), da oškodovanca obvesti o možnosti vložitve zaprosila za izdajo evropske odredbe o zaščiti za primere, če namerava zapustiti državo;
- prepoved približevanja je opredeljena tudi v 19. členu (prepovedi zaradi nasilnih dejanj) ZPND. Po tem zakonu prepoved izreče sodišče v nepravdnem postopku na predlog žrtve (kakor že omenjeno ima pri tem žrtev pravico do brezplačne pravne pomoči). V primeru kršitve odredbe prepovedi približevanja se povzročitelj lahko prisiljuje k njenemu spoštovanju po pravilih izvršilnega postopka (izrek denarne kazni);
- prepoved približevanja ali komuniciranja z žrtvijo kaznivega dejanja pa kot navodilo sodišča predvideva tudi KZ-1 v primerih pogojnih obsodb.

Policija na podlagi 60. člena ZNPPol izreče prepoved približevanja določeni osebi, kraju ali območju. Ukrep se izreče takoj, ko je podan utemeljen sum, da je oseba storila kaznivo dejanje ali prekršek z znaki nasilja ali je bila zalotena pri takem kaznivem dejanju ali prekršku, in obstajajo razlogi za sum, da bo ogrozila življenje, osebno varnost ali svobodo osebe, s katero je ali je bila v bližnjem razmerju v smislu določb KZ-1 in ZPND. Prepoved približevanja določenemu kraju oziroma osebi odredi policist oziroma policistka, tako da povzročitelju, na katerega se ukrep nanaša, v policijskem postopku z njim takoj izreče ustno odredbo, naknadno pa v roku, ki ne sme biti daljši od šestih ur, vroči še pisno odredbo o odrejenem ukrepu. Policija z odredbo izreče prepoved približevanja določenemu kraju oziroma osebi za 48 ur in jo takoj pošlje v presojo preiskovalnemu sodniku okrožnega sodišča, ki lahko ukrep potrdi, spremeni ali razveljavi. Preiskovalni sodnik odloči o ukrepu v roku, ki ne sme biti daljši od 24 ur. Če prepoved približevanja določenemu kraju oziroma osebi preiskovalni sodnik potrdi, lahko ukrep izreče za čas do 15 dni, pri čemer mora upoštevati začetek veljave ukrepa, ko ga je izrekla policija. Če obstajajo utemeljeni razlogi za sum, da bo povzročitelj nadaljeval z ogrožanjem tudi po preteku 15 dni, za katere je bila izrečena prepoved približevanja določenemu kraju oziroma osebi, lahko žrtev pred iztekom ukrepa predlaga preiskovalnemu sodniku podaljšanje ukrepa iz prejšnjega člena do 60 dni. Če so izpolnjeni zakonski pogoji, preiskovalni sodnik do izteka ukrepa izda odločbo, s katero podaljša prepoved približevanja določenemu kraju oziroma osebi. Zoper to odločbo je v treh dneh dovoljena pritožba na zunajobravnavni senat okrožnega sodišča, ki o pritožbi odloči v treh dneh od prejema pritožbe. Pritožba zoper odločbo preiskovalnega sodnika ne zadrži izvršitve, upravičene osebe do pritožbe pa so povzročitelj, žrtev in policija. Preiskovalni sodnik pošlje

⁵¹ (Uradni list RS, št. 66/09 – uradno prečiščeno besedilo, 22/10, 26/11 – odl. US, 58/11 – ZDT-1, 40/12 – ZUJF, 96/12 – ZPIZ-2, 15/13 – ZNPPol in 15/13 – ZODPol)

odločbo povzročitelju na naslov, ki ga je posredoval policiji, če mu je na tem naslovu ni mogoče vročiti, se odločba pritrdi na oglasno desko okrožnega sodišča. Ukrepi veljajo za vse žrtve nasilja. Nadzor nad spoštovanjem prepovedi približevanja določenemu kraju oziroma osebi izvaja policija, ki povzročitelja, zalotenega na območju prepovedi približevanja, takoj odstrani s tega območja. Policija o ugotovljenih kršitvah izrečene prepovedi približevanja takoj ustno obvesti preiskovalnega sodnika, naknadno pa tudi pisno. Povzročitelj, ki kljub izrečeni globi zaradi kršitve prepovedi približevanja spet krši odrejeno prepoved, se lahko pridrži. Na podlagi ZNPPol je bilo leta 2017 izrečenih 880 ukrepov, leta 2018 pa 1028 ukrepov. Leta 2017 je bilo 395 kršitev ukrepa prepovedi približevanja, leta 2018 pa 481 kršitev. Leta 2017 je bilo izdanih glob za 395 kršitev ukrepa prepovedi približevanja, leta 2018 pa za 481 kršitev.

6.5 Postopki ex parte in ex officio

Kot že napisano so skladno z ZKP (145. člen) vsi državni organi in organizacije z javnimi pooblastili dolžni naznaniti kazniva dejanja, za katera se povzročitelj preganja po uradni dolžnosti. Ti organi so dolžni predložiti tudi vse dokaze, ki jih imajo. Med kazniva dejanja, ki se preganjajo po uradni dolžnosti, spadajo vsa kazniva dejanja, ki so navedena v konvenciji, tudi kazniva dejanja, kjer se postopek začne na predlog žrtve (npr. spolno nasilje s strani zakonca, lahka telesna poškodba), vendar se po prijavi kaznivega dejanja postopek vodi na enak način ne glede na prijavo.

Tožilstvo ne sme odstopiti od pregona, če gre za kaznivo dejanje, ki se začne po uradni dolžnosti. Obstaja zgolj izjema, kadar se žrtev s tem strinja. V tem primeru je možen odstop od kazenskega pregona, če gre za kazniva dejanja, kjer je zagrožena denarna kazen ali kazen do treh let zapora oziroma če gre za nekatere v ZKP taksativno naštetih kazniva dejanja – v tem primeru mora povzročitelj opraviti določene naloge, s katerimi se zmanjšajo ali odpravijo škodljive posledice kaznivega dejanja, npr. preprečevanje približevanja, obisk svetovanja oziroma psihološke psihiatrične pomoči, oprava splošno koristnega dela (161.a in 162. člen).

6.6 Zaščitni ukrepi

V zvezi z zaščitnimi ukrepi po nacionalnem pravu velja posebej omeniti novelo ZKP, sprejeto aprila 2019, kjer je upoštevana integriteta žrtve v kazenskem postopku, in sprejete rešitve, kjer se žrtvi zagotovi ustrezna podpora. Tako novela ZKP olajšuje položaj oškodovanca v primeru odstopa od pregona s strani tožilstva oziroma če tožilstvo pregona ni začel. Poleg tega sprememba oškodovancu tudi olajšuje sprožitev pregona, kadar ni bil obveščen o zavrženju ovadbe. Novela zakona prinaša širši nabor kaznivih dejanj, pri obravnavi katerih mora imeti mladoletna oseba pooblaščenca oziroma pooblaščenko (v nadaljevanju: pooblaščenec) (če ga nima, odvetnika oziroma odvetnico dobi po uradni dolžnosti). V ta nabor se zdaj vključujejo vsa kazniva dejanja zoper zakonsko zvezo, družino in otroke (XXI. poglavje KZ-1).

Poleg tega ZKP tudi izredno določa, da mora imeti mladoletni oškodovanec pooblaščenca, že kadar je v zvezi s prej naštetimi kaznivimi dejanji zaslišan v predkazenskem postopku (torej ne le v sodni fazi postopka, ampak tudi če gre npr. za zaslišanje pred policijo). Vodilo pri teh ravnanjih mora biti korist mladoletne osebe.

ZKP uvaja tudi obveznost policije, državnega tožilstva in sodišča, da oškodovancu tako v kazenskem kot predkazenskem postopu zagotovi izogibanje stiku z obdolženci ali osumljenci, razen kadar je to nujno potrebno (npr. ločene čakalnice – če je to prostorsko izvedljivo, videokonference itd.). Prav tako se že ob prvem stiku z oškodovancem lahko pripravi ocena stopne izpostavljenosti sekundarni in ponovni viktimizaciji, ustrahovanju in maščevanju. Gre za

individualno oceno vsake žrtve, pri kateri se upoštevajo narava in teža kaznivega dejanja, osebne okoliščine žrtve ter razmerje med povzročiteljem in žrtvijo, posebej se upošteva tudi, kadar gre za kazniva dejanja s prvinami nasilja ali kazniva dejanja zoper spolno nedotakljivost ter trgovino z ljudmi.

Nadalje je v ZKP opredeljeno, da se že ob prvem stiku žrtvi oziroma oškodovancu posreduje informacija glede:

- brezplačne zdravstvene, psihološke in druge pomoči ter podpore,
- pomoči ob ukrepih po zakonu, ki ureja preprečevanje nasilja v družini,
- zaščitnih in drugih ukrepih za zagotavljanje osebne varnosti po ZKP in zakonu, ki ureja zaščito prič,
- pravice glede pooblaščenca oziroma zastopnika oziroma zastopnice ter pravice do brezplačne pravne pomoči,
- možnosti za povrnitev škode (odškodnine),
- pravice do tolmačenja in prevajanja (oškodovanec oziroma žrtev lahko v postopku uporablja svoj jezik in se ji zagotovi tolmačenje),
- možnosti za povrnitev nastalih stroškov v kazenskem postopku (92. člen). Stroški za kazniva dejanja, začeta po uradni dolžnosti, ne bremenijo žrtve oz. oškodovanke.

Na MP je bila po sprejemu novele ZKP oblikovana implementacijska delovna skupina, v okviru katere je bila oblikovana posebna zloženka s pravicami žrtev kaznivih dejanj, prav tako je bil oblikovan obrazec za individualno oceno ogroženosti žrtve kaznivega dejanja, vsi deležniki pa intenzivno pripravljajo izobraževanja s področja novih sprememb. Gre namreč za sistemske spremembe procesne in druge povezane zakonodaje, saj položaj in pravice žrtve kaznivega dejanja prihajajo v ospredje, žrtev torej ne bo več zgolj priča v kazenskem postopku. Na podlagi odločbe Ustavnega sodišča Republike Slovenije⁵² (v nadaljevanju: Ustavno sodišče RS) se je uvedla tudi razširjena pravice žrtev kaznivega dejanja do pritožbe zoper obsodilno in zavrnilno sodbo, Ustavno sodišče RS pa je spremenilo svojo prakso, tako da ima pravico do ustavne pritožbe tudi oškodovanec.

Na podlagi ZPND (9. člen) o žrtvah ali povzročiteljih nasilja ne smejo biti javnosti posredovani podatki, na podlagi katerih bi bilo mogoče prepoznati žrtev ali njeno družino. Posredovanje podatkov je dopustno le, če polnoletna žrtev s tem izrecno soglaša in s tem ne izpostavlja otrok ali njihovih osebnih podatkov. Starši ali otrokov skrbnik/-ca, rejnik/-ca, posvojitelj/-ica pa so dolžni v okviru izvajanja skrbi za otroka tega varovati pred izpostavljanjem javnosti. Organi in organizacije ter NVO pa so obvezani, da kot poklicno skrivnost varujejo podatke o nastanitvi žrtve in njenih otrok ali drugih ukrepih za njihovo zaščito (9.a člen ZPND).

6.7 Pravna pomoč

Žrtve nasilja v družini imajo brezpogojno pravico do brezplačne pravne pomoči v skladu z ZBPP in ZPND. ZPND določa, da se brezplačna pravna pomoč žrtvam nasilja v družini zagotavlja v skladu z ZBPP. Brezplačna pravna pomoč pomeni uresničevanje pravice do sodnega varstva, upoštevajoč socialni položaj osebe, ki brez škode za svoje preživljanje in preživljanje svoje družine te pravice ne bi mogla uresničevati. Do brezplačne pravne pomoči je upravičena oseba, ki glede na svoj finančni položaj in glede na finančni položaj svoje družine brez škode za svoje socialno stanje in socialno stanje svoje družine ne bi zmogla stroškov sodnega postopka oziroma stroškov nudenja pravne pomoči. Šteje se, da je socialno stanje prosilca oziroma prosilke in njegove družine zaradi stroškov sodnega postopka oziroma stroškov nudenja pravne pomoči ogroženo, če mesečni dohodek prosilca oziroma prosilke (lastni dohodek) oziroma mesečni

⁵² Up-320/14, U-I-5/17, Uradni list RS, št. 59/2017 in OdlUS XXII, 9.

povprečni dohodek na člana in članico družine (lastni dohodek družine) ne presega 2-kratnika osnovnega zneska minimalnega dohodka, določenega z zakonom, ki ureja socialnovarstvene storitve. Oseba, ki je pod zakonsko določenimi pogoji upravičena do takšne pomoči, jo lahko koristi za celotno ali delno pokritje stroškov za pravno pomoč in oprostitvev plačila stroškov sodnega postopka. Vsakdo, ki je lahko upravičenec do brezplačne pravne pomoči in je v spornem razmerju, si mora prizadevati, da se sporno razmerje reši zunajsodno, če so za to zagotovljeni ustrezni pogoji po ZSV.

Pomembno je, da CSD opozori žrtev tudi na možnost brezplačne pravne pomoči, ki se dodeli za pravno svetovanje in zastopanje, vloži se jo na pristojnem okrožnem sodišču in je namenjena vsem žrtvam nasilja v družini, ne glede na njihov finančni položaj. Pogoj za dodelitev brezplačne pomoči je ocena ogroženosti, ki jo izda CSD ob prvem pogovoru z žrtvijo. Brezplačna pravna pomoč je pomemben institut, ki vsakomur zagotavlja, da uveljavlja sodno varstvo. Žrtev si lahko sama izbere odvetnika oziroma odvetnico, lahko pa ji ga tudi dodelijo na sodišču, ki ji bo dodelilo brezplačno pravno pomoč.

7 MIGRACIJE IN AZIL

7.1 Prebivališče

V začetku leta 2018 je začela veljati dopolnitev Zakona o tujcih⁵³ (v nadaljevanju: ZTuj-2), ki je žrtvam nasilja v družini omogočila pridobitev samostojnega dovoljenja za začasno prebivanje (19. člen). ZTuj-2 tako določa možnost pridobitve samostojnega dovoljenja za začasno prebivanje žrtvi trgovine z ljudmi, žrtvi nezakonitega zaposlovanja in žrtvi družinskega nasilja, kadar mora ostati zaradi sodelovanja s pristojnimi organi pri preiskavi ali v kazenskem postopku, žrtvi nezakonitega zaposlovanja pa tudi, kadar je zoper delodajalca vložila tožbo za uveljavitev pravic iz delovnega razmerja in je njena prisotnost na ozemlju Republike Slovenije pomembna za sodni postopek (50. člen).

V okviru Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o tujcih, ki je trenutno v fazi priprave, se bo žrtvi trgovine z ljudmi in žrtvi družinskega nasilja omogočila pridobitev samostojnega dovoljenja za prebivanje tudi, če bo morala ostati v državi zaradi svojega osebnega položaja.

Iz uradne evidence o dovoljenjih za začasno prebivanje, vodene na podlagi 110. člena ZTuj-2, je razvidno, da je bilo leta 2017 izdano eno dovoljenje za začasno prebivanje žrtvi nezakonitega zaposlovanja (oseba moškega spola) in dve dovoljenji za začasno prebivanje žrtvam trgovine z ljudmi (obe ženskega spola). Leta 2018 so bila izdana tri dovoljenja za začasno prebivanje žrtvam nezakonitega zaposlovanja (vse moškega spola), dovoljenj za začasno prebivanje žrtvam trgovine z ljudmi pa ni bilo izdanih. Leta 2018 ni bilo izdanih dovoljenj za začasno prebivanje žrtvam nasilja v družini (zakonodaja, ki je omogočila izdajo samostojnih dovoljenj za prebivanje žrtvam nasilja v družini, je bila sprejeta konec leta 2017, zaradi česar posredujemo zgolj podatke za leto 2018).

7.2 Prošnje za azil zaradi spola

Zakon o mednarodni zaščiti⁵⁴ (v nadaljevanju: ZMZ-1) v 22. točki 2. člena določa, da je ranljiva oseba s posebnimi potrebami zlasti mladoletnik, mladoletnik brez spremstva, invalidna oseba, starejša oseba, nosečnica, starš samohranilec z mladoletnim otrokom, žrtev trgovine z ljudmi, oseba z motnjami v duševnem razvoju, oseba s težavami v duševnem zdravju in žrtev posilstva, mučenja ali drugih težjih oblik psihičnega, fizičnega in spolnega nasilja. Ženska, ki bi bila deležna takšnega ravnanja, bi bila opredeljena kot ranljiva oseba s posebnimi potrebami.

V skladu z ZMZ-1 se ranljivim osebam s posebnimi potrebami v postopkih zagotavljajo posebna nega, skrb in obravnava. V okviru sanitarno-dezinfekcijskega in preventivno zdravstvenega pregleda se presodi, ali gre za prosilca oziroma prosilko (v nadaljevanju: prosilec) s posebnimi potrebami glede sprejema oziroma prosilca, ki potrebuje posebna jamstva v postopku, ter se oceni narava teh potreb. Posebne potrebe se lahko ugotovijo tudi kadarkoli pozneje v postopku mednarodne zaščite. Prosilec s posebnimi potrebami glede sprejema se prilagodijo materialni pogoji sprejema, zdravstveno in psihološko svetovanje ter nega. Prosilec, ki potrebujejo posebna jamstva v postopku, se zagotovi ustrezna podpora, da lahko uživajo pravice in izpolnjujejo obveznosti v zvezi s postopkom mednarodne zaščite, ki so določene v tem zakonu.

ZMZ-1 izrecno ne določa, da bi bilo nasilje nad ženskami zaradi spola oblika preganjanja, ki je razlog za podelitev azila/zaščite, bi pa pri takšni prosilki ugotavljali morebitno preganjanje zaradi

⁵³ (Uradni list RS, št. 1/18 – uradno prečiščeno besedilo in 9/18 – popr.)

⁵⁴ (Uradni list RS, št. 16/17 – uradno prečiščeno besedilo)

pripadnosti posebni družbeni skupini, saj je treba pri določitvi posebne družbene skupine ali opredelitvi njenih značilnosti upoštevati tudi vidik, ki je povezan s spolom.

Pri obravnavanju prošnje prosilca, ki uveljavlja nasilje zaradi svojega spola, bi se pri ugotavljanju utemeljenega preganjanja zaradi pripadnosti določeni družbeni skupini, kamor bi takšno prošnjo uvrstili, upoštevale razlaga in usmeritve, kot izhajajo iz smernic UNHCR glede preganjanja zaradi spola. Posebnih nacionalnih smernic ali razlag z vidika spola kot oblike preganjanja pa v Sloveniji nimamo.

Število žensk žrtev nasilja ali ogroženih žensk, ki jim je bil odobren status begunke na podlagi enega ali več pogojev iz Konvencije o statusu beguncev

2016 – 223 prošenj prosilk, status begunca priznan 35 prosilkam, od tega je bil 1 priznan status begunca zaradi pripadnosti posebni družbeni skupini

2017 – 138 prošenj prosilk, status begunca priznan 44 prosilkam, nobena od njih ni dobila statusa zaradi pripadnosti posebni družbeni skupini

2018 – 276 prošenj prosilk, status begunca priznan 39 prosilkam, od tega je bil 1 priznan status begunca zaradi pripadnosti posebni družbeni skupini

Število žensk žrtev nasilja ali ogroženih žensk, ki so na tej podlagi prejele subsidiarno zaščito

2016 – 223 prošenj prosilk, status subsidiarne zaščite priznan 11 prosilkam, nobena od njih ni dobila statusa zaradi nasilja nad ženskami

2017 – 138 prošenj prosilk, status subsidiarne zaščite priznan 7 prosilkam, 2 sta dobili status zaradi izpostavljenosti nasilju oziroma nevarnosti zaradi ženskega spola

2018 – 276 prošenj prosilk, status subsidiarne zaščite ni bil priznan nobeni

8 DODATEK

8.1 Preglednica1: Osnovna izobrazba (izobraževanje ali usposabljanje) za leti 2017 in 2018

	PREPREČEVANJE IN ODKRIVANJE NASILJA	STANDARDI ZA INTERVENCIJO	ENAKOST ŽENSK IN MOŠKIH	POTREBE IN PRAVICE ŽRTEV	PREPREČEVANJE SEKUNDARNE VIKTIMIZACIJE	MEDGENERACI JSKO SODELOVANJE	ZNANJE, KI SE ZAHTEVA ZA KVALIFIKACIJO ZA OPRAVLJANJE POKLICA	DELOVNA DOBA
Policija in drugi uslužbenci/-ke organov pregona ⁵⁵	1.400	1.400	1.400	1.400	1.400	1.400	Pridobljena izobrazba za opravljanje poklica policist	Ni podatka
Tožilci/-ke								
Sodniki/-ce								
Socialni delavci/- ke								
Zdravniki/-ce	V okviru specializacije iz pediatrije in družinske medicine							
Medicinske sestre in babice	<u>2017:</u> 2693 <u>2018:</u> 3240	<u>2017:</u> 2693 <u>2018:</u> 3240	<u>2017:</u> 2693 <u>2018:</u> 3240	<u>2017:</u> 2693 <u>2018:</u> 3240	<u>2017:</u> 2693 <u>2018:</u> 3240	<u>2017:</u> 2693 <u>2018:</u> 3240	Pridobljena izobrazba za opravljanje poklica medicinske sestre, TZN, ZT, babice oziroma	Ni podatka

⁵⁵ Policija nenehno izobražuje in usposablja policiste/ke ter kriminaliste/ke za preiskovanje kaznivih dejanj, ki so storjena proti ženskam in kaznivih dejanj nasilja v družini. V številkah so zajeti zgolj podatki o pomembnejših izobraževanjih in posvetih. Najpomembnejši del izobraževanja je sistem multiplikatorjev. Starejši in izkušenejši policisti/tke prenašajo znanje na manj izkušene in bdiijo nad preiskavami, ki jih ti vodijo. Slej ko prej se vsak policist/ka lahko znajde v situaciji, da bo moral sprejeti prve ukrepe za zaščito žrtev. Ne glede na to, ali bo v nadaljnji obravnavi preiskavo prevzel izkušenejši policist/ka ali kriminalist/ka. Osnovno znanje za zaščito žrtev morajo poznati vsi, ki izvajajo policijska pooblastila. Nadaljnja usposabljanja in izobraževanja pa so lahko odvisna od področji dela posameznega policista/ke ali kriminalista/ke.

							diplomirane medicinske sestre/babice	
Psihologi/-nje, zlasti svetovalci psihoterapevti/-ke								
Uradne osebe za priseljevanje in azil								
Učno osebje in šolsko administrativno osebje								
Novinarji/-ke in drugi strokovnjaki/-nje za medije ⁵⁶	Leto 2019: 20							
Pripadniki/-ce oboroženih sil	2017: / 2018: /	*2017: 420 2018: 420	*2017: 420 2018: 420	2017: / 2018: /	2017: / 2018: /	**20	*VIU za opravljanje vojaškega poklica **Pridobljena izobrazba za uni. dipl. teol.	Različno
Vse druge pomembne kategorije								

⁵⁶ V letu 2019 je Društvo novinarjev za študente/ke novinarstva na Fakulteti za družbene vede v okviru Novinarskih dnevov, ki jih organizira Društvo študentov novinarstva, izvedlo delavnico Ko se žrtve nasilja znajdejo v medijih. Navedene delavnice so bile namenjene novinarjem/kam in študentom/kam novinarstva.

8.2 Preglednica 2: Usposabljanje na delovnem mestu

	ŠTEVILO USPOSABLJANIH	OBVEZNA NARAVA	POVPREČNA DELOVNA DOBA	PERIODIČNOST	VIRI FINANCIRANJA	ORGAN, POOBlašČEN ZA IZVAJANJE USPOSABLJANJA NA DELOVNEM MESTU IN IZDAJANJE POTRDIL	USPOSABLJANJE NA PODLAGI SMERNIC IN PROTOKOLOV
Policija in drugi uslužbenci organov pregona	Leto 2017: 2 Leto 2018: 1 Leto 2019: 2	Neobvezno	Ni podatka	Navedeno pod število usposabljanj	Integralna sredstva evropska sredstva	Center za izobraževanje v pravosodju Ministrstva za pravosodje	ni podatka
Tožilci/-ke	Leto 2017: 2 Leto 2018: 3 Leto 2019: 4	Neobvezno	Ni podatka	Navedeno pod število usposabljanj	Integralna sredstva evropska sredstva	Center za izobraževanje v pravosodju Ministrstva za pravosodje	ni podatka
Sodniki/-ce	Leto 2017: 2 Leto 2018: 4 Leto 2019: 2	Neobvezno	Ni podatka	Navedeno pod število usposabljanj	Integralna sredstva evropska sredstva	Center za izobraževanje v pravosodju Ministrstva za pravosodje	ni podatka
Socialni delavci/-ke	Leto 2017: 0 Leto 2018: 1 Leto 2019: 0	Neobvezno	Ni podatka	Navedeno pod število usposabljanj	Integralna sredstva evropska sredstva	Center za izobraževanje v pravosodju Ministrstva za pravosodje	ni podatka
Zdravniki/-ce	2400 zdravstvenih delavcev	Neobvezno	Ni podatka	V času trajanja projekta ⁵⁷ (2015–2016)	Norveški finančni mehanizem	Ni pooblaščenega organa	Protokol prepoznavne in obravnave žrtev nasilja v družini ⁵⁸
	233 ⁵⁹	Neobvezno	Ni podatka	Leta 2017 in 2018 so bila izvedena 3 izobraževanja	Zdravniška zbornica Slovenije		

⁵⁷ <http://www.prepoznajnasilje.si/sl>

⁵⁸ <http://www.prepoznajnasilje.si/docs/default-source/Informacije/protokol-koncni.pdf?sfvrsn=6>

⁵⁹ Skupno število udeleženk in udeležencev. Izobraževanje je bilo nadaljevanje serije izobraževanj iz prejšnjih let, ki so nastala v okviru projekta POND, več na: <http://www.prepoznajnasilje.si/>

Medicinske sestre in babice	17 ⁶⁰	Neobvezno	Ni podatka	Leta 2017 in 2018 so bila izvedena 3 izobraževanja	Zdravniška zbornica Slovenije	Ni pooblaščenega organa	Protokol prepoznavne in obravnave žrtev nasilja v družini ⁶¹
	Leto 2017: 25 Leto 2018: 21	Neobvezno	Ni podatka	Nekatera izobraževanja so enkratni dogodek, določena izobraževanja pa se ponavljajo vsako leto	Sredstva Zbornica zdravstvene in babiške nege – Zveza strokovnih društev medicinskih sester, babic in zdravstvenih tehnikov Slovenije		
Psihologi/-nje, zlasti svetovalci psihoterapevti/-ke							
Uradne osebe za priseljevanje in azil	UM (DUNZMN): 2017 – usposabljanje urada EASO za nacionalnega trenerja za modul »Razgovori z otroki«: 1 2018 – nacionalno usposabljanje »Razgovori z	Po potrebi	Ni podatka	Po potrebi	EASO in MNZ	EASO za izdajo certifikata za nacionalnega trenerja. Nacionalno usposabljanje je izvedla zaposlena uradnica, ki je pred tem pri uradu EASO pridobila certifikat za nacionalnega trenerja.	Smernice urada EASO.

⁶⁰ Skupno število udeležencev. Izobraževanje je bilo nadaljevanje serije izobraževanj iz prejšnjih let, ki so nastala v okviru projekta POND, več na: <http://www.prepoznajnasilje.si/>

⁶¹ <http://www.prepoznajnasilje.si/docs/default-source/Informacije/protokol-koncni.pdf?sfvrsn=6>

	ranljivimi skupinami: 8						
Učno osebje in šolsko administrativno osebje							
Novinarji/-ke in drugi strokovnjaki/-nje za medije ⁶²	30			Leto 2018			
Pripadniki oboroženih sil	Leto 2017: 1586 Leto 2018: 1758 Leto 2019: 826 (stanje do 23. 8. 2019)	Obvezno	Različno	Različno, enkrat do večkrat letno	SV	Potrdila VIU: Center vojaških šol (CVŠ) v SV. Izvajanje: CVŠ in enote SV. Potrdila mednarodnih in nacionalnih izobraževalnih ustanov.	Mednarodne in nacionalne zaveze/smernice, zakonodaja.
Vse druge pomembne kategorije ⁶³	Približno 100 letno			Leta 2017 in 2018			

⁶² Leta 2018 je Društvo novinarjev izvedlo delavnico za novinarje in novinarke ob predstavitvi projekta *Ko je drugič udaril v vrata, sem čez luknjo prelepila plakat* Društva SOS telefon ter delavnico *Kako etično poročati o nasilju v družini in nasilju nad ženskami* za študente novinarstva pri predmetu Novinarska etika.

⁶³ Svetovalci in svetovalke za pomoč in informiranje o spolnem nadlegovanju

8.3 Seznam pravnih besedil

Določbe ključnih zakonov so predstavljene že v besedilu poročila, celotno besedilo relevantnih zakonodajnih dokumentov pa je v angleškem jeziku dostopno na spletni strani pravnega informacijskega sistema, in sicer: <http://www.pisrs.si/Pis.web/cm?idStrani=prevodi>.